

**Pilot
BROJ**

Vijagra: Istorijske pilule protiv impotencije

MODERNI SRPSKI NEDELJNIK

EVROPLJANIN

**Košarka:
Prvak
bez
titule**

Broj 2 18. maj 1998. 20 DIN

ZRELO *za*

SRBIJA I AMERIKA

veliki

DIL

VAŠINGTON:
Potreban je
uzdrman a jak partner

BEOGRAD:
Milošević
se oseća prevarenim

Život s gas-maskom
Svako trećeg dana lekar u Pančevu
otkrije novi slučaj raka

Glavni i odgovorni urednik Dragan Bujošević

Paralelni život

PONEDELJAK

Pitaju čitaoci kada će izaći novi broj EVROPLJANINA. Odgovor: dok ne rešimo sve probleme koji prate pokreta nje novina, pravićemo pilot brojeve u razmacima od dve ili tri nedelje. O pojavljivanju novog broja blagovremeno ćemo obavestiti čitaoce.

Očekujem da ćemo u sedmičnom ritmu početi da se pojavljujemo od početka jula.

UTORAK

Veranu Matiću, direktoru Radija B 92, neki čovek prispeo u Beograd iz okoline Vranja ponudio je 500 nemačkih maraka za ulaznicu za „dvoboj“ Vojislava Šešelja i Zorana Đinđića.

I nije Vranjanac bio jedini koji je jednočasovni razgovor potpredsednika Vlade Srbije i lidera demokrata doživeo kao fudbalsku utakmicu ili boksterski meč. Salu bioskopa Reks u beogradskoj Jevrejskoj ulici ispunili su ljudi koji nisu bili željni razgovora dvojice političara već „krvi na usnama protivnika“.

SREDA

Biljana Plavšić, predsednica Republike Srpske, uhapšena je u Austriji. Putovala je u London na poziv

britanskog ministra inostranih poslova Roberta Kuka (Robert Cook).

U jednom svom životu Biljana Plavšić je predsednica Republike Srpske, u drugom je osoba koju goni Međunarodni sud za ratne zločine. Koliko je doktorka biologije gost ministra jedne evropske države, toliko je i talac političke druge evropske zemlje.

Proglašavana za srpskog nacionalistu, čije su ime borci Vojske RS ispisivali na svojim tenkovima, doživela je da bude optužena i za izdaju interesa srpsva i entiteta čiji je predsednik.

U nedogled mogu da se redaju para-

Kauciju za predsednicu: Plavšić i Kuk

lelni životi Biljane Plavšić. I svako od nas bi mogao na nabroji sopstvene stvarnosti, ne znajući uvek tačno koja je od njih realna a koja virtuelna. Baš kao što bi čitaocu bilo teško da odgovetne koliko je „istinit“ kaktus na naslovnoj strani „Evropljanina“. Telo mu je sasvim prirodno, cvet nije, dodala ga je ruka čoveka.

Ali je taj kaktus i stvaran simbol naših nadanja i strahovanja: veliki dil ili mali-veliki rat.

ČETVRTAK

Sahranjen je Jusuf Bulić Jusa, poslednji iz mafijaške trojke Srba koja je harala i Beogradom i Nemačkom. Posle ubistva Juse „Politika“ je bila prepričavana njemu posvećenim čituljama. Samo u jednom danu „Politika“ je na Jusinim čituljama zaradila kao da je povećala tiraž za 90 hiljada primeraka.

SUBOTA

Za dolazak na Svetu goru atonsku potrebne su dozvole, automobil je suvišan jer je zabranjen. Suverenost monaške „države“ je apsolutna.

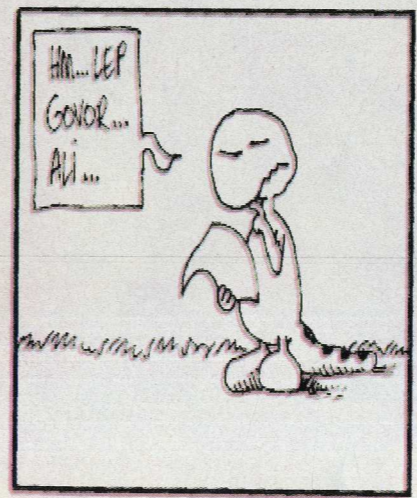
Fruška gora-„severna Sveta gora“, više je vikendaško-turističko nego monaško „carstvo“. Govori o tome i tabla koju je na prilazu manastiru Hopovo postavio njegov iguman Ilarion, braneći se od mirjana (civila). Na tabli piše: „Još jednom opominjem manastirske komšije da svoje smeće ne bacaju u manastirski posed. Koga nadem da to i dalje čini, očistiće celu rupu“.

Iguman nije obećao pakao, nije „kumio Bogom“. Pripreto je susedima i prolaznicima teškim radom.

12005232 002156 231000
1123 655 001 457
0078920 0210 5542 008
9000 405 200 4120 058
96653002 0021458 00
5580225 00125 001
200034405 0002 01 31
100 010 000 000452 000
000210 0003 1200523
002156 2310002 1123 65
001 4578 0078920 021
5542 0087 9000 405 20
4120 0587 9665300
0021458 0025580225 0012
0015 2000 34405 000
452 0001 000210 000
12005232 002156 231000
1123 655 001 457
0078920 0210 5542 008
9000 405 200 4120 058

NACIONALNI SPONZOR ODBOJKAŠKE REPREZENTACIJE JUGOSLAVIJE

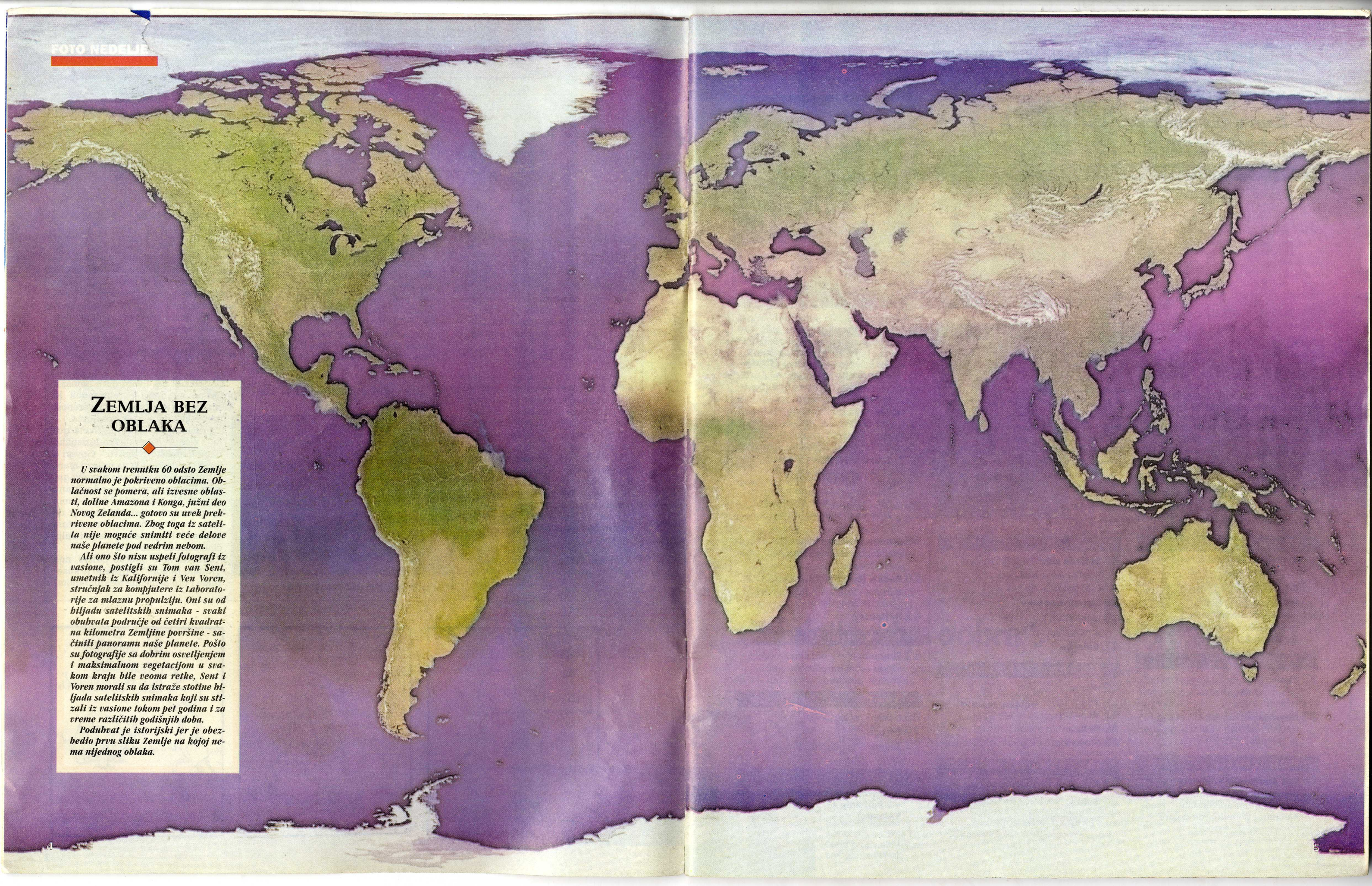
Crta i piše: Vladislav Filipović

ZEMLJA BEZ OBLAKA

U svakom trenutku 60 odsto Zemlje normalno je pokriveno oblacima. Oblačnost se pomera, ali izvesne oblasti, doline Amazona i Konga, južni deo Novog Zelanda... gotovo su uvek prekrivene oblacima. Zbog toga iz satelita nije moguće snimiti veće delove naše planete pod vedrim nebom.

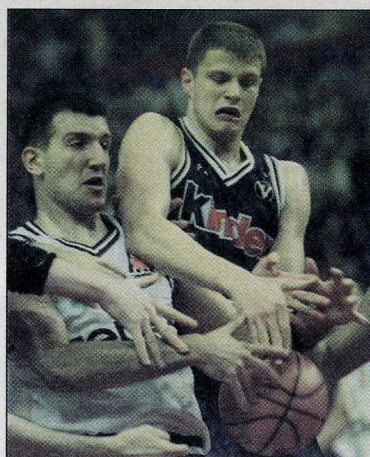
Ali ono što nisu uspeali fotografi iz vasione, postigli su Tom van Sent, umetnik iz Kalifornije i Ven Voren, stručnjak za kompjutere iz Laboratorije za mlaznu propulziju. Oni su od hiljadu satelitskih snimaka - svaki obuhvata područje od četiri kvadrata kilometra Zemljine površine - sačinili panoramu naše planete. Pošto su fotografije sa dobrim osvetljenjem i maksimalnom vegetacijom u svakom kraju bile veoma retke, Sent i Voren morali su da istraže stotine hiljada satelitskih snimaka koji su stizali iz vasione tokom pet godina i za vreme različitih godišnjih doba.

Poduhvat je istorijski jer je obezbedio prvu sliku Zemlje na kojoj nema nijednog oblaka.

58 Život s gas-maskom

Pančevo je **jedini grad na svetu** s nekoliko fabrika - zagađivača u neposrednoj blizini. Lekari tvrde da je život u ovom gradu moguć samo ako je čovek veoma otporan

10 Zrelo za veliki dil

Karte su se poklopile - **Miloševiću treba dogovor** s Amerikancima, a Vašingtonu partner njegovog kova - dovoljno uzdrman ali i dovoljno jak

50 Slom Partizana

Najtalentovaniji tim pokazao je da još **nije dovoljno zreo** za osvajanje titula

58 Garden centar: Holandski majstori prave cveće za Jugoslovene

60 Rock'n Roll: Smešna strana muzike - Rolingstounsi uvode sankcije Jugoslaviji

61 Reflektor

Na kraju 20. veka

62 Tirnanić: Neće biti smaka sveta, sve je završeno 1912. u noći u kojoj je potonuo Titanik

Svet

66 Irska: Kraj krvave iluzije

70 Evropa

71 Japan: Slom kapitalističkog komunizma

Rubrike

3 Dnevnik • 4 Fotografija nedelje
• 7 Periskop • 73 Impresum • 74 Kalendar

Kultura

34 Stoleće zlih: Andrej Mitrović i Branka Prpa o istinama i zabludama 20. veka

39 Liste/Preporuke

40 Lični stav: Gojko Božović o provincijalizaciji kulture

41 Galerija

Nauka i tehnika

42 Klima: Vašington - američka Venecija?

47 Računari

48 Poligon

49 Medicina: Lek protiv impotencije

Moderni život

50 Košarka: Partizan bez titule

54 Sekte: Nove verske zajednice osvajuju Evropu

Naslovna strana: P. Mamuzić Foto: P. Mamuzić, Rojters

VESTI / ČINJENICE / OTKRIĆA

VREDNOST DINARA

Tanak kao žilet

Radnik u SRJ s prosečnom zaradom od 950 dinara za jedan dinar trebalo bi da radi devet minuta. Međutim, za taj isti dinar malo se toga može kupiti.

Recimo, toaletni papir u listićima, dve žvake, dve kutije šibica, „Lutrijske novine“, žilet, dve igle, mina za hemijsku olovku, pakovanje papirnih maramica.

Zatim za dinar se još mogu pazariti dve najlon kese, žele-zeka, krem banana, poveće jaje, jedan limun, veza lošijeg luka ili zeleni, šargarepa, lili-hip, čašica semenki, kesica praška za pecivo ili vanilin šećer. Takođe i gumica za česmu, pet kreda, četiri plastične čaše. Isto tako, poštanska marka ili tri uplatnice Službe platnog prometa, i druge sitnice, kojih uglavnom nema u svakodnevnoj potrošačkoj korpi.

Ako biste krenuli u kupovinu, za dinar biste u samousluzi mogli kupiti zalogaj mesa (25 grama) ili 50 grama sira (dva zaloga-ja), četvrt hleba ili 160 mililitara mleka, 10 grama svogog vrata, jedan decilitar ulja, 200 grama brašna, 180 grama šećera, 80 grama praška za veš, četiri centimetara paste za zube, dva aspirina ili pola prezervativa.

Zalogaj:
Za jedan dinar
može se dobiti
25 grama mesa

Takođe, može se „dobiti“ četvrt rukava majice, lastiš od gaća, čarape samo za prste, jedno dugme s pantalone ili suknje. Kad su cipele u pitanju, za dinar se može dobiti 16 centimetara pertli. Što se tehničke robe tiče, za dinar se ne mogu pazariti ni dva milimetra provodnika.

Kod dilera, ako bi se posrećilo da imaju sitniša, u najboljem slučaju može se dobiti 16 nemačkih pfeninga.

Usluga u javnom klozetu samo na retkim mestima staje dinar, uglavnom je „dva dinara, družo“.

Statistika navodi da je dinar u poslednjih 46 godina menjao vrednost 23 puta, pri čemu je skinuo 28 nula. Samo 1994. godine guverner Dragoslav Avramović skinuo je devet nula. Od tada do danas dinar godišnje gubi šestinu svoje vrednosti.

IZBORI U CRNOJ GORI

„Tri zla“ i „dva dobra“

Nakon početnog zagrevanja konačno se zahuktala predizborna kampanja za predstojeće vanredne parlamentarne izbore zakazane za 31. maj.

Zvanično, prvi su mitingom u Kolašinu, u kampanju krenuli Bulatovići „narodni socijalisti“. Predizborna ponuda SNP bazirana, na borbi protiv

„tri zla“ (korumpirane vlasti, državnog kriminala i separatizma) i za „dva dobra“ (jaka Jugoslavija i Srbija).

Njihovi najveći konkurenti koalicija „Za bolji život - Milo Đukanović“, koju čine partije članice aktuelne vlade: DPS, NS i SDP, u kampanju kreću tek dvadesetak dana uoči izbora. Zasada predstavnici ove koalicije, koristeći državničke funkcije koje im donose privilegovan prostor u državnim medijima, drže manje tribine na kojima obrazlažu svoje predizborne stavove koji uproščeno glase „za Jugoslaviju - a protiv ovakvog Miloševića“.

Borac: Bulatović je kampanju bazirao na borbi protiv aktuelne crnogorske vlasti

ZA BUDUĆNOST

Institut za evropske studije obeležio je prošle nedelje predsetogodišnjicu Evropskog pokreta skupom „Evropski identitet: stanje i perspektive“. Šta je danas politički identitet Evrope pokušao je odgovoriti Slobodan Samardžić, o evropskom ekonomskom identitetu govorio je Božo Stojanović, a o kulturnom Trivo Indić.

Nastojanje da se iz jedne zemlje, izopštene iz svih evropskih integracijskih tokova, misli ujedinjena Evropa, u svojoj složenosti, jeste oblik neophodne pripreme za budućnost. Informisanost je drugi korak u tom pravcu. Institut za evropske studije, iz tih razloga, izdao je tri knjige. Prva je: „Evropska unija kao model nadnacionalne zajednice“ Slobodana Samardžića, druga je „Tržište rada i problemi zaposlenosti u evropskoj uniji“ Bože J. Stojanovića i treća „Ekonomske sankcije UN - uporedna analiza i slučaj Jugoslavije“, čiji su autori Miroslav Prokopijević i Jovan Teokarević.

EVROPLJANIN PITA

Koje je rešenje za Kosovo po vašem mišljenju najbolje?

Zadržati sadašnje stanje	56%
Republika unutar SRJ	3%
Autonomija u Srbiji ali veća nego sada	9%
Podela na srpski deo koji bi ostao u Srbiji i albanski koji bi se otepio	9%
Da postane nezavisna država	3%
Nešto drugo	7%
Ne znam, bez odgovora	14%

Izvor: agencija Medijum, istraživanje sprovedeno krajem marta i početkom aprila na uzorku od 1.500 ispitanika

PRIVATIZACIJA

Jugoslovenska privreda ušla je u devetu godinu privatizacije, ali novi tip vlasništva prihvatilo je jedva deset odsto preduzeća. S društvenim i državnim kapitalom, prema podacima Saveznog zavoda za statistiku i dalje rade 202.994 firme. Odavno su prošli zakonski rokovi da se organizaciona i vlasnička struktura prilagode novom privrednom sistemu. Tačnije, na zahtev privrednika odlagani su nekoliko puta, a time i startna pozicija za privatizaciju.

S odredbama temeljnog privrednog propisa, Zakonom o preduzećima do marta ove godine uskladilo se samo 5,4 odsto od pomenutog broja firmi, odnosno njih 10.844, i to zahvaljujući dvaput pomeanim rokovima u minule dve godine. Za poslednji dan promene samoupravnih akata u one sličnije ev-

ODLAZAK DIPLOMATA

Drenicagejt

Britanska ambasada u Beogradu koktelom se službeno oprostila od svog drugog sekretara Džulijana Brajtvajta (Julian Braithwhite), koji je prošlog meseca premešten u London na novu dužnost. Brajtvajt je, jedan od dvojice zapadnih diplomata koje su policijski specijalci, za vreme prve oružane intervencije na Kosovu zatekli u društvu naoružanih Albanaca, o čemu su pisale i neke beogradske novine. Ostalo je nerazjašnjeno u kakvom su svojstvu tamo bili i šta su tačno radili. Da Brajtvajtov premeštaj treba dovesti u vezu s ovim događajem, govori i okolnost da je praktično istovremeno premešten i drugi član ove diplomatske ekspedicije Jonas Vajs takođe drugi sekretar, ali u Švedskoj ambasadi.

Džulijan i Jonas bili su i privatno nerazdvojni. Ovu dvojicu tridesetogodišnjaka upoznali su mnogi Beograđani jer je Brajtvajt u svom stanu na Senjaku običavao da pravi glasovite i veoma posećene večernje zabave, tako da nije bilo ljubitelja ove vrste razonode koji nije znao za „žurke kod Engleza“. Brajtvajt, inače iz diplomatske porodice (otac mu je bio ambasador u Moskvi), na dužnosti u Jugoslaviji proveo je svega dve godine, a zanimljivo je da je

pre toga gotovo godinu dana učio srpski jezik. Bio zadužen za problematiku informisanje, ljudska prava i Kosovo. Ponaša se izrazito neformalno. Jedan francuski diplomata je na nagoveštaj da je kosovska avantura stajala Brajtvajta nastavka službe u Beogradu, samo rekao da je „Džulijan oduvek bio sklon neortodoksnim postupcima“.

Braitvajt će odsada biti zamenik portparola Tonija Blera, dakle, predsednika vlade, dok je Vajs zadržao rang drugog sekretara ambasade, s tim što će taj posao dalje raditi u glavnom gradu Rusije.

Na oproštajnoj zabavi za prijatelje, Džulijan je u neformalnom obraćanju obećao da neće zaboraviti Beograd, a gosti su mu brzo poverovali jer ih je obavestio da sa sobom vodi i jednu Beograđanku koja će uskoro postati gospoda Brajtvajt.

Švedanin Vajs je u časkanju rekao da se privremeno razdvaja od britanskog prijatelja: „Dogovorili smo se da se ponovo nađemo u Beogradu - kao ambasadori.“

Braitvajt: Sklon neortodoksnim postupcima

SLOBODA

Kontakt grupa za Mikiće

Puštanje na slobodu braće Mikić (Igora, Vladana i Slobodana) iz Kline, koji su pet dana bili taoci naoružane grupe Albanaca, prva je uspešna diplomatska akcija srpske strane u kosovskoj krizi, iako se zvanična jugoslovenska diplomatija u ovom slučaju nije angažovala. Naime, akciju je pokrenula Demokratska stranka, koja je dan nakon otmice, uputila otvorena pisma otpravniku poslova Američke ambasade u Beogradu Ričardu Majlsu (Reinhard Miles), Ambasadi Nemačke, Međunarodnom crvenom krstu,

kao i čelnicima kosovskih Albanaca Femiđu Aganiju i Ademu Demaćiju, s molbom da posreduju u oslobađanju braće Mikić.

„Bili smo im vrlo sumnjivi zbog tih dvostranosti i sreća je što nismo bili naoružani, jer bi nas sigurno ubili. Držani smo u nekoj kući i ispitivali su nas, ruke su nam bile non-stop vezane, ali nas nisu maltretirali. Njihov komandant obezbedio nam je i hranu i vodu i zbog toga smo mu zahvalni“, rekao je Slobodan Mikić.

Inače, na području Dečana u periodu od 22. do 26. aprila, oteto je još šestoro Srba. O njihovoj sudbini još se uvek ništa ne zna.

Stop: Vojska Jugoslavije angažovana je da spreči incident poput otmice Mikića

Oluja pred Haškim sudom

PERISKOP INTERVJU

EVROPLJANIN: Šta je cilj ponovne posete tima istražitelja Haškog tribunala Beogradu?

Štrbac: Haški istražitelji ispitaće u naredne dve nedelje 16 svedoka zločina, koje su nad krajiškim Srbima počinile hrvatske oružane snage prilikom vojno-policijske akcije u Medačkom džepu, 1993. godine. Svedoke je ponovo obezbedio Veritas, u skladu s dobrom saradnjom s Haškim sudom.

EVROPLJANIN: Koliko je žrtava, prema Veritasovim podacima, bilo u „Oluji“, Medačkom džepu i Gospiću?

Štrbac: U Medačkom džepu poginulo je ili nestalo 86 ljudi, od tog broja pronađeno je 71 telo. Na našem spisku poginulih i nestalih u akciji „Oluja“ nalazi se 1.600 osoba. U Gospiću je tokom samo jedne noći između 16. i 17. oktobra 1991. godine ubijeno ili nestalo preko 100 civila srpske nacionalnosti.

EVROPLJANIN: S obzirom na to da su haški istražitelji završili s istragom u slučaju „Oluja“, kada se mogu očekivati prve optužnice?

Štrbac: Tužilaštvo u Hagu napraviće u roku od tri meseca nacrt optužnice. Na-

Savo Štrbac, direktor Dokumentacionog centra „Veritas“

nja da će se na optužnici naći imena iz samog vrha hrvatske vojske i policije. Prema pisanju hrvatske štampe u operacijama „Oluja“ i „Medački džep“ učestvovali su generali Janko Bobetko, Ante Gotovina, Petar Stipetić, Mirko Norac, policijski general Mladen Markač i stožerni brigadir Ivan Korade. Bobetko u svojoj knjizi „Sve moje bitke“, koju haški istražitelji koriste kao dokument u istrazi, priznaje da je naredio početak operacije „Medački džep“ i da je napravio planove za „Oluju“.

kon toga organizovaće panel diskusiju svih istražitelja i tužilaca koji su radili na tom slučaju. I ako na panelu optužnica bude odobrena, glavni tužilac Luiz Arbur će je u roku od mesec dana verifikovati svojim potpisom. Optužnica će imati dva dela: opšti, koji obuhvata sve žrtve i razaranja u „Oluji“, i pojedinačni deo s 20 konkretnih događaja, koji se bazira na ispovestima nekoliko desetina svedoka u istražnom postupku. Oko 30 ljudi svedočiće i na samom suđenju u Hagu. Predstavnici Haškog tribunala pružili su nam čvrsta uverava-

PREVARENI PRINC

Saudijski princ Muhamed Fahd prevaren je za 231 milion dolara a da 12 godina nije primećivao da mu novac nedostaje.

Najomiljeniji sin čuvenog bogataša kralja Fahda, dok je studirao na kalifornijskom fakultetu sprijateljio se sa studentom medicine Saidom Ajasom, koji je bio veoma siromašan dok nije postao desna prinčeva ruka. Princ je svog prijatelja uveo u biznis, a on mu je napravio zbrku na računima evropskih banaka. Ajas je na nezakonitim provizijama zaradio 231 milion dolara. Ko zna kada bi se otkrio manjak, da arapske banke nisu digle buku oko prinčevog „troškarenja“ po svetu. Kontrolisali su sve njegove račune u Evropi i otkrile u bankama Britanije, Francuske, Nemačke i Švajcarske manjak od 231 milion dolara. Za saudijskog princa, multimilionera to je sitniš, ali on tužbom protiv svog prijatelja iz studentskih dana želi da spase obraz. On ne traži da mu dojučerašnji najbolji drug vrati dug u kešu. Biće zadovoljan ako mu Ajas vrati vile u Hjustonu, Londonu i Ženevi i jahtu koja vredi 33 miliona dolara. Advokati princa Fahda tužili su Saida Ajasa zbog transfera šest miliona dolara na ime neregistrovane američke kompanije, za koju se sumnja da je prodavala oružje Iranu. Takođe je otkriveno da je Ajasa isplaćen ček u gotovini u iznosu od 450 hiljada dolara. Američka štampa piše da Ajasa demantuje optužbe i kaže da će dokazati da su milioni dolara otišli na prinčeve kockarske dugove. Ajas danas živi u Londonu gde vodi sudski spor s princom. Pre toga bio je u kućnom pritvoru u Saudijskoj Arabiji, odakle je pobjegao prepušten u ženu.

Pravda: Princ Fahd držao je prijatelja koji ga je prevario u kućnom pritvoru

TENDENCIOMETAR

Radoje Kantić	↔	Biće smenjen kako god okreneš. Ako i „preživi“ Bulatovićev udar, uskoro ga čeka Đukanović. Njemu je, čini se, svejedno
Ričard Holbruk	↑	Nije uspeo s kiparskim Turcima, ali je zato ponovo stigao na „domaći teren“ i pokazao da mu na ovim prostorima nema ravnog
Džodž Majkl	↓	Okružen najlepšim ženama sveta, čuveni pevač nije izdržao i opredelio se za muškarce, kasnije je to i priznao
Emir Kusturica	↓	Nisu ga pozvali u Kan. Kroazeta će biti pusta bez njega, trubača i kafanskih tuča

ZRELO *za veliki* DIL

Karte predsednika Miloševića konačno su se poklopile: Americi treba srpski lider po njegovoj meri - dovoljno osiromašen i uzdrman, ali i dovoljno jak da garantuje sprovođenje sporazuma u delo

Montaža: P. Mamuzić

[Američka ponuda i potražnja] ----> ŠIRENJE NATO ZA STABILNU VLAST

Zvanično, Amerikanci kod Miloševića poslednje dve godine dolaze stalno s istom šoping listom. Traže: podršku Dejtonu, saradnju s Haškim tribunalom, rešenje Kosovskog problema, pregovore o sukcesiji SFRJ i demokratizaciju.

Na sastanku Kontakt-grupe u Rimu 29. aprila izuzetno su, prvi put, promenili taktiku: u zamenu za Kosovo, ponudili su Jugoslaviji da se vrati u sve međunarodne institucije iz kojih je isključena i da pristupi svetskom finansijskom tržištu. Iz tog, zasad neotvorenog paketa, postepeno bi po principu „usluga za uslugu“ izvlačili nagrade.

Prva usluga koju traže od Miloševića jeste hitno otvaranje pregovora bez prethodnih uslova.

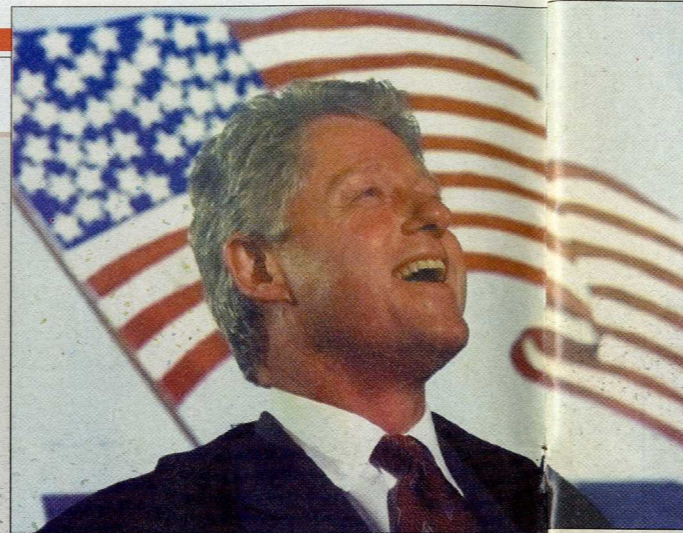
Kad je o autonomiji reč, Amerikanci su u Rimu izgleda spustili prečku. U lepezu mogućih rešenja za Kosovo uvrstili su „pojačanu autonomiju“ (enhanced autonomy) unutar Srbije. To znači da donji minimum više nije vraćanje Kosovu statusa federalne jedinice, što je dosada bio američki uslov za početak pregovora. (Amerikanci, naravno, stalno ističu da mogu prihvatiti „sve što je prihvatljivo za obe strane“ ali se podrazumeva se da će kosovski Albanci u odsustvu prava na otepljenje u krajnjem prihvatiti samo ono na šta ih Amerikanci nagovore - ili prinude da prihvate.)

Ako Milošević prihvati sporazum s Amerikancima oko Kosova i tako ih na duže vreme rastereti brige da će balkansko bure baru-

PROMENA:
Amerikanci su u Rimu u lepezu mogućih rešenja za Kosovo uvrstili „pojačanu autonomiju“ (enhanced autonomy) unutar Srbije

ta iznenada eksplodirati odnoseći u vazduh američke lepe snove o širenju zapadne demokratije i NATO do Bosfora, pred njim je više godina blistave političke karijere. SAD su već u Republici Srpskoj (gde su prosvetni radnici poslednjih par meseci dobili nekoliko

plata zaostatka) pokazale da umeju da vole i Srbe ako oni to zasluže. Ekonomski oporavak Jugoslavije vratio bi zemlju na mesto koje joj po broju stanovnika i geografskoj lokaciji pripada - mesto vodeće zemlje na Balkanu. Konačni dil s Amerikancima

UPOZORENJE:
Tuđmanov primer upozorava kao i primer Jona Ilieskua, koji je morao da ode i nakon što je učinio sve što je od njega traženo

podrazumevao bi po svoj prilici i neku vrstu partnerstva s NATO, ako već ne i članstvo u paktu. Na taj bi način Amerikanci konačno otklonili ruski uticaj s Balkana, a bojazan od njega u neposrednoj prošlosti dobrano je motivisala američku politiku prema Balkanu.

(Kad god su Amerikanci hteli nešto neprijatno da saopšte Rusima, a nisu to hteli da im kažu u lice, udarali su čuške Srbima, u stilu „evo šta radimo vašim Srbima koje vi uporno štitište“). Sada kada su čak i u Bugarskoj na vlasti atlantisti, Balkan se Amerikan-

cima nudi kao na dlanu.

Kao vodeća balkanska sila, Jugoslavija bi opet bila tretirana kao najpovlašćenija nacija (most favored nation), kao i sredinom pedesetih godina kada je Amerika zaključila da bi „gubitak Jugoslavije onemogućio odbranu zapadne Evrope“ (vidi hronologiju jugoslovensko-američkih odnosa). Zauzela bi vodeće mesto u različitim inicijativama integrisanja jugoistočne Evrope (SECI) pod američkim vodstvom. Bacila bi Hrvatsku i Bosnu daleko iza sebe na listi glavnih američkih klijenata u regionu i izložila podsmehu Tuđmanove pretenzije na hrvatsko „strateško savezništvo“ sa SAD.

Američki naučni, kulturni i javni radnici i umetnici osvežili bi sećanje na sve što ih je nekad pozitivno asociiralo na Srbe. U kolektivnom sećanju Srbi bi brzo izgubili

imidž „genocidnih manijaka“ i ponovo postali hrabri mali balkanski narod, ponekad previše impulsivan i nagao.

Slobodan Milošević, međutim, mora da bude oprezan. Pod firmom zaštite srpskih nacionalnih interesa na Kosovu, on traži i garancije za svoju sopstvenu političku budućnost. Tuđmanov primer upozorava, kao i donekle sličan primer Jona Ilieskua, on bivšeg rumunskog komunističkog predsednika koji je morao da ode i nakon što je učinio sve što je od njega traženo. Čim je Tuđman u Bosni odigrao ulogu koju su Amerikanci od njega zahtevali, setili su se da je on zapravo apologeta ustaštva i autoritarni vladar koji ne dopušta punu slobodu medija. Milošević na pitanju Kosova nastoji da iznuđi i neke garancije u pogledu svog budućeg tretmana, mada to eksplicitno ne sme da kaže.

Robert Gelbard, čovek koji za američku vladu obavlja neprijatne poslove na Balkanu, svedočio je ovih dana pred spoljnopolitičkim odborom Senata SAD o krizi na Kosovu. Pažljivo je vagao reči, a naročito geopolitičke termine. Sve nas zajedno, skupa sa susedima, smestio je u geografima slabo znanu „južnu centralnu Evropu“ (South Central Europe). Ne na Balkan, koji je u Americi izašao na zao glas, pa ova, po svemu nedužna geografska apelacija, stoji jedva malo bolje od psovke. Ne ni u jugoistočnu Evropu, jer Amerikanci veruju da je i „Istočna Evropa“ do te mere politički iskompromitovana da je ni u geografiji više ne treba pominjati.

Kako smo dospeli u „južnu centralnu Evropu“? Bilo je to u vreme Ričarda Holbruka (Richard Holbrooke), Gelbardovog prethodnika na Balkanu, koji je

svojevremeno u Stejt departmentu (State Department) bio zadužen za evropske poslove. Holbruk je u žargon američke spoljne politike uveo nove, politički nekompromitovane geografske termine (poput „južne centralne Evrope“) i shodno tome preime-

novao različita odeljenja američkog ministarstva spoljnih poslova. To je redovno isticao u svojim političkim govorima, garnirajući ih anegdotama o veselju bivših sovjetskih satelita što ih Stejt department više ne vodi pod glavljem „istočne“, već „centralne“ Evrope. Bio je to mali, ali važan prvi korak na putu ka članstvu u NATO.

Iz YU perspektive, dakle, prvo treba znati da se u Beloj kući i na Kapitolu (Capitol Hill) o ovom regionu strateški razmišlja kao o „južnoj centralnoj Evropi“ u kojoj će jednog dana i Balkan i Istočna Evropa biti odbačene, politički nepodobne kategorije i istorijski neprijatne činjenice.

Drugo, treba imati na umu da je Amerika još sa padom Berlinskog zida napustila hladnoratovsku doktrinu „obuzdavanja“ (containment) i proglasila doktrinu „širenja“ (enlargement). Klintonov spoljnopolitički tim u početku je insistirao da termin bude „demokratsko širenje“ (democratic enlargement), ali se onda zahuktala stvar sa širenjem NATO i

ostala je na snazi skraćena verzija koja se, što je veoma zgodno, može naznačeno primenjivati i na NATO i na demokratsko uređenje država.

To je ujedno i odgovor na dežurno pitanje ima li kod nas u regionu američkih „vitalnih nacionalnih interesa“. Ima: Evropa i NATO. Kada se jednom na Balkanu razide dim kosovskog i drugih sukoba, ovaj će geopolitički

Sa aspekta „sistema kolektivne bezbednosti“ Zapada Balkan u ovom času izgleda kao prazan prostor

prostor po svoj prilici sasvim drugačije izgledati.

Posmatran sa aspekta „sistema kolektivne bezbednosti“ Zapada, Balkan u ovom času dođe kao prazan prostor. Ideš zemljama NATO, ideš, ideš, kad rupa na Balkanu. Direktor beogradskog Instituta za međunarodnu politiku i privredu Predrag Simić voli da kaže da je Kosovo samo vrh ledenog brega i da bi kosovska kriza mogla da se naknadno pokaže kao katalizator velikog geopolitičkog pospremanja Balkana. On to, pored ostalog, vidi i u radosti sa kojom su balkanske zemlje dočekale skorašnju, Kosovom

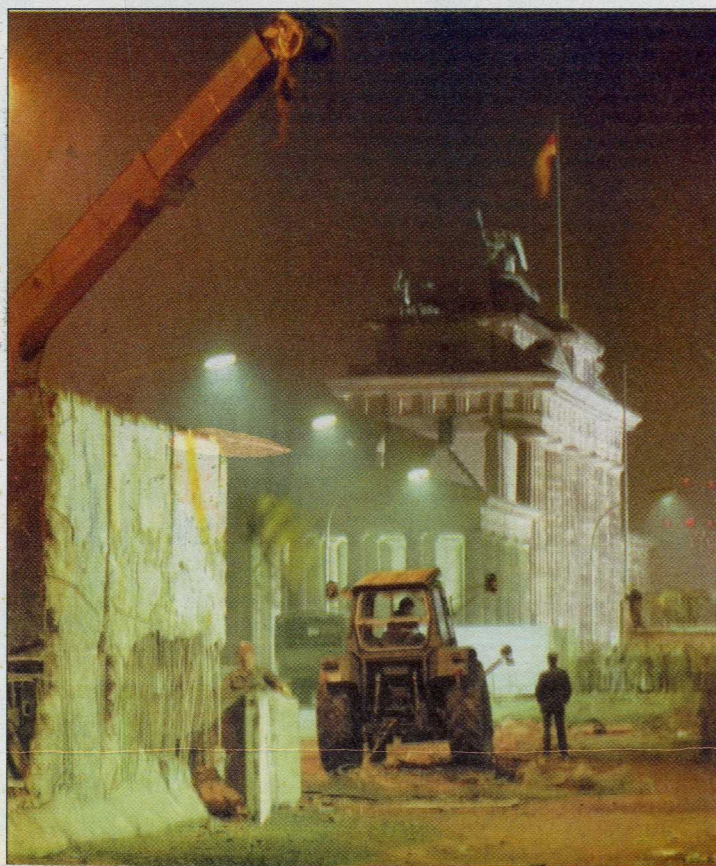

GROZNI: Koristeći se načelom suvereniteta i ruskim predsedanom Milošević Kosovo može da sravni sa zemljom kao Rusi Čečeniju, i da ruševinama prizna autonomiju

inspirisanu balkansku turneju zamenika američkog državnog sekretara Strouba Talbota (Strobe Talbott). Prvi put

STROUB TALBOT:
Sve susede Jugoslavije naterao je da potpišu istu deklaraciju

otkako je počela kriza u ovom delu sveta, Amerika te zemlje (Makedoniju, Rumuniju, Bugarsku, Albaniju) vidi kao celinu, a u držanju Nadežde Mihajlovne, šefice bugarske diplomatije i njenih kolega, čita se veselje „što smo Americi konačno za nešto preko potrebni“. Talbotu je munjevito pošlo za rukom da sve susedne balkanske države potpiše pod istu deklaraciju.

IDEJA:
Amerika je još sa padom Berlinskog zida napustila hladnoratovsku doktrinu „obuzdavanja“ (containment) i proglasila doktrinu „širenja“ (enlargement)

Da li se treba dogovoriti s Amerikom

DA

PREDRAG SIMIĆ

Četrdesetčetvorogodišnji saradnik Instituta za međunarodnu politiku. Od 1993. član Saveta međunarodnog instituta za mir. Predrag Simić je jedan od vodećih jugoslovenskih eksperata za spoljnu politiku

Svaki rat se, pre ili kasnije, završi mirovnim sporazumom. Ova naizgled jednostavna logika nije dosada zaustavila nijedan rat u bivšoj SFRJ, i to najmanje iz dva razloga. Prvo, zato što je barem jedna od sukobljenih strana verovala da više može dobiti eskalacijom nego kompromisom. Drugo, postojala je treća strana koja je mogla nametnuti rešenje koje je najčešće bilo u interesu onih koji su rizikovali.

Za Vašington, Kosovo, albansko pitanje i južni Balkan danas su problemi na kojima se prelama američka politika u Evropi.

Uprkos animozitetu između Vašingtona i Beograda, njihovi interesi ipak nisu potpuno nespojivi. U SAD je malo onih koji i dalje veruju da bi nezavisno Kosovo ili velika Albanija bili faktor stabilnosti na Balkanu - posle Bosne nikome se ne žuri u novu balkansku krizu ili novi Dej-

ton - zbog toga SAD insistiraju samo „na početku dijaloga bez prethodnih uslova“ i „rešenju u granicama Jugoslavije“. Unutar takvog okvira krije se mnogo toga što će se u narednim mesecima pod uticajem kosovske krize promeniti na jugu Balkana i u čemu Beograd može, ali i ne mora, sudelovati. Za prethodna dva meseca u tom, donedavno zaboravljenom delu Evrope, dogodilo se više

Nije pitanje da li se treba nagoditi s Amerikom, pitanje je kada to treba učiniti

nego za prethodnih osam godina: ove zemlje prvi put nastupaju kao grupa i kao grupa se prvi put prihvataju u Vašingtonu i Briselu, a rezultat će verovatno biti ono što se eufemistički naziva „novom bezbednosnom

arhitekturom Balkana“, odnosno novi aranžman sa SAD i NATO. To Jugoslaviji ne ostavlja mnogo izbora, a pravo pitanje nije da li se treba nagoditi s Americancima nego kada i pod kojim uslovima to treba učiniti.

NE

MIHAJLO MARKOVIĆ

Sedamdesetpetogodišnji član Srpske akademije nauka i umetnosti. Do 1995. član GO Socijalističke partije Srbije. Mihajlo Marković bio je vodeći ideolog SPS i jedan od tvorca njenog programa

Američki zahtevi vode rasparčavanju Srbije i ne mogu se prihvatiti, ma koliko nam SAD pretile.

Problem je u tome što Amerikanci traže dve stvari koje nikad nisu nigde bile pravilo, i traže ih na način koji ne omogućava nikakav kompromis.

Prvo, oni traže da prihvatimo takvu internacionalizaciju unutrašnjeg kosovskog problema koja se ne bi svela samo na uobičajeno

konfederalne jedinice pored Srbije i Crne Gore. To znači menjanje granica Srbije, iako je za zemlje bivše Jugoslavije od 1991. do 1994. uvedeno pravilo da se granice bivših republika ne mogu menjati. Takvo rešenje, osim toga, protivureči Ustavu Srbije koji se po postojećoj proceduri ne bi mogao promeniti, kao što jasno pokazuju rezultati nedavnog referenduma.

Ne vidim kakav je kompromis tu mogući. Kosovo van Srbije moglo bi se otepati kad to poželi. Srbija bi se, s više od osam miliona stanovnika, u Jugoslaviji opet našla u manjini u odnosu na dve jedinice koje zajedno jedva imaju vi-

še od dva miliona stanovnika. Prihvatanje tih dvaju zahteva sasvim bi očigledno vodilo rasparčavanju Srbije. Oni se ne mogu prihvatiti, ma koliko nam pretili ili ma šta preduzimali protiv nas.

Prihvatanje američkih zahteva očigledno bi vodilo rasturanju Srbije

GREŠKA: Milošević je bio od koristi međunarodnim karijerama protivnika gorih od sebe: „jednog udboidnog Kučana pretvorio je u Vilija Branta, od proustaškog Tuđmana napravio je evropskog hrišćanskog demokratu, a od bosanskog fundamentaliste Izetbegovića simbol Mahatme Gandija!“

Mogu li se Srbi uklopiti u novu viziju Balkana? Amerikanci upravo nastoje da od Slobodana Miloševića na ovo pitanje hitno iznude pozitivan odgovor. On bi voleo da kaže „da“ (Rusi ga, na kraju krajeva, nisu ničim zadužili), ali mora da bude krajnje oprezan. Amerikanci su pre nekoliko go-

dina hteli da ga uklone sa političke scene, da bi im on (1991/92) demonstrirao da njega ne moraju voleti, ali Balkan bez njega ne mogu valjano da srede. Bosna je sada manje-više dovedena u red, pri čemu ni bosanski Srbi nisu tako loše prošli. Na redu je kosovsko deljenje u kome se mnogim pos-

matračima čini da Slobodan Milošević drži svoj poslednji adut. On ima čime da trguje sa međunarodnom zajednicom (ma kako to cinično zvučalo). Koristeći se načelom suvereniteta, s jedne, i ruskim presedanom, sa druge strane, on Kosovo, teorijski gledano, može da sravni sa zemljom kao Rusi ▶

[CIA i raspad SFRJ] → PUN POGODAK

Američka Centralna obaveštajna agencija (Central Intelligence Agency, CIA) još u oktobru 1990. godine upozorila je predsednika SAD da će se Socijalistička Federativna Republika Jugoslavija raspasti „za najviše 18 meseci“. Pokojna SFRJ otišla je na bunjište istorije i pre krajnjeg „američkog roka“, ali se zato treća, takozvana žabljačka Jugoslavija rodila 27. aprila 1992. godine, dakle, tačno 18 meseci od upozorenja CIA iz oktobra 1990.

Jugoslovenska javnost saznala je za tajnu prognozu CIA o skorom raspadu Jugoslavije iz pera Dejvida Bajndera (David Binder), novinara „Njujork tajmsa“, čiju je informaciju „Tajms“ objavio u novembru 1990. U Beogradu se tada špekulisalo kako Amerikanci, tobožnjim „curenjem“ tajnih procena CIA, u kritičnom izbornom trenutku podvaljuju Slo-

bodanu Miloševiću (kojeg su već tad optuživali da zarad srpskih nacionalnih interesa rastura zajedničku državu).

„Evropljanin“ je za ovu priliku od Dejvida Bajndera, dugogodišnjeg dopisnika „Njujork tajmsa“ iz Beograda, Bona i Tirane, dobio ekskluzivnu izjavu o okolnostima pod kojima je došao do saznanja o tajnoj analizi CIA.

Prvi put sam za Procenu o nacionalnoj bezbednosti (National Intelligence Estimate) iz oktobra 1990. godine čuo u Beogradu, od ambasadora Vorena Zimermana (Warren Zimmerman) koji je prekršio pravila samim tim što je to spomenuo. Rekao mi je da je Procena upravo kompletna i da on uopšte ne veruje u tu prognozu CIA o raspadu Jugoslavije.

Vratio sam se u Vašington i proverio informaciju. Pošlo mi je

za rukom da mi neko iz Stejt departmenta naglas pročita rezime procene (ne da mi je pokaže, što bi bilo suprotno propisima). Onda sam otišao do CIA i razgovarao s analitičarima, od kojih su neki pomogli u pravljenju analize. Nije dan od njih nije znao ni reč srpskohrvatskog! Nisu hteli da potvrde ono što sam već znao, već su samo pocrveneli. Odlučio sam da to objavim. Niko nikad nije demantovao to što sam napisao. U svakom slučaju, informacija nije namerno „procurela“ iz CIA. Ako je bilo „curenja“, onda je za njega odgovoran Zimmerman, ali i to se desilo onako usput, prilikom razgovora uz koktele. Jugosloveni su u Vašingtonu bili veoma ljuti, jer je vest objavljena uoči godišnjice Avnoja i u ambasadi SFRJ smatrali su da sam pokvario njihov veliki prijem, reči su Dejvida Bajndera.

DEJVID BAJNDER: „U CIA nisu hteli da potvrde ono što sam znao, samo su pocrveneli“

CIA se „prevarila“ u prognozi: umesto na Kosovu, kao što je 1990. predvidela, raspad zemlje je 1991. počeo u Sloveniji.

[Milošević] ----> OSEĆA SE PREVARNIM

Sama činjenica da se, skoro tri godine posle Dejtona, još govori o tome da li se Srbi mogu nagoditi s Amerikancima predstavlja poraz za Miloševića. On se oseća prevarenim i frustriranim: po njegovoj računici, svi oni s kojima je dogovorio mir u Bosni prošli su bolje od njega, počev od Bila Klintonu (Bill Clinton), koji je, ovenčan mirotvorstvom, do nogu potukao Roberta Dola na izborima 1995. godine.

Tehnički gledano, Miloševića nisu slagali: on je u Dejtonu znao da će „spoljni zid“ sankcija ostati, ali je izgleda verovao da će se taj zid brže srušiti kada Amerikancima pokaže da preko bosanskih Srba može garantovati bezbednost njihovih trupa u Bosni. Izgleda da se i preterano pouzdao u garancije i

obećanja Ričarda Holbruka, čoveka koji je tri meseca posle Dejtona iz vlade otišao u bankare. Milošević se na te garancije i ta obećanja pozivao u pregovorima s Holbrukovim naslednicima, što je Robertu Gelbardu do te mere dozlogrdilo da je prošle godine doveo Holbruka sa sobom u Beograd da bi se ta stvar raščistila.

Ništa se nije raščistilo. Milošević se i dalje oseća frustriranim i o svom osećanju prevarenosti obaveštava sve svoje inostrane goste (uključujući i Bronislava Geremeka koji je bio u Beogradu prošlog meseca). On je sada mnogo oprezniji i hirovitiji pregovarač nego u Dejtonu. Ne nudi ništa prvi i ne pokazuje nikakvu inicijativu, već čeka da Amerikan-ci stave pravu ponudu na sto.

ILUZIJA: Tehnički gledano, Miloševića nisu slagali, on je u Dejtonu znao da će „spoljni zid“ sankcija ostati, ali je izgleda verovao da će se taj zid brže srušiti

Čečeniju, pa da tek onda ruševinama prizna autonomiju. S druge strane, neki se ustupci Albancima na Kosovu mogu mirne duše dati bez bilo kakve štete po srpske nacionalne interese.

Slab politički lider nije jak pregovarač. Srbima u ovom času - voleli Miloševića, ne voleli ga - za pregovore o stepenu autonomije Kosova odgovara samo jak vođa. Slobodanu Miloševiću su se donekle „karte poklopile“, ispostavilo se da i Zapadu treba srpski lider upravo po Miloševićevoj meri: dovoljno uzdrman i osiromašen da je za-

„Miloševićev pad izazvao bi vakuum koji bi po svojoj prilici popunio slabiji vladar prelaznog tipa“

interesovan za sporazum (i pratéce šargarepe), a dovoljno jak da garantuje da dil može provesti u delo.

Sa američke tačke gledišta, Slobodan Milošević je „kao kruška zreo“ za veliki, konačni dil. Jedna grupa američkih analitičara koja ima uredan i redovan pristup Madlen Olbrajt (Madeleine Albright) i Beloj kući, i koja je u prošlosti revnosno učestvovala u „satanizaciji“ Slobodana Miloševića, sada isto tako revnosno apeluje i agituje da međunarodna zajednica „nipošto ne ruši Slobodana Miloševića“. Reč je o ekspertima Međunarodne krizne grupe, odnosno ICG (vidi okvir), koji rezonuju da bi „Miloševićev pad izazvao vakuum koji bi po svojoj prilici popunio slabiji vladar prelaznog tipa“, a taj opet ne bi bio od bogzna kakve

koristi međunarodnoj zajednici. „Pritisak na Miloševića treba podesiti tako da se on uplaši gubitka vlasti, ali da ipak ostane na kormilu.“

A čemu predsednik Jugoslavije treba da posluži, dok je još na kormilu? Da „izade iz neprihvatljivog statusa quo, da napravi dil o nekoj vrsti autonomije za Kosovo, da postigne ustavnu ratifikaciju tog dila i da upotrebi svoje medije kako bi taj dil dobio masovnu podršku“. Za sve to je, po ovoj logici, kucnuo pravi trenutak jer je Milošević dovoljno oslabljen da se boji za vlast, a još dovoljno moćan da „odradi“ posao.

Šta, sa američke tačke gledišta, predstavlja smetnju sporazumu sa Miloševićem? Nedemokratski uređena Jugoslavija i lična vladavina jednog čoveka svakako ne. Diljem Istočne Evrope na vlasti su poluautoritarni režimi prema kojima se Amerika odnosi sa istom tolerancijom kao prema nekadašnjim „prijateljskim tiranima“ (friendly tyrants). Prema besmrtnoj izjavi jednog od hladnoratovskih državnih sekretara na račun nekog opskurnog latinoameričkog diktatora, „on je možda kurvin sin, ali je zato NAŠ kurvin sin“.

Jedan bespoštedni beogradski kritičar Miloševićevog režima u privatnom je razgovoru nedavno s gorčinom primetio kako je Milošević bio od koristi međunarodnim karijerama protivnika gorih od sebe: „jednog udboidnog Kućana pretvorio je u Vilija Branta, ▶

[Moral i nafta] ----> TALIBANI

U spoljnoj politici Amerika se drži visokih moralnih načela uvek kada ona nisu u suprotnosti s njenim golim interesima. Prinudena da bira, često se odlučuje da u krevet, figurativno rečeno, skoči i sa samim đavolom. U jeku prepiranja s evropskim partnerima oko dužine štapa kojim će se zapretiti Srbiji i Slobodanu Miloševiću, Stejt department je sredinom aprila u Avganistan poslao Bila Ričardsona, ambasadora SAD u UN. Talibanima je manje-više otvoreno rečeno da će ih Amerika priznati budu li se nagodili sa svojim protivnicima koji još drže krajičak teritorije na severu. U pozadini ove američke odluke je činjenica da bi mir u Avganistanu otvorio alternativnu trasu za naftu i gas iz Turkmenista-

na, Uzbekistana i Tadžikistana: umesto preko Rusije, dragoceni teret išao bi na Zapad preko Pakistana i Arabljanskog mora. Prema rečima Reganovog ministra odbrane Kaspara Vajnbergera (Caspar Weinberger), koji je svojevremeno i sam trgovao s afganistanskim mudžahedinima: „Znali smo da oni nisu fini ljudi, ali smo imali taj veliki problem što smo morali da se za nekog odlučimo“. Talibanški režim nema bog zna kakav respekt prema ljudskim pravima: osim što strogo zabranjuje lakomislene razbibrige poput šaha i gledanja satelitske televizije, Talibani lopovima javno odsecaju šake, a ženama uskraćuju pomoć lekara muškog roda. Kvaka je u tome što je doktorkama rad - zabranjen.

KASPAR VAJNBERGER: „Znali smo da oni nisu fini ljudi, ali smo imali taj veliki problem što smo morali da se za nekog odlučimo“

[YU - SAD:] ----> KRATKA ISTORIJA DIPLOMATSKIH ODNOSA

1. juli 1918: Vlada Srbije imenuje S. Grujića za ambasadora u SAD	17. februar 1919: Predsednik V. Vilson priznaje Kraljevinu SHS, a 17. jula H. P. Dodž (Dodge) postaje prvi ambasador SAD u Beogradu.	Jun - juli 1939: SAD ne ispunjava YU zahtev za vojnu pomoć u zamenu za sirovine; Jugoslavija potpisuje ugovor sa Nemačkom	23. januar 1941: Američki izaslanik V. J. Donovan u susretu sa knezom Pavlom podstiče na otpor Nemačkoj	24. juni 1942: Kralj Petar u zvaničnoj poseti Beloj kući, sastaje se sa Ruzveltom	25. mart 1941: YU potpisuje Tripartitni pakt, SAD zamrzavaju YU imovinu u vrednosti od \$ 50 miliona	18. avgust 1943: Kapetan V. Mensfeld spušta se padobranom u Srbiju i pridružuje snagama D. Mihailovića	April 1943: Ruzvelt i Entoni ldn predlažu vladi u izgnanstvu da se Kraljevina Jugoslavija obnovi kao konfederacija	25. novembar 1943: Novi susret Ruzvelt - kralj Petar. SAD odbija kraljev predlog o savezničkom iskrcavanju na jadransku obalu	22. avgust 1943: Kapetan M. Benson spušta se u Bosnu i pridružuje partizanima	16. april 1944: SAD na Uskrs bombarduju Beograd, uz velike civilne žrtve	31. mart 1945: U Beograd stiže novi američki ambasador R. Paterson; 2. aprila sastaje se sa Titom	8. april 1945: Stanoje Simić postaje prvi posleratni YU ambasador u SAD; 2. maja predaje akreditivne Trumanu	30. mart 1946: SAD diplomatskom notom traže slobodno suđenje D. Mihailoviću (uhvaćen 10. marta) i predlažu svedočenje oficira SAD koji su tokom rata bili u njegovoj pratnji	18. april 1946: SAD <i>de iure</i> priznaju YU vladu	12. juli 1946: Sukob američkih i YU vojnika na Morganovoj liniji. Poginula dva naša vojnika	1. avgust 1946: E. Kardelj na Pariskoj mirovnoj konferenciji odbija predloge za internacionalizaciju Trsta	9. avgust 1946: YU lovci prisilili američki transportni avion C-47 da sleti; zadržali osam američkih vojnika i dva civila	15. avgust 1946: YU nota protesta SAD i V. Britaniji; traži se da Saveznici izruče ratne zločince, među kojima i Antu Pavelića	19. avgust 1946: Srušen drugi američki avion nad Jugoslavijom, pet mrtvih Amerikanaca	15. septembar 1946: YU protest zbog ponašanja vojnika SAD u Trstu i hapšenja šestorice YU vojnika; 20. septembra SAD odbacuju protestnu notu i optužuju Jugoslaviju	13. avgust 1947: Stejt department odbija optužbe da blokira YU učešće u Maršalovom planu, ističe da su SAD pružile YU \$ 400 miliona pomoći kroz UNRA, uz još \$ 32 miliona	8. septembar 1948: Njujorska Export Import Bank daje kredit Jugoslaviji od \$ 20 miliona	11. januara 1950: Predsednik Truman odobrava plan pružanja vojne pomoći YU ako je napadne neka od zemalja Kominforma	Mart - oktobar 1950: Yu dobija 55 miliona \$ kredita	1. novembar 1950: Truman traži od Kongresa \$ 105 miliona pomoći koju je Jugoslavija tražila, a odobrava se dodatnih \$ dva miliona u hitnim isporukama pomoći u hrani	24. novembar 1950: Truman odobrava 24 miliona \$ za ishranu JNA	29. decembar 1950: Kongres odobrava zakon o hitnoj pomoći Jugoslaviji (oko \$ 70,5 mil.)
---	--	---	---	---	--	--	--	---	---	--	---	--	--	--	---	--	---	--	---	---	---	--	--	--	--	---	--

od proustaškog Tuđmana napravio je evropskog hrišćanskog demokratu, a od bosanskog fundamentaliste Izetbegovića simbol Mahatme Gandija!

Nijedan ozbiljan analitičar ne tvrdi da je geopolitika bila srpska sudbina i da smo morali završiti kao klin u američkoj ploči. Možda će

Jedan bladnoratovski državni sekretar rekao je za nekog opskurnog latinoameričkog diktatora: „on je možda kurvin sin, ali je zato NAŠ kurvin sin“

jednog dana Milošević objasniti kako je i zašto srpske nacionalne ciljeve artikulisao i zastupao tako da se našao na putu Americi, i to u zenitu njene moći.

Počelo je 1989. godine tako što je u američkom ambasadoru Vorenu Zimmermanu potcenio protivnika. Mesecima je odbijao da ga primi, na kraju je Voren Zimmerman spakovao kofere pre isteka mandata, ali su okolnosti pod kojim je to učinio bile krajnje nepovoljne po Srbe. Sa Zimmermanom je otišao i njegov poslednji politički savetnik Erl Skarlet (Earl Scarlett), ali se on 1994. godine vratio u okviru misije

Kontakt-grupa ----> **MADLENIN BES**

Kosovska kriza izazvala je nove pukotine među članicama Kontakt-grupe (SAD, Rusija, Nemačka, Italija, Francuska i Velika Britanija). Rusija Americancima pruža veći otpor nego u bosanskom ratu, vraćajući im milo za drago zbog munjevitve ekspanzije NATO. I Italija se opire više nego pre, a protiv Francuske je Vašington već počeo da preduzima mere (obelodanjivanje godinu dana stare afere o francuskom oficiru koji je lane navodno šurovao s Karadžićem - i tako tobož upropastio akciju njegovog hvatanja-po svoj prilici nije rezultat istraživačkog novinarstva, već nečije svesne akcije u Vašingtonu), diskreditujući francusku politiku kao „prosr-

psku“. Spektakularno je i neočekivano, međutim, ono što se 25. marta u Bonu desilo između Madlen Olbrajt (Madeleine Albright) i Klause Kinkela. Tvrdi američki pristup kosovskoj krizi naišao je na evropski front odbijanja, a američka šefica diplomatije posebno se neprijatno iznenadila kada joj je Klaus Kinkel uskratio očekivanu podršku oko uvođenja oštrijih sankcija prema Beogradu. Olbrajtova je sa sastanka Kontakt-grupe navodno otišla besna kao ris, a diplomatski izvori, piše „Vašington post“, veruju kako će sukob koji je tada kresnuo između šefova američke i nemačke diplomatije, varničiti dok god su njih dvoje na ministarskim položajima.

PROGNOZA:
„Vašington post“ veruje da će sukob koji je izbio između Olbrajtove i Kinkela varničiti dok god su njih dvoje na ministarskim položajima

UN koja je na Drini nadzirala blokadu bosanskih Srba. Za svog drugog boračka u Beogradu ispričao je da je u kritičnu zimu 1991/92. predložio Vorenu Zimmermanu da Slobodana Miloševića pozove u Vašington. Skarletova tadašnja logika bila je da Milošević, zbog izolacije u kojoj se nalazi, nema real-

nu procenu prilika u SAD i raspoloženja u Beloj kući i kongresnom zdanju na Kapitolu. Miloševića je, po tom rezonu, trebalo izložiti unakrsnoj vatri novinara i senatora i posthladnoratovskoj atmosferi Vašingtona. Zimmerman je tu sugestiju odlučno odbio, sa obrazloženjem da bi Miloševićev od-

[YU - SAD] ----> **KRATKA ISTORIJA DIPLOMATSKIH ODNOSA**

8. januar 1952: Potpisan ugovor o ekonomskoj saradnji između YU i SAD	10. juli 1952: Kongres odobrava \$ 55 miliona pomoći YU u fiskalnoj 1953. godini	13. oktobar 1952: SAD, Britanija i Francuska produžavaju ekonomsku pomoć Jugoslaviji za još godinu dana. Nezvanične procene upućuju na cifru od \$ 99 miliona, od čega će SAD dati \$ 78 miliona	12. oktobar 1953: Demonstranti upadaju u Američku čitaonicu u Čika Ljubinoj ulici u Beogradu i prebijaju direktora V. Kinga	7. februar 1955: SAD, Britanija i Francuska dodeljuju YU \$ 89 miliona dolara ekonomske pomoći, od čega će SAD dati \$ 80 miliona	6. oktobar 1956: Predsednik Dvojt Ajzenhauer (Dwight Eisenhower) odobrava nastavak pomoći Jugoslaviji; suspendovana isporuka US mlatnih aviona i druge vojne pomoći
30. april 1952: Tito izjavljuje da YU neće učiti u NATO	13. juli 1952: SAD objavljuje odluku da će naoružati JNA tenkovima, teškom artiljerijom i najmodernijim borbenim avionima (odluka je saopštena na Bledu nakon što je grupa američkih generala obišla YU vojna postrojenja)	Januar - juni 1953: Agencija za uzajamnu bezbednost objavljuje specijalnu dotaciju YU u visini od 35 miliona \$ dolara (povrh već odobrenih 78 miliona \$) za nabavku hrane i sirovina	8. oktobar 1953: SAD i Britanija predaju Zonu A Italiji; demonstranti razbijaju prozore Američke ambasade u Beogradu	20. april 1954: Agencija za uzajamnu bezbednost dodeljuje 10 miliona \$ za kupovinu hrane Jugoslaviji	6. novembar 1955: Susret Tito i državnog sekretara Džona Foster Dalsa (John Foster Dulles) na Brionima
			1. februar 1957: Titova poseta SAD odložena zbog otpora javnosti u Americi		

SAVET: ICG
zahteva da se obustavi plaćanje usluga Miloševićevoj policijsko-obaveštajnoj mreži u Bosni, bilo u kešu, bilo u političkoj „naturi“

[Milošević i NATO] ----> **ČUVANJE LEDA**

Slobodan Milošević u partiji pokera sa SAD drži i skrivene adute. Otkako su američki vojnici došli da čuvaju mir u Bosni, preko Drine povremeno procuri teško proverljiva informacija da jugoslovenske obaveštajne službe čuvaju leđa Americancima. Navodno se NATO dostavljaju podaci o „mudžahedinima“, odnosno o pojedincima ili jedinicama iz redova islamskih boraca muslimanskom delu Bosne, kojima je cilj da ugroze bezbednost američkih trupa. Neka vrsta indirektno potvrde ove vesti ob-

javljena je u analizi Međunarodne krizne grupe (ICG) o „faktoru Milošević“. Ova dobro obaveštena i dobro povezana nevladina organizacija preporučuje NATO da se, zarad pritiska na Miloševića, odrekne usluga Miloševićeve policijsko-obaveštajne mreže u Bosni „ukoliko su te usluge deo bilo kakvog *quid-pro-quo* aranžmana“. ICG zahteva i da se obustavi plaćanje takvih usluga, bilo u kešu, bilo u političkoj „naturi“. Ova vrsta trgovine zasada, dakle, odoleva „spoljnom zidu“ sankcija.

Najbliže što su se Srbi dosad primakli vašingtonskom lobiju jeste ured za „državne poslove“ (čitaj lobi) koje u američkoj prestonici ovih dana otvara bivši jugoslovenski premijer Milan Panić, no taj ured imaće pune ruke posla sa poslovnim interesima i pravnim zavrzlamama gospodina Panića i njegove farmaceutske kompanije. U Beogradu se proneo glas kako moćni grčki lobi u SAD „radi za nas“, no jedino uporište te priče je u tome što je čovek po imenu Kris Spiro (Chris Spiro), član Demokratske stranke iz Nju Hempšajera (New Hampshire), bio u sastavu YU delegacije u Dejtonu. Reč je o Americancu grčkog porekla koji je

uspeo da pridobije poverenje predsednika Miloševića. On jeste aktivista vladajuće stranke, ali bez naročitog uticaja i kredibiliteta.

Srpskog lobija u pravom smislu reči, dakle nema, ali zato deluje snažan i uticajan antisrpski lobi. Centar njegovog delovanja je pre tri godine osnovani „Balkanski institut“, na čijem je čelu izvesni Džejs Huper (James Hooper). U Balkanskom institutu našla je zaposlenje grupa mladih službenika Stejt departmenta koja je u leto 1992. godine dala otkaz u znak moralnog protesta protiv odbijanja Vašingtona da interveniše u bosanskom ratu. Oni su uglavnom postali lobisti za ▶

Nikakva organizovana YU grupa za politički pritisak ne postoji u Americi koja upravo vrvi zastupnicima svih mogućih specijalnih interesa“

10. decembar 1957: Tito traži obustavu američke vojne pomoći YU	25. mart 1958: Okončan američki program pomoći i opreme JNA, u okviru kog je opremljeno 8 od ukupno 28 divizija JNA i celokupno ratno vazduhoplovstvo, sredstvima u visini od \$ 750 miliona do milijardu dolara	Januar - septembar 1959: Fond za kreditiranje razvoja YU odobrava \$ 37 miliona kredita	27. decembar 1960: SAD i druge zapadne zemlje pružaju YU \$ 275 miliona finansijske pomoći	13. oktobar 1961: Vašington objavio da je u martu YU prodato 130 ratnih aviona za \$ 1,3 miliona dolara	21. april 1962: SAD odobravaju \$ 25 miliona pomoći u hrani	23. juli 1962: Predsednik Kenedi, u odgovoru na pitanje novinara, izjavio da je pomoć Jugoslaviji u američkom „nacionalnom interesu“
3. februar 1958: U Vašingtonu potpisan YU-SAD sporazum o pomoći; odobreno da Jugoslavija za dinare kupi žita i pamuka u vrednosti od \$ 62,5 miliona. Polovina dinarske sume odmah se ustupa nazad Jugoslaviji u vidu kredita	22. decembar 1958: Vašington je objavio zaključivanje četiri YU sporazuma o pomoći Jugoslaviji u visini od \$ 129 miliona	22. septembar 1960: Tito posećuje UN i provodi sat vremena u razgovoru sa Ajzenhauerom	3. januar 1961: Fond za kreditiranje razvoja dodeljuje \$ 27 miliona za industrijske projekte na Kosovu i u Hrvatskoj	13. novembar 1961: Nakon kašnjenja u isporuci američkog žita, Tito optužuje SAD za ekonomsku ucenu	6. juni 1962: Senat odobrio zakon koji zabranjuje američku pomoć komunističkim državama. YU zadržala status najpovoljnije nacije	

SARADNJA: 1957. Amerikanci su odbili da prime Josipa Broza Tita „zbog otpora javnosti“. Potom je Broz razgovarao sa četiri američka predsednika Ajenhauerom, Kenedijem, Niksonom i Karterom

muslimansku stvar u Bosni, ali se veoma interesuju i za Kosovo.

U Vašingtonu ima većih jastrebova od Madlen Olbrajt i Roberta Gelbarda. Kako „Evropljanin“ saznaje, na jednom skupu eksperata o Kosovu koji je u Vašingtonu skoro organizovao Stejt department pao je i predlog da se, u znak odmazde zbog Kosova, jugoslovenskim diplomatama u Vašingtonu, na primer ograniči kretanje na svega tri milje od kuće. (Tako je postupljeno kada je u proleće 1993. godine Radovan Karadžić boravio nakratko u Njujorku, na pregovorima u UN.) Prisutna predstavnica Stejt departmenta jetko je odgovorila predlagачu Dejvidu Filipisu (David Philips) iz Centra za rezoluciju konflikata na Kolumbijskom univerzitetu (Center for Conflict Resolution at Columbia University), da SAD nešto tako mogu sa lakoćom da učine, ali da u tom slučaju treba očekivati da jugoslovenske vlasti u Beogradu uzvrate istom merom prema američkim diplomatama. „A nama je u interesu da se naše diplomate slobodno kreću, pa i da odlaze

SAVEZNIK: Jeljcin ničim nije zadužio Miloševića, ali on ipak mora da bude krajnje oprezan u ponašanju prema Rusiji

na Kosovo“, strpljivo je objasnila. **Ako Srbi nisu imali lobi**, to ne znači da (nekada) nisu imali prijatelje u Va-

šingtonu. U Stejt departmentu su bivše diplomate koje su službovale u Beogradu od milja nazivali „beogradskom mafijom“: Pad srpskih akcija u izvesnoj je meri naškodilo i njihovim karijerama. Slično su prošli razni američki eksperti za Balkan koji su ispoljavali izvesne simpatije prema Jugoslaviji. Kada se zemlja raspala, svi su dobili etiketu „naivčina“, a neki su od njih potrčali u suprotni tabor kako bi zadržali nešto akademskog kredibiliteta.

Ironija je da se u administraciji Džordža Buša (George Bush) 1992. godine najgorih odnosa Jugoslavije i SAD, zateklo nekoliko najboljih YU prijatelja u posleratnoj istoriji dveju zemalja. Ministar spoljnih poslova bio je Lorens Iglberger (Lawrence Eagleburger), u mladosti zvani Lorens od Makedonije, jer je kao mlad diplomata izuzetno požrtvovano organizovao pomoć postradalima u skopskom zemljotresu, a savetnik za nacionalnu bezbednost bio je Brent Skaukroft (Scowcroft), nekada vojni ataše u beogradskoj ambasadi SAD. Prema priči bivšeg ambasadora Džeka Škenlona (J. Sca-

nlan), Iglberger ga je 1989. godine po povratku u Vašington dočekao rečima: „Tvoj prijatelj Milošević nam pravi probleme“. Tog prijateljstva su se u Vašingtonu već tada odricali.

Bilo kako bilo, ovoj zemlji je sporazum sa Amerikom potreban kao kiseonik. Slobodan Milošević se za ovaj trenutak priprema već godinama, verovatno od časa kada je shvatio da se sa Vašingtonom strahovito preračunao. Milošević po svoj prilici jasno zna: da u krajnjoj liniji nema pomirenja, da nema praštanja. Sa Slobodanom Miloševićem Amerikanci mogu sklopiti trenutni dil, ali nikad neće prestati da priželjkuju njegov odlazak sa vlasti.

U Vašingtonu je klima inače promeњiva, a domaća politika diktira dnevni red spoljnjoj. Politički komentator „Vašington posta“ Ričard Koen (Richard Cohen) 6. maja je ironično primetio: „Možda albanski lideri misle da će se skorašnja istorija ponoviti: užas na američkoj televiziji nateraće SAD i njihove saveznike iz NATO da deluju. Ako tako misle, ja za njih imam dve reči upozorenja: Monika Levinski (Monica Lewinsky).

Taj skandal je ionako bojažljivu Klintonovu administraciju gotovo potpuno paralisao. Ona neće učiniti ništa što bi moglo da ugrozi visoke procenke, podrške pošto će, u budućnosti Kongres odlučivati o sudbini predsednika. Popularne predsednike ne smenjuju, a predsednici koji američke vojnike šalju da ginu u mestima čiji se nazivi ne daju izgovoriti, ne ostaju du-

[Milošević] ...→ ŠEHEREZADA ILI KUM

„Srbija: Faktor Milošević“, studija je koju je naručila Međunarodna krizna grupa (International Crisis Group, ICG).

„Kao politička ličnost, Milošević je sve samo ne stereotipni sprski gubitnik spreman na žrtvu u inat nadmoćnom neprijatelju. On je više nalik na Šeherezadu, arabljansku junakinju koja je hiljadu i jednu noć smišljala nove i nove priče kako bi omađijala šaha i spasla se pogubljenja. Poput Šeherezade, Milošević je preživeo tako što je anticipirao opasne situacije i unapred se spremao za njih. On je suštastveni oportunist. Deluje na kratak rok. Ne podleže ideološkim ograničenjima, niti dopušta da mu lične odanosti sužavaju manevarski prostor.

Ne ispoljava ni trunke poštovanja za principe istine ili kompromisa. Na kompromisne predloge odgovara kao na priznanje slabosti koja se da iskoristiti. Njegova pregovaračka taktika je da se tvrdoglavo pridržava maksimalističke pozicije i da je brani ponavljanjem lažnih tvrdnji. Iskoristio je podeljenost međunarodne zajednice tako što je izaslanike jedne nacije suprotstavljao izaslancima druge, tako što je lagao o obećanjima pregovarača, tako što je neprestano tražio nove sagovornike i što je podilazio sujeti diplomatama i pregovaračima koji su verovali da će ga baš oni, bolje od drugih, navesti na pravi

OCENA: Krizna grupa (članovi Mišel Rokar, Džordž Soros, Džordž Mišel...) misli da je Milošević, ipak, „jedini pravi sagovornik“

put. Njemu se ne može verovati. On ne reaguje na viku i prazne pretnje.“

Nije Šeherezada jedina književna metafora koja je tvorcima „Faktora Milošević“ pala na pamet dok su obrađivali psihološki portret jugoslovenskog predsednika. Čas im se privdao kao lukava lepotica iz „Hiljadu i jedne noći“, čas kao „Kum“ (The Godfather) iz romana Marija Puza. I u jednom i u drugom liku ostavljao je utisak da je „jedini pravi sagovornik“ međunarodne zajednice u Jugoslaviji. Identifikovan je kao čovek koji još ima dovoljno autoriteta da sklopi dil, no njegov autoritet narušen je do mere koja ga motivise na nagodbu.

go popularni. Prosto da prostije ne može biti - i vrsta cinizma koji ljudi na Balkanu razumeju“.

Nevoja je, međutim, i u tome što Amerikanci lako pronalaze one koji će ginuti na terenu iz američku „vazдушnu podršku“ iz aviona. Dole će, bude li trebalo, ratovati „oni čija se imena ne mogu izgovoriti“ protiv onih

„čija se imena ne mogu spelovati“ (the unpronounceables versus the unspellables), kako se jednom prilikom izrazio jedan drugi američki novinar. Srpski su problemi, osim toga, prilično hitni i ne mogu čekati na ljubavne skandale Bila Klintona.

LJILJANA SMAJLOVIĆ

[YU - SAD:] ...→ KRATKA ISTORIJA DIPLOMATSKIH ODNOSA

11. avgust 1963: YU obećano \$ 50 miliona za obnovu Skoplja	11. februar 1965: Vlada Jugoslavije osuđuje američko bombardovanje Severnog Vijetnama kao „čin agresije“	15. oktobar 1968: Predsednik Džonson daje izjavu o „veoma jasnom interesu za YU nezavisnost, suverenitet i ekonomski razvoj“ nakon sovjetske invazije na Čehoslovačku i pritisaka na YU zbog YU kritike invazije na Čehoslovačku	Mart - juli 1972: YU dobija kredit od \$ 140 miliona	22. januar 1974: Potpisani krediti u vrednosti od \$ 40 miliona	4. novembar 1974: Kisindžer u Beogradu, posećuje Tita	6. novembar 1975: Amerikanac Laslo Tot tajno osuđen u Jugoslaviji na sedam godina zatvora zbog špijunaže	23. juli 1976: Osloboden Laslo Tot	31. juli 1976: Tito kritikuje Silbermana zbog mešanja u YU poslove (vezano za Laslo Tota)	21. maj 1977: Potpredsednik Valter Mondejl (Walter Mondale) sreo se sa Titom u Beogradu; na zajedničkoj pres-konferenciji, Tito napao američku poziciju o ljudskim pravima tvrdeći da je YU „jedna od najotvorenijih zemalja sveta“	6-9. mart 1978: Tito u poseti SAD, dvodnevni susret sa predsednikom Karterom	1. decembar 1978: Rojter javlja da je „šest srpskih nacionalista“ pred velikom paratom optuženo za pokušaj ubistva predsednika Tita za vreme njegove martovske posete SAD	24. juni 1980: Predsednik Džimi Karter (Jimmy Carter) u poseti Beogradu	20. januar 1983: Jugoslaviji odobren međunarodni finansijski „paket spasa“ u visini od \$ 6 milijardi	21. juni 1990: Državni sekretar Džejms Bejker (James Baker) u poseti Beogradu, razgovara ponaosob sa svim članovima Predsedništva SFRJ
17. oktobar 1963: Tito u poseti Americi do 26. oktobra, sastaje se sa Kenedijem	27. decembar 1966: SAD protestuju protiv antiameričkih demonstracija zbog rata u Vijetnamu i razbijanja prozora na Američkom informativnom centru u Novom Sadu	30. septembar 1970: Predsednik Ričard Nikson (Richard Nixon) posećuje Jugoslaviju kao prvi američki predsednik koji je stupio na YU tle. Pruža podršku nezavisnosti YU	27. oktobar 1971: Tito u poseti SAD, dva susreta sa Ričardom Niksonom	14. maj 1973: Jugoslavija kritikuje SAD zbog uvoza hroma i nikla iz Rodezije uprkos embargu UN	22. avgust 1974: Njujorska Export-Import banka kreditira izgradnju nuklearne elektrane Kriško u visini od \$ 176 miliona	30. juli 1975: Tito kritikuje ambasadora SAD u Beogradu Lorensa Silbermana zbog „vodenja kampanje protiv YU“	13. januar 1976: „Njujork tajms“ javlja da SAD ozbiljno razmatraju ponovne isporuke oružja YU i da je Fordova administracija neke isporuke već odobrila	17. novembar 1976: Silberman podnosi ostavku na položaj ambasadora	3. oktobar 1977: Vol strit džurnal (Wall Street Journal) objavio da su SAD prodale YU naoružanja u vrednosti od \$ 267.000	28. septembar 1978: Prilikom posete Nikole Ljubičića Vašingtonu, odobrena prodaja mlaznih aviona Jugoslaviji	4. maj 1980: Umire predsednik Tito; na njegovu sahranu doputovala majka predsednika Kartera	13. februar 1981: MMF Jugoslaviji odobrava najveći do tada odobreni kredit nekoj zemlji, u visini od \$ 2,1 milijarde	16. septembar 1983: Potpredsednik Džordž Buš u poseti Jugoslaviji	

Foto: Tanjug

Foto: Rojter

CRNE tačke

PANČEVO Elementi koje ispuštaju Azotara, Petrohemija i Rafinerija su azotni oksidi, reaktivni ugljovodonici i volatila organska jedinjenja. Industrije su napravljene jedna pored druge, pa se ovi elementi mešaju i stupaju u hemijske reakcije koje daju nova jedinjenja. Jedno od njih je i fozgen, bojni otrov koji direktno deluje na pluća, a u niskim koncentracijama izaziva alergije. U letnjem periodu se stvaraju oksidansi i prizemni ozon koji takođe štetno deluje na zdravlje, a posebno na floru i faunu.

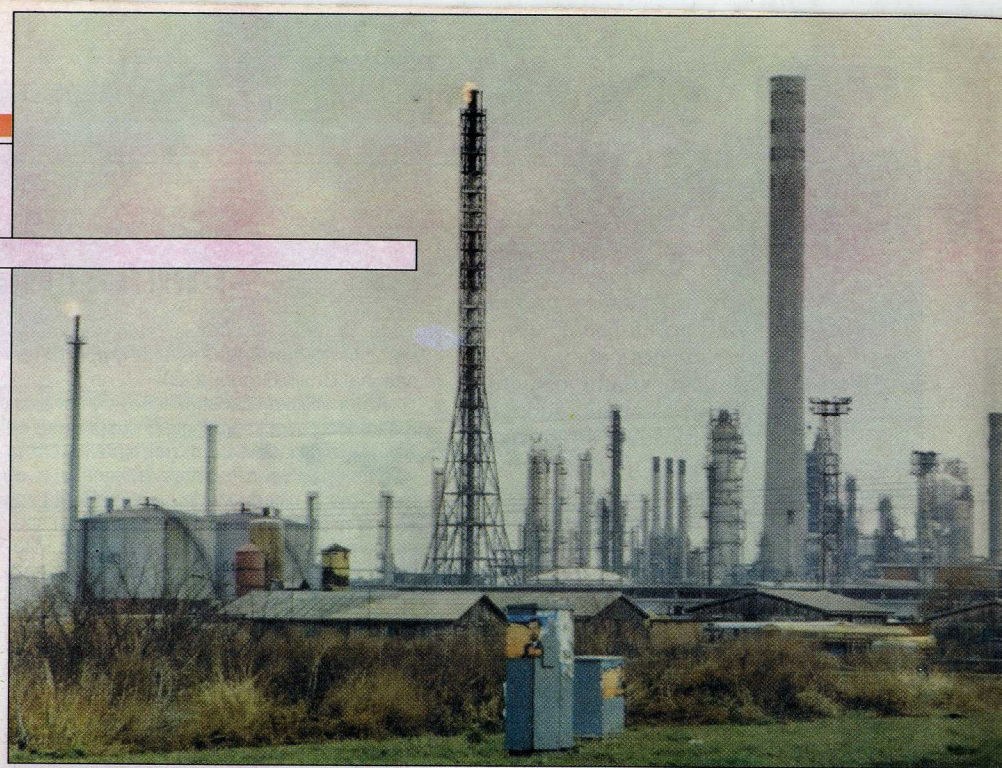
BEograd Na vazduh u Beogradu leti najviše utiče saobraćaj u kome se bezolovni benzin koristi u zanemarljivom procentu. Slaba je i kontrola izduvnih gasova. Zimi, na ovo dolaze toplane i individualna ložišta. Naročito su ugroženi niži delovi grada jer tu hladan vazduh stoji na dnu, gore je topao vazduh, a gasovi ostaju pri zemlji.

NOVI BEograd I OBRENOVAC U kompleksu Termoelektrane „Nikola Tesla“ u Obrenovcu ugrađeni su elektrostatički filteri, ali učestali dim tamne boje kazuje da ti filteri ili nisu ispravni ili se ne koriste. A u tamnom dimu su toksični metali poput arsena, olova, kadmijuma i uranijuma. Obrenovac i njegovi stanovnici ugroženi su i prenosom pepela sa jalovišta.

BOR Borski basen je u dubokoj udolini, a oko fabrike su i visoka brda jalovina koja ometaju prirodno provetravanje. Bor važi za grad sa visokim stepenom kancerogenosti, najviše zbog arsena. Evropa i ceo svet obeležili su ovu oblast na svojim mapama kao „crnu tačku“ zbog količine arsena koji se taloži.

TREPCA I KOPAONIK Problemi koji se tretiraju kao „opštepoznati“ su visoka koncentracija olova u vazduhu Kosovske Mitrovice, pa, sledstveno tome, i u krvi stanovništva, i potpuno odsustvo flore i faune u okolini. Početkom 1984. godine u zvečanskoj rafineriji cinka i olova izgrađen je visoki dimnjak sa skupo plaćenim filterima koji su se često zagušivali, pa su ih isključili. Osim olova, u vazduh ovog kraja ispuštaju se i drugi toksični metali, zajedno sa sumpor-dioksidom. Stalni vetrovi sve ovo nose i na najviše vrhove Kopaonika. U oblacima emitovanog sumpor-dioksida stvarala se kiselina koja je ugrozila jedinstven rezervat smreče na Kopaoniku, a u vazduhu na ovoj planini nađeni su tragovi žive, olova i cinka, a otopljeni sneg sa iglica četinaru pokazivao je osobine kiseline.

KIKINDA U Kikindi je postojala Opelova livnica koja je proteklih godina intenzivno radila i za koju se pretpostavlja da je uzrok visoke koncentracije kadmijuma u vazduhu. Mada je posle zatvorena, Zavod za zaštitu zdravlja je 1996. izmerio vrlo visoke koncentracije kadmijuma u atmosferi. Vremenom su se koncentracije smanjile, ali to i dalje predstavlja veoma ozbiljan problem i situacija u Kikindi nalaže hitnu intervenciju. Niko, međutim, ništa ne preduzima, jer je za ekspertsku analizu potrebno 100.000 dinara.

NAVIKA: Pančevački zavod za zaštitu zdravlja konstatovao je više puta prekoračenje dozvoljene količine amonijaka, uvek u meri „čije duže delovanje mogu da podnesu naviknute osobe“

PANČEVO

Život s gas-maskom

Svakog trećeg dana lekar u Pančevu otkrije novi slučaj raka. Aerozagadenje u gradu koji ima tri fabrike, u kojima se proizvode otrovi, ipak se ne meri

Pančevo je jedinstveno na svetu. Nema na Zemljinoj kugli još jednog naseljenog mesta koje u neposrednoj blizini ima tri fabrike kao što su Azotara, Rafinerija i Petrohemija. Gde ima rafinerije nafte, nisu gradili azotaru, gde su napravili azotaru, smatrali su da je dovoljno zlo, pa nisu dizali petrohemiju, gde ima petrohemije... Nešto slično Pančevu, po sasvim drugoj osnovi, može se naći samo još u Lincu. I tamo je, kao i u Pančevu, azotara podignuta u centru grada, ali i ništa osim nje - rafinerija i petrohemija, uz azotaru, pa sve to u centru grada, postoji samo kod nas, u Pančevu.

Grad na Tamišu, dvadesetak kilometara udaljen od Beograda, jedan je od deset najzagađenijih gradova u Srbiji (podaci Republičkog ministarstva za zaštitu životne sredine iz 1992. godine - ažurnijih nema) i okružen je dimom.

Prvo što čovek vidi kada prilazi Pančevu - to su oblaci dima koji iz gigantskih plehskih dimnjaka kuljaju u svim nijansama: od beličastih (deluju

nevino), preko plavih i žutih (čovek postaje nervozan), do crnih, čađavih, masnih, teških (tu već i na pogled čovek počinje da kašlje, ubeden da mu se u grudima nešto steglo).

Pristigli u Pančevo brzo saznaju da je to što se vidi - dim - samo prolazna pojava, takoreći - ništa. U ovom gradu ubija ono što se ne vidi.

„Štetne materije“, kaže za **EVROPLJANIN** Sreten Vuksanović, penzioner, nekada inženjer u Azotari, jedan od osnivača Gradanskog odbora za ekologiju, „dele se u tri grupe. Prvu čine vinilhlorid-monomer i dihlor-etilen, u drugoj su hlor, amonijak i hlorovodoničnik, a u trećoj oksidi azota, merkaptanti i drugi... Vinilhlorid-monomer i dihlor-etilen su kancerogeni i, što je važno, teži od vazduha. Zadržavaju se pri tlu.“

U Pančevu i užoj okolini ima 4.200 obolelih od raka, a svake godine registruje se 100 novih slučajeva. Račun je prost: u Pančevu i užoj okolini živi oko 70.000 stanovnika - dakle, svakog trećeg dana lekar nekome saopšti (ili ne saopšti)... „Moj zet, ako dozvolite“,

dok stavlja kafu na sto govori Svetislav Isailović Dule, vlasnik bifea u Klubu Demokratskog pokreta Pančevo, „odnosno mladić koji se oženio mojom kćerkom, Dragan Vuletić, 24 godine, radio je preko studentske zadruge u Petrohemiji tri meseca, a onda se razboleo i odmah dobio otkaz. Pljuje i piša krv. Eno ga, leži na zaraznom u Urgentnom centru u Beogradu, lekari kažu: tuberkuloza.“

„Šta je radio?“

„Nosio neke džakove.“

„Zna li se šta je bilo u džakovima?“

„Ne zna se. Nisu im rekli. Samo nosite!“

„Zaštitna odeća?“

„Ništa. Išao čovek na posao u farmericama i majici.“

Sreten Vuksanović je posle objasnio da je momak verovatno radio u VCM ili u EDC, i to je rekao sasvim mirno i ubedeno kao da se u Pančevu podrazumeva da onaj ko radi sa ovim skraćenicama ima da pljuje i piša krv. VCM je inače vinilhlorid-monomer, a EDC je dihlor-etilen.

„Čak i da trujemo Pančevce, niko to ne bi mogao da dokaže“, kaže za „Evropljanin“ Slobodan Tresač, generalni direktor „Petrohemije“, doktor nauka zaštite na radu. Objasnjava da niko u Pančevu ne meri aerozagađenje, a cela priča izgleda ovako:

U Pančevu Srbija snosi troškove merenja na dva mesta u gradu. Po rezultatima tako dobijenim, stanje je zadovoljno. U opštini se slažu da broj mernih mesta nije dovoljan, ali nemaju ni para ni vremena. „Ja sam ▶

OTROVNE materije

SUMPOR-DIOKSID Bezbojan, zagušljiv gas, dva i po puta teži od vazduha. U dodiru sa vodom daje sumporastu i sumpornu kiselinu koje, u zavisnosti od koncentracije, izazivaju niz kliničkih simptoma i znakova kod izloženih ljudi: od blagog nadražaja dostupnih sluznica, do njihovog izumiranja. Naj češće je prisutno suzenje očiju, sekrecija iz nosa, kašalj, kijanje, zapaljenski procesi na sluznici respiratornog i digestivnog sistema, promene u krvnoj slici...

OLOVO Veoma toksično i napada skoro sve vitalne delove ljudskog organizma: kardiovaskularni sistem, probavni sistem, jetru, kosti, nervni sistem, bubrege, desni, tkiva, krv... Naučnici u Port Piriju u Australiji utvrdili su da je pored štetnog uticaja olova na razvoj dece, kod njih i inteligencija smanjena - što je bio viši nivo olova u krvi, to je koeficijent bio niži.

ČAD Veoma fine male čestice koje nastaju kao produkt sagorevanja. Mehanički nadražuju sluzokožu disajnih organa, a pri dužoj izloženosti uzrokuju bujanje vezivnog tkiva i nastanak fibroza.

UGLJEN-MONOKSID Gas lakši od vazduha bez boje i mirisa. Izaziva tegobe kod srčanih bolesnika, a koncentracije ugljen-monoksida koje se nalaze u velikim gradovima izazivaju vrtoglavicu, glavobolju i zamor.

FOZGEN Nadražuje gornje disajne puteve, posebno pluća. Kod teže trovanja koža poplavi, iz usta izlazi penušava tečnost, srce otkažuje rad, a svest je uglavnom očuvana.

AZOTNI DIOKSIDI Simptomi trovanja slični trovanju fozgenom. U manjim koncentracijama, u urbanim sredinama potiču iz izduvnih gasova, nadražajno deluju na sluzokožu i čine je podložnom infekcijama.

ŽIVA Početni simptomi trovanja su nesanicca, bezvoljnost i nervoza. Zatim slede upa-

le ždrele i usne duplje. Onda počinje drhtanje ruku.

KADMIJUM U visokim koncentracijama znatno je otrovniji od žive i olova. Oštećuje bubrege, kosti i pluća, a vezuje se i za pojavu raka. Izaziva poremećaj čula mirisa i oštećenje zuba.

HLOR Deluje kao jako nadražujuće sredstvo na ulazne disajne organe. U akutnim slučajevima deluje nadražujuće na oči i druge isturene delove tela. Ima uticaj na centralni nervni sistem. Izaziva kašalj, otežano disanje, cijanozu (plavilo), otok pluća, i samu smrt. Otrovani prvo poplavi, zatim posivi, uznemiren je, oseća bolove u glavi, vrtoglavicu, povraća, izbacuje krv iz pluća...

HCL I H₂SO₄ Hlorovodonična i sumporna kiselina oštro mirisa, nagrizažu kožu i sluzokožu, rastvaraju metale i minerale.

AMONIJAK Najčešće napada kožu, sluzokožu, oči i organe za disanje. Vrlo brzo ulazi u tkiva i izaziva teške posledice. Udisanje veće količine amonijaka izaziva žestok kašalj. Duže zadržavanje amonijaka u atmosferi može prouzrokovati ozbiljne nadražaje pluća, otok pluća i smrt. Slabije koncentracije nadražuju oči, prouzrokuju zapaljenje grla i bronhitisa. Amonijak je osnovna sirovina za proizvodnju veštačkog đubriva (Pančevo, Prahovo), prisutan je u svim pogonima, a ogromne količine uskladištene su u krugu pogona.

VMC Vinilhlorid-monomer je osnovna supstanca za proizvodnju PVC materijala. Svetska zdravstvena organizacija svrstala ga je u prvu grupu kancerogenih materija. Zadržava se u mozgu i jetri, a simptomi lakog trovanja slični su blagom pijanstvu. U slučaju veće koncentracije VMC u atmosferi i dužeg zadržavanja (do 30 minuta) trovanje se manifestuje kroz buncanje, gađenje, slabljenje vida, nadraživanje pluća i drugo.

opštinskim funkcionerima morao da u vidu zvaničnog dopisa izložim šta su po zakonu dužni da rade, a ne rade, a oni su se pravdali besparicom", tvrdi za „Evropljanin“ Šimon Bančov, republički inspektor zaštite životne sredine u Pančevu.

On se u svom poslu oslanja na rezultate merenja Gradskog zavoda u koje, izgleda, i sam sumnja. „Merna mesta nisu raspoređena kako treba. Na mestima u gradu koja su, po žalbama građana, najugroženija, uopšte ih nema.

Uz to, Pančevo nema ni običnu meteorološku stanicu, bez koje nema ni govora o nekoj ozbiljnjoj zaštiti od zagađenja. Koncentracija otrova i te kako zavisi od vetra, u fabrikama su spremni da u slučaju „nepovoljnog sticaja vremenskih okolnosti“, privremeno obustave rad, ali vremenske prognoze nema.

U krugu „Petrohemije“ postoji meteorološka stanica i direktor Tresač kaže da bi zahvaljujući njoj mogli u izvesnim slučajevima da zaustave

REKORDER: Pančevo je jedini grad u svetu koji u svojoj neposrednoj blizini ima tri velika zagađivača, fabrike za preradu nafte, gasa i veštačkog đubriva

proizvodnju. „Ali... republički organi nisu dozvolili njeno uključenje u zvaničnu mrežu.“ Stanica je takoreći mrtva, nikakvi podaci o vremenu, čak ni o onom u neposrednoj blizini, Kovinu na primer, ne stižu u nju.

Inspektor Bančov saznaje podatke o zagađenosti u Pančevu sa tridesetak sati zakašnjenja (vikendom je kašnjenje

Kompletna ispitivanja aerzagadenja nikada nisu urađena. Pera Dobresko živi u Topoli, naselju u južnoj zoni, „u centru zbiljanja“ onoga što se zove pančevačko zagađenje. Preko puta njegove kuće je ogromna metalna kugla iz koje se cevi granaju na sve strane.

Pitao sam šta je unutra, a oni kažu:

„To je ono za soda vodu“. Njegova žena, gospođa Dobresko: „To su razni mirisi koje mi osećamo. Ne može da se diše, guši, peče u grlu... ispuštaju te gasove pre podne, popodne, noću...“

Njegov sin, mladi Dobresko: „Noću tu dolaze razni kamioni. I vojni. Tovar nešto, možda bojne otrove“.

Pera Dobresko je prikupio 470 potpisa stanovnika Topole ispod zahteva da se „nešto uradi“ sa punionicom boca za autogeno zavarivanje (ogromna kugla sa cevima) i južnom zonom u kojoj ljudi žive.

Kuća se ovde ruše same od sebe. „Uхватиš crep prstima, a on se mrviti, kao kad uhvatiš trulo drvo.“

Gospođa Dobresko dodaje: „U bašti se sve osušilo. Orah, jadan, propao... A leti, kada iznesemo kadicu za unuča, kad je toplo, da se kupa, pa ostane voda preko noći, ujutru je pokrivena belim“. Mladi Dobresko je na buvljoj pijaci kupio gas-maske. Jednu malu, za dete. Pera Dobresko kaže: „Ima neki gas, ja ga znam. Ne vidi se. U visinu ide metar-dva (pokazuje rukom visinu grla, „ovolko“). Taj je najopas-

PANČEVO bez lekara

„Za uspešno delovanje zdravstvenih službi u Pančevu treba najpre oformiti specijalističku službu, dispanzer za lečenje bolesti izazvanih aerzagadenjem“, kaže dr Milan Kovijanić, lekar internista pančevačke Opšte bolnice.

„Mi često dolazimo u apsurdnu situaciju da akutno obolelog pacijenta pregleda lekar internista koji nije stručnjak za toksikologiju, ne zna kako koji otrov deluje, niti šta je pacijenta otrovalo“, dodaje dr Kovijanić, te napominje da je za efikasno lečenje potrebno i adekvatno merenje materija koje se nalaze u vazduhu, i koje u ovom gradu takođe ne sprovodi. Pančevo vapi i za ekološkom policijom, stručnom ekipom koja u kriznim situacijama, kada je vazduh u gradu izrazito zagađen, može trenutno da reaguje i da preduzme mere da stanovništvo blagovremeno upozori i zaštiti.

Ove aktivnosti bi, prema Kovijanićevim rečima, trebalo da prati i stručna studija o zdravstvenom stanju stanovnika Pančeva, koja bi omogućila poređenje sa stanjem u drugim gradovima Srbije, i sveobuhvatna analiza problema...

sukob NADLEŽNOSTI

Država Srbija Zakon o zaštiti životne sredine donela je prvi put u svojoj istoriji 1991. godine, i od tada ga „menja i dopunjuje“. Od tada postoji i nadležno ministarstvo, iako ovo o nadležnosti treba shvatiti uslovno: vode, i njihovo stanje, u nadležnosti su Ministarstva za poljoprivredu, šumarstvo i vodoprivredu. Republika Crna Gora, „prva ekološka država na svetu“, takav zakon nije imala do pre dve godine, a i kad su ga usvajali, Srbe ništa nisu pitali: sve se menja kod Prijepolja. Savezni zakon još nije donet.

Kada čovek uveče napušta Pančevo, iza njega, u mraku, ostaju dimnjaci osvetljeni plamenovima Rafinerije. Poslednja vest - kreditom dobijenim od Kine gradi se novi pogon za proizvodnju veštačkog đubriva. Kina je za taj posao spremna da nam pozajmi 19 miliona dolara.

MOMČILO PETROVIĆ
SNEŽANA NIKOLIĆ-ADAMOVIĆ

ZABORAVLJENI: Zgrada napuštenog manastira Vojlovica okružena postrojenjima pančevačke rafinerije

DUGO umiranje

Hronični bronhitis, bronhijalna astma, maligni tumor pluća i grla, emfizem pluća, respiratorna insuficijencija, alergije - neka su od oboljenja koja aerzagadenje može da izazove...

„Svi mi koji radimo sa pacijentima imamo utisak da u Pančevu tih bolesti ima više nego u drugim mestima“, kaže dr Milan Kovijanić, uz napomenu da zbog nedostatka podataka o intenzitetu aerzagadenja nešto takvo nije moguće dokazati. Prema rečima ovog lekara, pacijenti za koje se sumnja da su otrovani putem vazduha najviše se žale na otežano disanje, na kašalj, nesvesticu i glavobolju. „U većini slučajeva mi tim pacijentima ukazujemo samo prvu pomoć, nakon čega nastavljaju lečenje na Toksikološkoj klinici VMA u Beogradu“, kaže dr Kovijanić. On napominje da su ugrožene sve kategorije stanovništva, da obolevaju ljudi koji godinama udišu otrov, da je aerzagadenje, zbog toga, ubica na duge staze.

A na pitanje da li čovek koji godinama živi u Pančevu ipak može da ostane zdrav, dr Kovijanić lakonski odgovara: „Da, ukoliko je otporan“.

priljavi UVOZ

„Većina fabrika bazne hemijske industrije“, kaže za „Evropljanin“ prof. dr Željko Grbović, prodekan Tehnološkog fakulteta, „podizana je u vremena kada se na ekologiju uopšte nije obraćala pažnja. Tehnološki procesi i postrojenja za njih uvoženi su, sticajem poznatih okolnosti, iz SSSR. U spoju sa našom aljkavošću, i željom za što većom zaradom, čak i ove poslovno priljave tehnologije u Jugoslaviji radile su još priljavije.“

nje i duže). Pre sankcija Pančevo je Zavodu za zaštitu zdravlja kupilo gasne hromotografe, aparate koji mogu istovremeno da prate koncentraciju većeg broja zagađujućih materija. Zavod nije mogao da nađe stručnjaka koji bi njima rukovao; aparati su se pokvarili; popravka košta 50 hiljada dolara; istovremeno bi trebalo naći i toliko para i, nanovo, stručnjaka koji bi sa modernim aparatima radio.

Bančov, niti bilo ko drugi u Pančevu, trenutno ne može da odgovori na pitanje šta se sve valja preko Banata.

SIMBOLI MOĆI:
Zgrade Progres, Geneksa i Ineksa

GDE SU ŠTA RADE

Od poznatih geneksovaca samo je Andrija Dozet ostao u Geneksu, prvo kao generalni direktor i sada kao predsjednik Upravnog odbora. Geneks su, osim direktora Milorada Savićevića, napustili i:

- ▶ **Milovan Pavlović** je suvlasnik firme TIM „Trejd“, koja se najviše bavi prometom hemijskih proizvoda, metala, pa i žita.
- ▶ **Slavko Radošević** je suvlasnik firme DBR, koja trguje prevashodno agrarnom robom.
- ▶ **Vlada Stilinović** se prvo vratio u Zagreb, a sada u Beču radi kao savetnik u Mekdonaldu.
- ▶ **Toma Nikolić** bio je šef Kombika u Frankfurtu, odakle je pobjegao pošto mu je, zbog kršenja embarga UN prema SRJ, pretila opasnost da završi u nemačkom zatvoru. Danas je penzioner.
- ▶ **Slobodan Prohaska**, koji je otišavši iz Vlade Srbije otvorio svoju firmu na Kipru i danas je uspješan posrednik u poslovima iznajmljivanja aviona.
- ▶ **Vlada Delić**, koji je u Geneks došao iz Savezne direkcije za specijalne namene (vojna trgovina), nakon službovanja u Kairu osnovao je firmu Unibros. Ona je brzo izrasla u veliko i uspješno preduzeće, čija je osnovna delatnost počivala na trgovini čelikom i drugim metalima, ali su poslovi kasnije pošli nizbrdo.
- ▶ **Zoran Drakulić**, koji je sa Mirkom Milatovićem osnovao YU-point, smatra se najuspješnijim nekadašnjim geneksovcem ne samo zato što je stekao čitavo bogatstvo već i stoga što veoma uspješno posluje nezavisno od jugoslovenskog tržišta. G. Drakulić se, inače, u Geneksu bavio trgovinom dugova na sekundarnom tržištu. Taj posao je razvio i u privatnoj firmi.

EKONOMIJA

Novi državni ljubimci

Za poslednjih deset godina rang-lista velikih spoljnotrgovinskih firmi je istumbana

Firma Progres srpskog premijera Mirka Marjanovića postala je simbol spoljne trgovine u novoj Jugoslaviji. Zabeležila je vrtoglav uspon, i sa 295. mesta na listi jugoslovenskih preduzeća po vrednosti ukupnog prihoda (1988. godine) stigla je na 54. mesto (1996. godine).

Još veći uspeh zabeležilo je Progresovo „dete“, firma Progres trejding. Sa samo devet zaposlenih ovo preduzeće s mešovitim kapitalom te 1996. godine bilo je na 15. mestu po vrednosti ukupnog prihoda.

Dok Progres nastavlja da ide ka vrhu, firme koje su nekada bile stubovi spoljne trgovine Srbije i Jugoslavije - Geneks i Ineks - kreću se u suprotnom smeru.

Činjenica da je u Geneksu pokrenut predstečajni postupak, da su ovom nekadašnjem gigantu jugoslovenske spoljne trgovine isključivani struja i telefoni zbog neplaćenih računa, za dr-

žavu Srbiju izgleda ništa ne znači. Za ovu firmu Vlada Srbije i dalje predviđa specijalni način privatizacije, kao da se u njoj i dalje kriju sva blaga sveta (1990. godine Geneks je ukupno imao skoro sedam milijardi dinara prometa).

Dojučerašnji ministar za privatizaciju, sada ministar bez portfelja Milan Beko, lakonski kaže da između Geneksa, Ineksa i Progres (najvećih spoljnotrgovinskih firmi u nas) postoji bitna razlika jer je „vrednost Geneksa neuporedivo veća“.

Bivši geneksovcima imaju najmanje dve teorije o razlozima propasti giganta koji je nekada zapošljavao 6.000, a sada samo 2.500 ljudi. Mila Korugić-Milošević, nekada direktor Geneksove banke, a danas saradnik Ekonomskog instituta, smatra da je osnovni uzrok propasti njene bivše firme raspad Sovjetskog Saveza i nesposobnost rukovodilaca da se tome prilagode. „Geneks

je propao zato što je izgubio velike državne poslove s naftom, gasom i drugom robom s robnih lista preko kojih se trgovalo sa Sovjetima.“

Tu tezu potvrđuju i u Ineksu, nekada glavnom Geneksovom konkurentu, tvrdeći da su velike spoljnotrgovinske firme propale zato što nisu shvatile da je vreme kada „pustite 50 privrednika da vitla tamo-amo“ - prošlo. I da treba da počnu da se bave poslovima klasične trgovine, klasičnog zastupanja i da rade u svoje ime i za svoj račun.

Sasvim suprotno misli poslednji veliki direktor Geneksa Milorad Miki Savićević: „U strukturi spoljnotrgovinskog prometa padali su državni poslovi. Kuća je bila najmanje državno preduzeće, bila je veoma profitno-kapitalistički usmerena. Struktura Geneksa bila je idealna za prilagodavanje novonastalim okolnostima. Mreža u inostranstvu mogla je da se internacionalizuje, da se dovedu strani vlasnici i strani poslovi, što bi Geneks spaslo i od embarga. Ako je iko imao šansu da ostane na sovjetskom tržištu, onda ju je u 90-95 odsto slučajeva imao Geneks. Trebalo je iskoristiti tadašnji privilegovani položaj koji je bio u potpunom neskladu s našom veličinom. Samo je trebalo sedeti u Moskvi.“

Geneksovcima nisu sedeli u Moskvi. Gotovo ceo nekadašnji rukovodeći tim (ne samo moskovski već celog Geneksa, uključujući i inostranu mrežu), napustio je firmu i uz to sa sobom poneo ono što je najvažnije u trgovini: poslove i veze.

Drugačije je bilo u Ineksu koji je napustilo tek nekoliko mladih i perspektivnih ljudi, ali ga ni to nije zadržalo u vrhu jugoslovenske spoljne trgovine.

Primeri Progres, Jugopetrola, (dveju državnih firmi), Progresgas trejdinga (mešovite firme o kojoj brine i srpski premijer), Simpa (nedefinisanog vlasništva, čiji je direktor Dragan Tomić, ministar u Vladi Srbije), pokazuju da postoji nešto važnije i od kadra i od raspada SSSR.

Nekada je država stavila Ineks (osnovala ga Vlada FNRJ 1948. godine) i Geneks (osnovala ga Vlada Srbije 1952. godine) u monopolski položaj i jedino njima dozvolila da obavljaju specijalne poslove.

Danas se ne dešava ništa drugo, osim što je država promenila svoje ljubimce. ■

NAGRADA: Orden koji je Ineks dobio za 30 godina postojanja

„SKOČILI SMO u bazen s cokulama“
SLOBODAN ŠARENAC, direktor Ineksa

INTERVJU

Firma - to su ljudi

Kada su sklonili Savićevića Geneks se raspao kao kada sa bureta skinete obruč

EVROPLJANIN: Kako vi vidite uzroke propasti jedne tako velike trgovačke kuće kao što je Geneks?

Šarenac: Firma - to su ljudi. Ako oni odu, poznato ime firme ništa ne znači. Geneks je odličan primer za to. Kad su sklonili Milorada Savićevića, to vam je kao da ste sa bureta skinuli obruč - svaka daska pala je na svoju stranu. Od jednog velikog i lepog buketa nastalo je nekoliko malih, privatnih.

EVROPLJANIN: A možda samo velike firme nisu izdržale konkurenciju privatnih preduzeća?

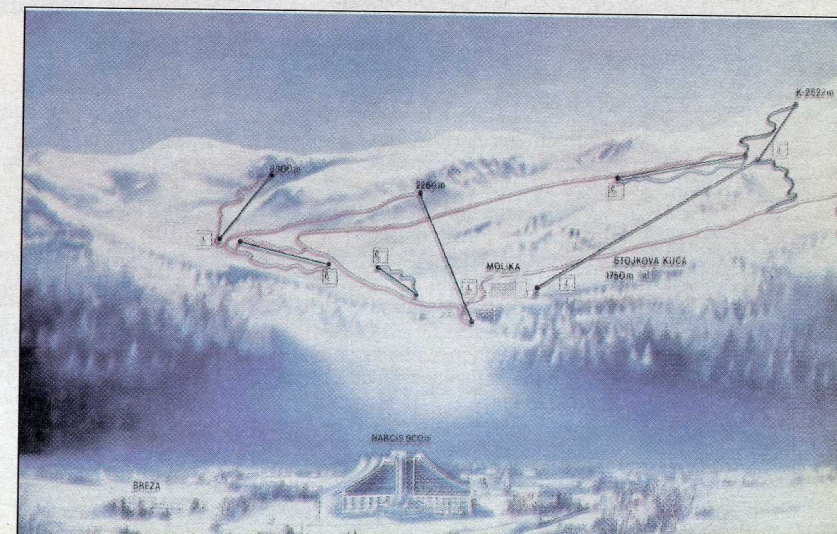
Šarenac: Ne plašimo se mi te konkurencije. Ali, mi smo u bazen skočili sa cokulama na nogama, a oni bez opterećenja. Mi bar 65 odsto troškova radne snage pravimo više jer imamo prevelik broj zaposlenih. U privatnim firmama nemate ni sindikata sa kojima treba da se borite. U ovom poslu

je dovoljno da imate telefon i sto na livadi pa da radite. Danas je dozvoljeno da onaj ko je u vladi ima svoje miljenike. Nesreća je što se tako stvaraju zatvoreni krugovi, ne dozvoljava se da ude svež vazduh. Hokeju i spoljnoj trgovini zajedničko je da na isti način ograđuju onu lopticu: kad imaš posao, ne daš ga nikom drugom, ljubomorno čuvaš za sebe i znanje i veze.

EVROPLJANIN: Zašto je Ineks za razliku od Geneksa, kako-tako, opstao?

Šarenac: Mi smo ovde svi jedna generacija. Godinama radimo zajedno. Imali smo jedan sastanak u Sutomoru na kome smo se dogovorili da nećemo da murdarimo privatno dok ovde radimo. I deset ljudi na kojima počiva ova firma, koji su alfa i omega Ineksa, ostalo je. Nisu potrčali za brzom zaradom. U Geneksu je postojala generacijska razlika, gde je svako gledao sebe.

DEOBA: Brezovica je pripala Ineksu, a Kopaonik Geneksu

VESNA KOSTIĆ

Bogatašev ANĐEOSKI GRAD

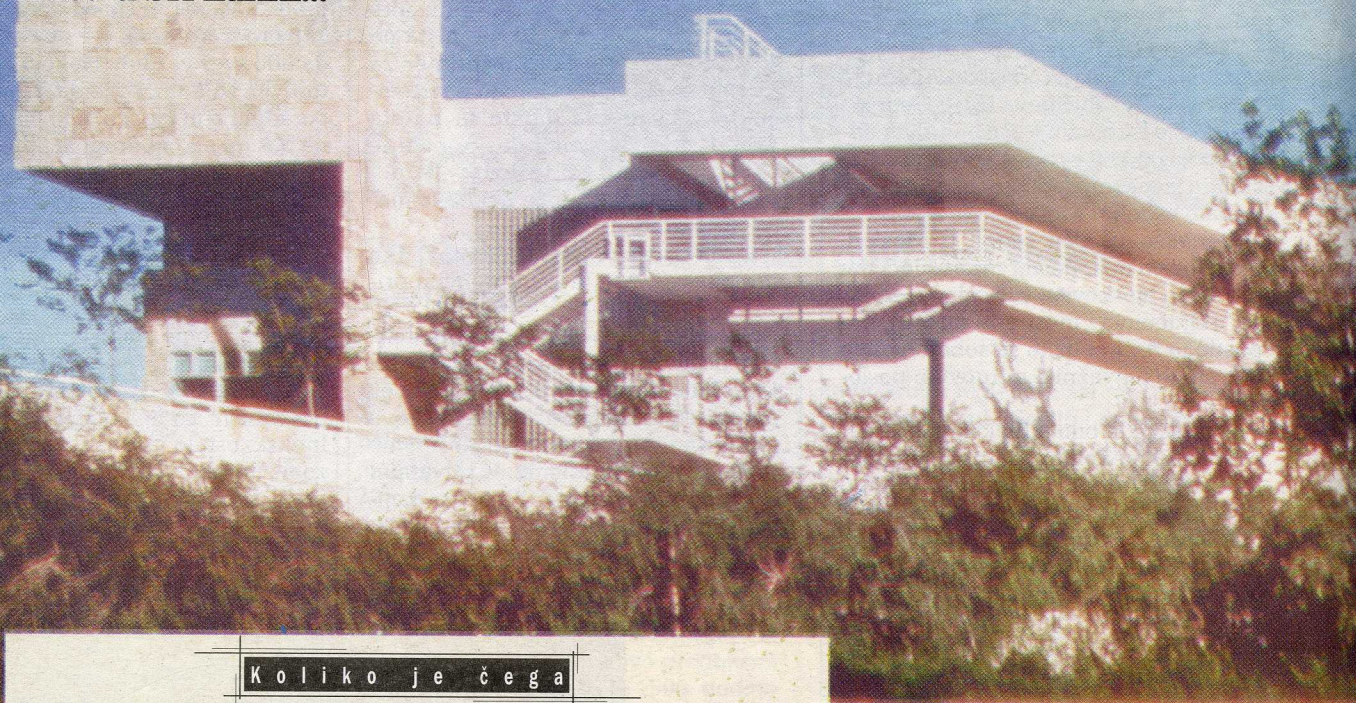
Pod krovom najbogatije umetničke fondacije u „poznatom univerzumu“ (vredne četiri i po milijarde dolara) pored muzeja sa sedam različitih umetničkih zbirki, nalaze se instituti za konzervaciju i restauraciju, informacije, umetničko obrazovanje, istraživanje, a pod njenim pokroviteljstvom obnavlja se mozaik u rimskoj Santa Marija Madore, zidne slike u odajama grobnice kraljice Nefertiti, rekonstruiše Hram Zuba u Šri Lanki...

Posle petnaestak godina dopunjavanja raznorodnih umetničkih zbirki i skoro osam godina gradnje, dveri zadužbine čuvenog naftnog magnata Pola Getija (Paul Getty) otvorene su na sveopšte ushićenje poklonika umetnosti širom sveta.

Predistorija umetničke kolekcije jednog od najbogatijih Amerikanaca svih vremena, kao i u većini slučajeva, vezuje se za sasvim profan motiv - poreske olakšice. Još 1954. Geti je u tu svrhu naložio da se u novom krilu njegove vile u Santa Moniki otvori muzej koji će udomiti prilično nesređenu i neujednačenu zbirku umetnina, od antičkih skulptura i reljefa preko dela flamskih majstora do francuskog stilskog nameštaja i dekorativne umetnosti.

Desetak godina kasnije, iz Evro-

pe, u koju se ovaj multimilijarder preselio još početkom pedesetih, stiže odluka o gradnji novog, zasebnog muzeja u Malibuu u vidu verne rekonstrukcije Vile dei Papiri iz nekadašnjeg Herkulanuma, koji je 79. godine n. e. zauvek iščezao u silovitoj erupciji Vezuva. I tako je 1974. godine inauguracijom ovog jedinstvenog obeležja zapadne pacifičke obale, takozvanih Pacifičkih Pompeja, uz oduševljenje brojnih posetilaca a na zgražanje kritike (zbog svaštarskog sakupljanja umetničkih dela i „obnove“ Pompeja), ostvaren još jedan kapric ovog hirovitog moćnika. Sam Geti, koji je umro dve godine kasnije na svom engleskom imanju u Satonu, nikada nije ugledao otelovljenje svog sna, i to zbog straha od letenja avionom koji ga je skolio pod stare dane. ►

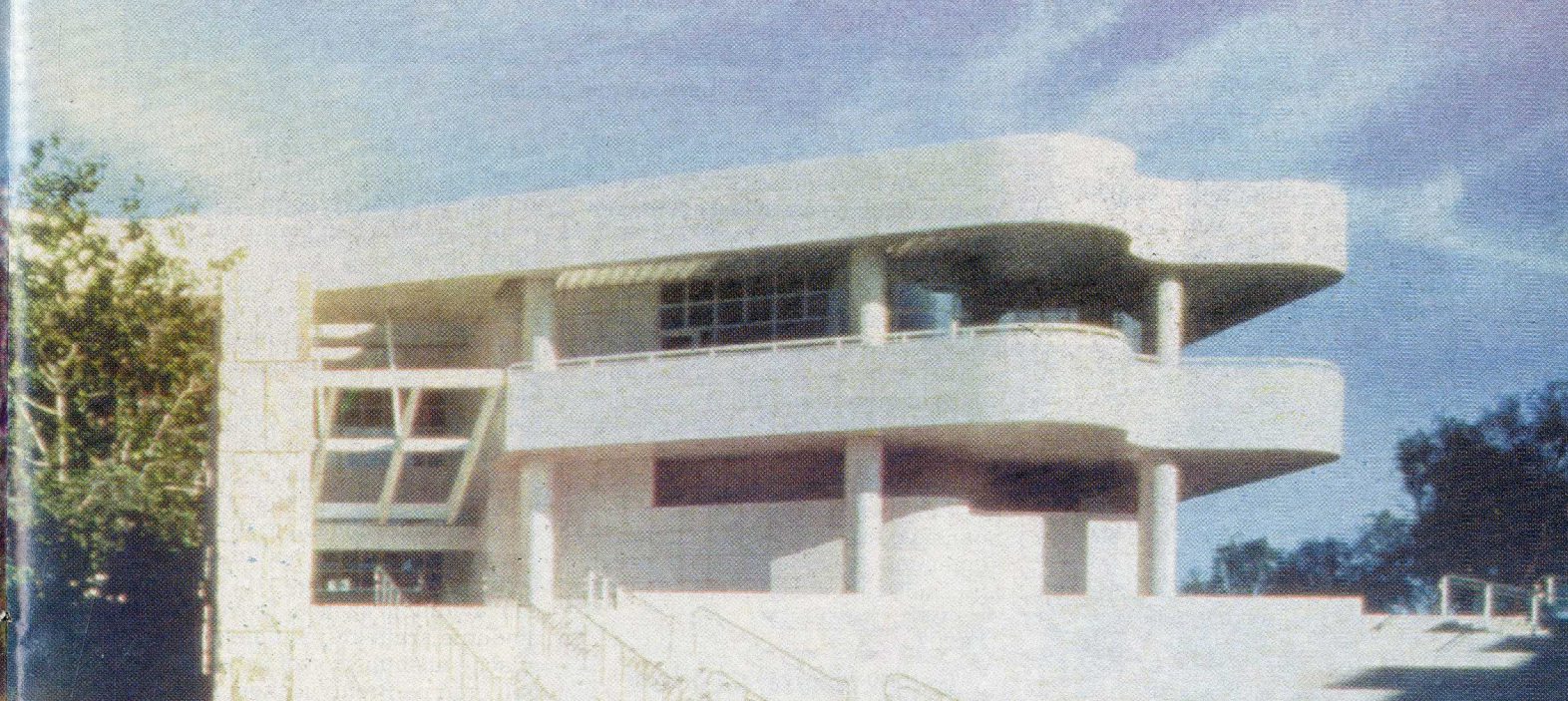

Koliko je čega

Procena troškova izgradnje Getijevog centra: milijarda dolara
 Broj blokova travertina upotrebljenih u izgradnji: 295.000
 Broj prekookeanskih transporta prilikom isporuke travertina: 100
 Broj ugrađenih emajliranih aluminijumskih ploča: 40.000
 Broj kvadratnih metara stakla: 164.648
 Dužina električnih instalacija: 545 km
 Dužina vodoinstalacija i cevi za zalivanje: 245 km
 Dužina ograda za stepeništa: 8 km

Količina betona u kubicima: 8.100.000
 Količina čeličnih šipki: 15.000 km
 Broj ugrađenih vrata: 1.962
 Broj veštačkih izvora svetlosti: 33.161
 Broj prirodnih izvora svetlosti: 60
 Broj vitrina za izlaganje: 175
 Približan broj hamburgera koje su tokom radova pojeli radnici: 15.000
 Prosečan broj radnika na gradilištu u jeku radova: 750
 Broj radnih sati tokom izgradnje: 10.000.000

Foto: Tom Boner

PRISTUP GETIJEVOM CENTRU - zapadna fasada

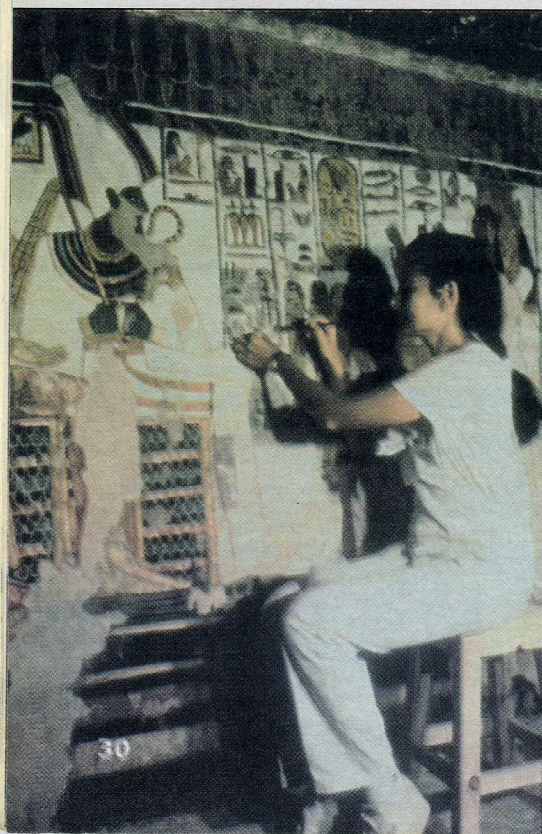
U spoju nestvarne beline zdanja od emajliranih aluminijumskih ploča i specijalnog italijanskog kamena travertina (u kojem su očuvani tragovi biljnih i životinjskih fosila) od kojeg su podignuti rimska Bazilika sv. Petra, Koloseum i Španski trg, Getijev centar se uzdiže na 300 metara iznad Los Andelesa

Posetioca po sopstvenom izboru „prati“ audio vodič s desetak sati snimljenog programa o probranim eksponatima

Za njegov san, međutim, let je tek otpočinjao. Na sveopšte iznenađenje, ovaj notorni i prebogati tvrđica, koji je bio poznat i po tome što je u gostinske odaje svoje velelepne vile u Engleskoj uveo nimalo besplatne telefonske govornice za lične posetioce, zaveštao je svom muzeju naftne deonice vredne četiri miliona dolara, čija se tržišna vrednost u ono vreme procenjivala na 700 miliona dolara. Do 1982. godine, kada je okončana sudska rasprava oko Getijeve zaostavštine, taj iznos je porastao na 1,2 milijarde, a njegova današnja vrednost dostiže basnoslovne četiri i po milijarde dolara, što čini podlogu za, kako se to s ponosom ističe u ovdašnjim krugovima, najbogatiju umetničku fondaciju u „poznatom univerzumu“.

I ne samo najbogatiju: iz svakog

UČESNICA U PROJEKTU Getijevog Instituta za konzervaciju radi na zidu grobnice egipatske kraljice Nefertiti

detalja ovog jedinstvenog kompleksa zrače predanost i umeće međunarodnog tima vrhunskih stručnjaka iz različitih oblasti. Jer, pored muzejskog dela Getijevog centra kojeg krase sedam različitih umetničkih zbirki - pod istim krovom objedinjeni su i Institut za konzervaciju i restauraciju umetničkih dela, Informativni institut, Institut za umetničko obrazovanje, Program stipendiranja i Institut za istraživanja u oblasti istorije umetnosti i humanističkih nauka - i sve to radi očuvanja svetske umetničke baštine.

Na svakom koraku u ovoj neverovatnoj tvorevini oseća se potreba da se zaseni, ali i ugodi i oku i duhu. U spoju nestvarne beline zdanja od emajliranih aluminijskih ploča i specijalnog, grubo klesanog italijanskog kamena travertina, od kojeg su podignute i brojne rimske znamenitosti poput Bazilike sv. Petra, Koloseuma i Španskog trga („U potrazi za pravim kamenom“, navode neimari, „prevrnuti smo svaki kamen!“), Getijev ce-

Getijev pokušaj da otkupi „Tri gracije“, remek-delo Antonija Kanove iz 18. veka, sprečio je izdašnom donacijom njegov treći sin, a britanska vlada je tada promenila zakon o iznošenju umetnina iz zemlje

Foto: Skot Frances/Esto, Đuljermo Aldana

DVORANA pred ulazom u muzej

ntar se uzdiže na skoro trista metara iznad Los Andelesa, raskriljujući svojim posetiocima vidik od zasneženih vrhova planina San Gabrijela sve do Tihog okeana.

A mislilo se na sve: od toga da se u grubom preseku travertina očuvaju tragovi biljnih i životinjskih fosila, preko fontana s probranim stenjem te kamenim gromadama i potočićima koji presecaju tragove ovog kompleksa, po strukturi i položaju donekle nalik na srednjovekovne italijanske gradiće (u futurističkom ruhu), do ozelenjelih površina koje se niz spiralnu stazu na južnoj padini slivaju u bujni kovitlac vodenog vrta s plutajućim lavirintom azaleja! Dva gorostasa moderne arhitekture i umetnosti instalacije utisnuli su svoj pečat na ovaj beli grad na Brentvudskom brdu: Ričard Majer (Richard Meier), poznat po svojim belim i elegantnim javnim (naročito muzejskim) i privatnim zdanjima širom sveta i Robert Irvin (Robert Irwin), začetnik kalifornijskog pokreta „Svetlost i prostor“, koji je vrt Getijevog centra napravio kao „skulpturu u obliku bašte koja teži da bude umetničko delo“.

Nije pri tom bilo nimalo jednostavno obogatiti prvobitnu Getijevu kolekciju umetničkih dela, neretko sum-

POGLED na Getijev centar iz vazduha

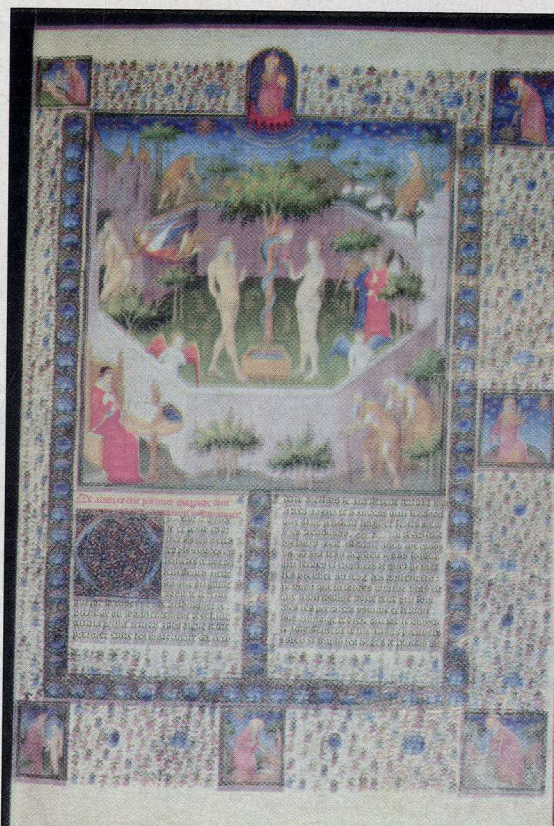

njivog porekla i kriterijuma, čak ni uz basnoslovne ponude: u trenutku oslobađanja zaveštanih sredstava 1982. godine već je bilo prilično kasno za iole ozbiljniju kupovinu na tržištu umetničkih dela. Pa ipak, ponajviše zahvaljujući umešnosti i stručnosti Džona Volša (John Walsh), direktora Getijevog muzeja, tri početne ekscentrične kolekcije proširene su na kulturno uporište kojim su tokom poslednjih petnaestak godina pridodate još četiri stalne zbirke: kolekcija od oko milion evropskih i američkih umetničkih fotografija, zbirka izuzetnih srednjovekovnih rukopisa s iluminacijama („Štamhajmski misal“), zbirka evropskog slikarstva i crteža i zbirka skulptura u bronzi i mermeru. Zahvaljujući Volšovom timu, Geti je postao bogatiji za dela Van Goga, Sezana, Direra (kupljenog od francuskog glumca Alena Delonala), Pusena, Rembranta i Fra Bartolomea. Po rečima Harolda M. Vilijamsa (Harold M. Williams), direktora Getijeve zadužbine i glavnog orkestratora istraživanja vezanih za podizanje ove velelepne umetničke Meke, srećna okolnost po Getijeve zbirke ogleda se i u očiglednoj nemoći magnata nepouzdanog ukusa da utiče na njihov profil.

Postavke koje su se u punom sjaju, a u gornjim odajama i pod prirodnim osvetljenjem, mogle videti prilikom otvaranja Getijevog centra predstavljaju tek vrh ledenog brega: baš kao što je vrt oko muzeja zamišljen kao živi

MAJSTOR BUSIKO S UČENICIMA: „Priča o Adamu i Evi“, iluminacija za Bokačovo delo „O sudbinama uzvišenih muškaraca i žena“ (1415), tempera i zlato na pergamentu

- O d s v e g a p o m a l o**
- ✓ **Kulturna statua boginje nepoznatog autora**, obojeni krečnjak i mermer, 5. vek p. n. e.
 - ✓ **„Helmaršauzenska jevanđelja“** (oko 1120-1140), iluminirani rukopis nepoznatog autora
 - ✓ **„Štamhajmski misal“** (oko 1160), iluminirani rukopis nepoznatog autora
 - ✓ **Fra Bartolomeo**: „Odmor na begu za Egipat sa sv. Jovanom Krstiteljem“, (oko 1509), ulje na platnu
 - ✓ **Mikelandelo Buonaroti**: „Sveta porodica s malim sv. Jovanom Krstiteljem“, (oko 1530), ugljen i tinta
 - ✓ **Đanlorenco Bernini**: „Dečak sa zmajem“ (1614), mermer
 - ✓ **Rembrant van Rijn**: „Ženski akt sa zmijom“, (1637), ugljen
 - ✓ **Luiza Roldan**: „Sveta Ženevjeva od Hara“, (1692), bojeno drvo
 - ✓ **Ruso de la Rotije, po nacrtima Klod-Nikola Ledua**: kasetirani enterijer (1788-89), obojena i pozlaćena hrastovina.
 - ✓ **Džejms Ensor**: „Hristov ulazak u Brisel“ 1889, (1888), ulje na platnu
 - ✓ **Edvard Veston**: „Ugljenisani akti“ (1936), visoka štampa

projekat koji će se menjati od jednog do drugog godišnjeg doba, i među zidovima četiriju glavnih paviljona smenjivaće se razne izložbe iz ovog pozamašnog fundusa. Centar, međutim, nije zamišljen kao puka pasivna zbirka, već treba da posluži i kao rasadnik znanja i podsticajnih međunarodnih projekata.

A ti projekti pod Getijevom zastavom, koji obuhvataju restauraciju mozaika u rimskoj crkvi Santa Marija Madore, rekonstrukciju zidnih slikarija u odajama grobnice egipatske kraljice Nefertiti, zaštitu Hrama Zuba u Šri Lanki i saniranje onih umetničkih dela koja su zbog krađe na razne načine oštećena, trenutno se odvijaju u stotinak zemalja, od Danske do Kine.

Čitav ovaj zapanjujući kompleks osmišljen je kao hodočašće lepote i umetnosti. Po zamisli njegovih tvoraca, na tom putu sve treba da bude (i jeste) beskraino prijatno - od vožnje bešumnim ekološkim elektronskim (naravno, belim) tramvajem-žičarom od podnožja brda Geti, preko širokih osunčanih skalina i žuboravih vrtova, do galerija kroz koje vas po sopstvenom izboru (i samo vama na usluzi) prati digitalni audio vodič s desetak sati snimljenog programa o probranim eksponatima.

Ova spravica, koja se u skladu s ličnim interesovanjem aktivira pomoću jednostavne šifre, nudi obilje istančanih analiza, ličnih utisaka i nadasve zanimljivih priča o poreklu ili nastanku izloženih umetničkih dela i objekata. Uz svaku galeriju nalazi se i dodatna prostorija, takozvani umetnički obaveštajni centar u kojem stručnjaci različitih profila - konzervatori, restauratori, arhitekti i istoričari umetnosti - stoje na raspolaganju znatiželjnim posetiocima, spremni da ih dodatno upute i s njima podele tajne svog umeća.

Iako se umeće i vrhunska stručnost vide u svakom pedlju ovog u svetskim razmerama ▶

Foto: Džon Stivens

VINCENT VAN GOG: „Irisi“ (1889), ponos Getijevog muzeja i jedan od najskupljih eksponata

jedinstvenog projekta, priča o Getijevoj zadužbini nije lišena ni svojih unutrašnjih protivrečnosti. Getijevo ime je, naime, u evropskim muzejskim i umetničkim krugovima poprimilo i preteći prizvuk, budući da je ovaj kolekcionar u stanju da za određeno retko i vredno umetničko delo bez i trunke napora izdvoji astronomske sume koje višestruko premašuju

Džon Volš, direktor muzeja:
Zahvaljujući njemu Geti je postao bogatiji za Van Goga, Sezana, Direra, Pusena, Rembranta, Fra Bartolomea...

godišnje budžete nacionalnih muzeja i galerija u Engleskoj, Francuskoj ili Italiji. Kad je Getijev centar pokušao da otkupi čuvene „Tri gracije“, remek-delo italijanskog vajara iz 18. veka Antonija Kanove, Britanci su promenili zakon o izvozu i iznošenju umetnina iz zemlje. Da bi sve bilo grotesknije, upravo je treći sin Pola Getija svojom donacijom od milion i

Važnije kupovine

Maj 1983: „Čekanje“ Edgara Dega (3,7 miliona dolara)
April 1985: „Poklonjenje mudraca“ Andreja Mantenja (10,5 miliona dolara)
Oktobar 1987: „Hristov ulazak u Brisel 1889.“ Džejmsa Ensora, (iznos nepoznat)
Juli 1988: statua grčke boginje (Afrodite?) iz 425-400. g. p. n. e., (18 miliona dolara)
Mart 1991: „Irisi“ Van Goga (57 miliona dolara)
April 1997: „Spokojni predeo“ Nikole Pusena (dva miliona dolara)

Vrtlarije

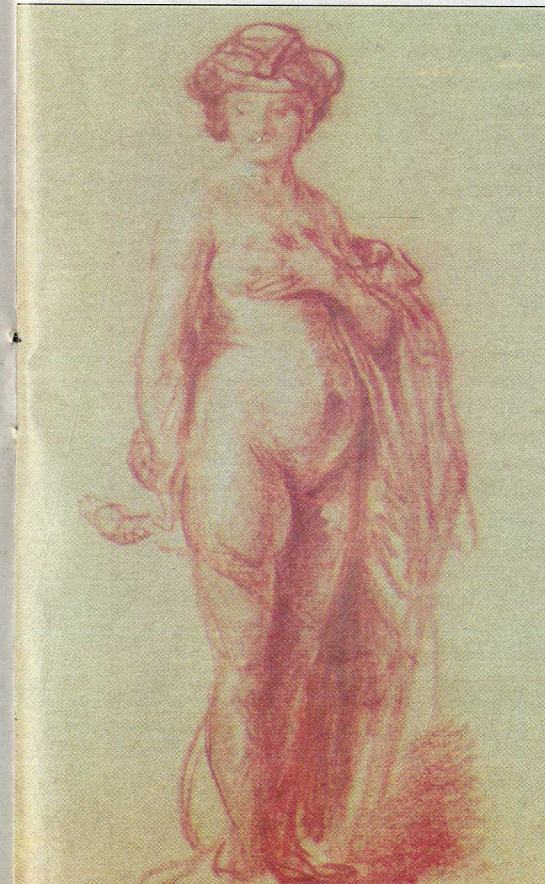
Broj stalno zaposlenih baštovana: 31
Broj posađenih stabala: 10.000
Broj hrastova: 8.000
Broj različitih vrsta američkih platana: 5
Broj različitih vrsta biljaka posađenih u središnjem vrtu: 500
Broj azaleja u središnjem vrtu: 400
Mesto porekla azaleja iz središnjeg vrta: Pasadina
Broj kaktusa posađenih u vrtu kaktusa: 300
Broj vrsta posađenih kaktusa: 9

Objekti i brojke

- ✓ **Najstariji naslov u Istraživačkom institutu:** „Speculum vitae“ humane Rodriga Sañčeza de Arevala iz 1475.
- ✓ **Broj periodičnih publikacija u Istraživačkom institutu:** 133.032
- ✓ **Broj fotografija u muzejskoj zbirci:** dva miliona
- ✓ **Najmanji izloženi eksponat:** zlatan prsten nepoznatog autora i perioda
- ✓ **Najveći izloženi eksponat:** čitava francuska soba obložena kasetiranim zidovima i tavanicom iz 1755.
- ✓ **Najstariji izloženi eksponat:** glava i vrat grifona od bronzne, fragment s kazana, Grčka, 7. vek p. n. e.
- ✓ **Najmlađi izloženi eksponat:** tri fotografije Milтона Rogovina iz 1992.

po dolara pomogao Englezima da spreče ovu kupovinu i tri mermerne lepote sačuvaju „za naciju“ (što, naravno, nipošto nije podrazumevalo da Britanci delo vrate naciji kojoj bi po poreklu možda trebalo da pripada -

Dva gorostasa moderne arhitekture i umetnosti instalacije Ričard Majer i Robert Irvin utisnuli su pečat na beli grad na Brentvudskom brdu

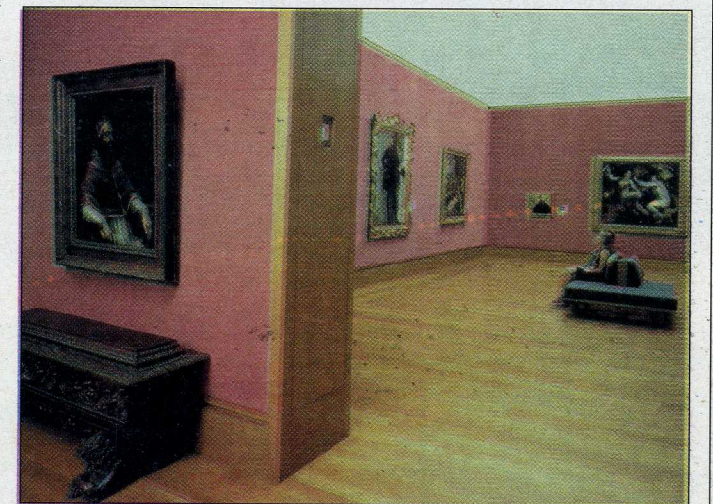

Italijanima).
Volš na ovaj način optužbe odgovara da Geti nije Aladinova pećina, skladište u koje se bez ikakvog reda trpaju umetnička dela, i da je glavni cilj stvaranje ozbiljne umetničke zbirke koja treba da posluži javnosti. Uprkos tome, Getijeva zadužbina je u međunarodnim razmerama postala simbol vrhunske ustanove koja se suvereno kreće kroz dimenziju koju je sama stvorila. Franko Zefireli (Franco Zeffirelli), italijanski filmski režiser i senator, napominje pak da je nepravilno upućivati optužbe na račun ove institucije, budući da ona „često otkupljuje vrhunska umetnička dela od vlasnika koji se o njima i ne brinu kako treba, da bi podstakla ljude da otkriju nepoznata blaga, zatrpana u zemljama u kojima su trunula upravo zbog neznanja i ravnodušnosti njihovih vlasti“.

U svakom slučaju, bilo da se radi o

DETALJ S KRUNISANJEM MAJKE BOŽJE s mozaika iz bazilike Santa Marija Madore u Rimu - jedan od programa Getijeve zadužbine bavi se izradom plana za konzervaciju ovog jedinstvenog spomenika

UNUTRAŠNOST GALERIJE s renesansnim slikarstvom u severnom paviljonu

pokušaju da se kupi ili poseduje istovremeno privlačenjem najdragocenijih i najprefinjenijih likovnih postignuća iz proteklih vekova, Getijev centar, sa svim svojim nestvarnim dimenzijama i mogućnostima, nesumnjivo predstavlja potvrdu danas tako retke spremnosti na podvige u ime umetnosti i lepote.

RAŠA SEKULOVIĆ

REMBRANDT VAN RIJN: „Ženski akt sa zmijom“ (oko 1637), prvi u zbirci crteža od međunarodnog značaja

Za ovaj tekst korišćeni su podaci iz pres-materijala Getijevog centra i specijalnog izdanja „Los Angeles tajms magazina“ (Los Angeles Times Magazine) od 7.12.1997.

RAZGOVOR: ANDREJ MITROVIĆ I BRANKA PRPA

Stoleće zlih

Mitrović: Dvadeseti vek je osuđen vek
Prpa: Žrtvama nametnuto osećanje krivice

ŽIVOT ANDREJ MITROVIĆ

Rođen: 1937. u Kragujevcu
Profesija: Istoričar, završio Filozofski fakultet u Beogradu. Doktorirao na istom fakultetu

Karijera: Profesor Filozofskog fakulteta, Grupa za istoriju, član SANU

Knjige: „Jugoslavija na Konferenciji mira 1919-1920“, „Razgraničenje Jugoslavije sa Mađarskom i Rumunijom 1919-1920“, „Prodor na Balkan i Srbija 1908-1918“, „Istorijsko u 'Čarobnom bregu' Tomasa Mana i Srbija u Prvom svetskom ratu“, „Angažovano i lepo“, „Ustaničke borbe u Srbiji 1916-1918“, „Raspravljane sa Klio“, „Čudljiva muza“, „Propitivanje Klio“

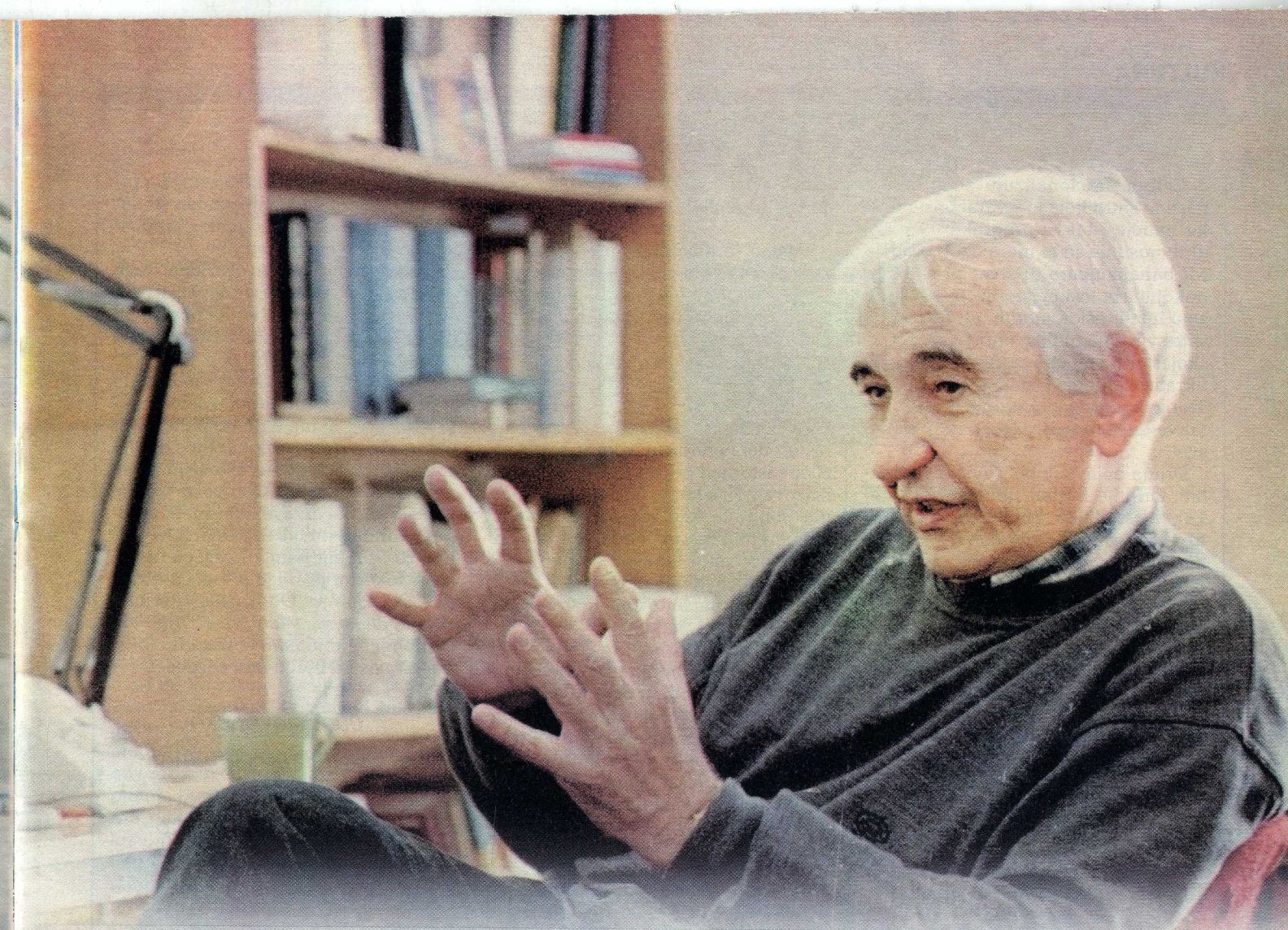
PRPA: Dvadeseti vek je završen. Gde smo mi?

MITROVIĆ: Nigde. Svi su valjda saglasni da je naša situacija veoma teška. Jednostavno zato što je ceo naučni kapital koji uvodimo u 21. vek morao da bude preispitivan, a to se nije ni započelo. Poseglo se za nekim ranijim, starijim paradigmatama, koje su, pri tom, često ili nezasnovane, ili polovično tačne, ili su vremenom natrunjene strastima. Naročito su natrunjene strastima u ovim godinama krize. Okrenuti se prema budućnosti sa takvim kapitalom gotovo je nemoguće. Ono što je prvazredno važno jeste odnos prema prošlosti.

Moramo imati ljude koji istorijski hoće da poznaju svet, a ne samo da ga interpretiraju, i ne samo da ga instrumentalizuju, i ne da žive u mitovima koji govore o tome svetu. Moramo da imamo čoveka koji je za sebe uzeo društveno i profesionalno ime - istoričar. To nam je nužno na kraju 20. veka.

Ovakvo razmišljanje određeno je mojim istraživanjem istorije. Mi smo 19. vek završili i krenuli ka početku 20. veka - ovaj vek je za mene, a ima i drugih koji su istog mišljenja, počeo tek 1914 - posredstvom historiografije koja se stala boriti za istinu. Za istinu, u koju se kao takvu, zaklinje još Ilarion Ruvarac, čeprkajući po izvorima i preko istorijskih izvora isterujući neke velike stvari u vezi sa znanjima iz srednjeg veka.

To je čitav pokret. Možemo da navedemo niz imena, pripadnika kritičke škole. Ja sam naveo samo jedno ime, ali, ne smemo zaboraviti ni Stojana Novakovića. On unosi celokupno svoje iskustvo kulturnog, političkog i spo-

ljinopolitičkog radnika u sagledavanje situacije u 20. veku. On gleda u budućnost koja od njega zahteva da se kritički odnosi prema prošlosti. U tom smislu da nam budućnost mora biti obezbeđena ukoliko smo u kritičkom odnosu prema prošlosti, spremni da priznamo da je u istoriji veoma mnogo primera koji nas ne bodre, nego upozoravaju. Ima mnogo pogrešnih primera, kaže Stojan Novaković.

PRPA: Dvadeseti vek počeli smo sa naučnim umom. On je postao simbol nečega što zaista pokreće čoveka i društvo. Šta se desilo da se na kraju 20. veka, kada je naučni um postao opšte mesto ove civilizacije, kod nas brkaju sećanje i saznanje i da se, na kraju veka, ponovo borimo za ideju naučnog uma?

MITROVIĆ: Morali bismo da se borimo. Ogroman je pritisak vannaučnog. Vannaučno je strahovito mnogo ušlo pod naučne toge. Imate ljude sa naučnim plaštovima ispod kojih nema nauke. A ukoliko ima i nečega što je delić nauke, iskorišćeno je u svrhe koje nisu

nauka. Nemamo dovoljno obrazovanih ljudi koji hoće da misle današnjost sa relativno dovoljno znanja o prošlosti i da na osnovu toga misle budućnost.

Zašto je to tako? Mogao bih odgovoriti izlažući hipotezu koja bi eventualno izazvala oštru raspravu. Sklon sam da vidim problem u diskontinuitetu koji nam je doneo 20. vek. Kretanje Srbije kroz 19. vek, pored svih problema, jeste izrastanje. To izrastanje se odvijalo u protivurečnosti između radanja građanstva - koje se vrlo brzo evropeizovalo i prihvatilo izazove, dakle, ne samo uzore nego izazove Evrope, znači stvaralački se konfrontiralo sa Evropom - i velike mase seljaštva.

Imali smo situaciju koja je iz sebe tražila rešenje. A to rešenje je moglo biti samo da se selo što više uključuje u te nove procese. Iako to nije istraženo, pa se oslanjam na strane izvore, nemačke i francuske, pokazuje se da je selo prihvatilo neke izazove Evrope i da se ono u nju pred Prvi svetski rat počelo uključivati posredstvom trgovine. Strani trgovci počeli su da rade ne-

posredno sa seljacima. Srbija je poljoprivrednim proizvodima, naravno i rudama, stvorila pozitivan spoljnotrgovinski bilans. Istovremeno, otvarala je perspektive društvu.

U 20. veku srpsko društvo presrele su dve velike evropske pojave. Prva od tih pojava su dva svetska rata, koja su ovde protutnjala i preorala Balkan. Svetski ratovi iracionalizuju situaciju ▶

ŽIVOT BRANKA PRPA

Rođena: 1953. u Splitu
Profesija: Istoričar, završila Filozofski fakultet u Beogradu. Doktorirala na istom fakultetu

Karijera: Naučni saradnik u Institutu za noviju istoriju Srbije

Knjige: „Srbsko-dalmatinski magazin“, „Preporodne ideje Srba u Dalmaciji 1836-1848“. Za štampu pripremljena doktorska teza: „Jugoslavija kao moderna država u viđenjima srpskih intelektualaca 1918-1929.“

u Evropi. Iracionalizuju zbog velike nasilne smrti koja je stvarala psihološke naboje i takve prepreke u umnoj aktivnosti da se to mora uzeti u obzir. Mi banalizujemo tu stvar pričajući o nekoj našoj teškoj istoriji. Tačno je da smo imali tešku istoriju, ali se ona ne sme svesti na tu floskulu. Tu tezu o teškoj istoriji moramo racionalizovati konkretnim jasnim uvidom u nju. Treba videti sve protivurečne sadržaje takve teme, a to je ceo jedan istorijski svet.

Druga pojava je boljševički socijalizam. On nije nastao slučajno, ima nekakvu istorijsku osnovu. U jednom trenutku svetu je izgledao kao velika nada. Veoma mnogo umnih ljudi Evrope već je 1917. i 1918. godine sumnjalo u evropsku civilizaciju zbog takve besmišlene klanice kakav je bio Prvi svetski rat. Okrenuli su se tom novom idealu. Taj ideal je brzo počeo da izneverava. Nije, međutim, bitno da li je to bio dobar ili loš ideal, bitno je to da je on presekao istoriju građanskog društva. Presekao je i ono što je građanska civilizacija morala doneti selu. Našli smo se u situaciji da je građanstvo bilo razoreno, da je činovništvo postalo nosilac državnog života.

Činovništvo je u sebe ulilo selo, takođe i nekontrolisanim prilivom u gradove.

Nastao je amalgam, javila se elita koja nije osećala potrebu za znanjima. Ovo je, po mom mišljenju, omogućilo što su ideološko zaklinjanje i političko poverenje, a ne obrazovanost i znanje, odlučivali ko će biti nova elita. Društvo je dobilo novo vodstvo, birokratiju kao „klasu“.

Ta birokratija se našla na istorijskim rastesenom području, koje je živelo različite istorije, i pri prvom talasu udara izazova 21. veka, ta istorija se mnogima ponudila kao rešenje za sledeći vek. Pri tom ne smemo negirati nacionalna osećanja koja su stvorena. Ne smemo ni da ih potcenimo.

Naglašavam, elita koja je trebalo da nas uvede u 21. vek...

PRPA: Naučna?

MITROVIĆ: Ne, birokratska, nema naučne elite, ona nije u prvom planu. Ta birokratska elita pokazala je da joj je više stalo do pisanih stolova nego do države. Branila je svoje mesto, svoju fotelju i svoj pisani sto. To je za njih prostor koji ih je jedino doista interesovao u krizi, u kojoj je trebalo braniti istorijsku integraciju, jugoslovensku.

Naravno, integraciju koja se zvala jugoslovensko ujedinjenje odmah su napali svi lokalizmi podjednako, municijom koja je u osnovi ista.

To nas je zadržalo tu gde smo. To je dalje iracionalizovalo situaciju, stvorilo uslove da se još više i na nov način instrumentalizuje nauka i da se javi veoma jaka paranauka.

PRPA: Mi se susrećemo sa nečim što je istorija diskontinuiteta u samom toku istorije. Znanje o nama u 20. veku je takođe diskontinuitet. Nove elite u socijalističkoj Jugoslaviji insistirale su na diskontinuitetu. Gotovo nikad se jugoslovenska država nije smela misliti u kontinuitetu od 1918. nadalje. Dakle, 20. vek nije samo presečen nečim što je tok istorije, on je presečen u svesti i u saznanju. Oboje kao istoričari znamo da se mi - kada se bavimo tim razdobljem koje nam je izuzetno blisko, jer nas od njega deli šezdeset, se-

**„Jugoslovensko
ujedinjenje odmah
su napali svi
lokalizmi podjednako
municijom koja je
u osnovi ista“**

damdeset godina, što je zaista malo - na neki način bavimo arheologijom. Bavimo se nečim što je mrtvo, duboko zakopano i što ni na jedan ozbiljan način ne traje u sadašnjosti, a treba da traje, pre svega, preko kulture, preko naših znanja koja su fundament našeg identiteta. „Imamo, dakle, dvostruki problem na kraju veka: diskontinuiteta i identiteta. Identiteta, kao definisanja onoga što mi jesmo u 20. veku.

MITROVIĆ: U tvom izlaganju pojavile su se dve važne stvari. Prvo, arheologija, taj slikoviti, da ne kažem u dobrom smislu, bukvalni izraz. Treba iskopavati nešto što nije hiljadu godina staro, nego je tu! Iskopati ljude koji su neke vredne stvari napisali ali ih ne znamo jer su bili politički „grešni“. A bili su stručno relevantni ljudi. Treba iskopati knjige koje smo zaboravili, a stoje nam tu na policama, zatrpane.

Drugo, što si rekla jeste znanje kao osnova identiteta. To je dragoceno. Zahvalan sam ti što si to tako formulisala. Tražili smo i tražimo identitet van znanja. Oni koji su na ovom prostoru svo-

jevremeno ulazili u 20. vek na osnovu svog spoznatog identiteta i ponosni na taj identitet, išli su u novo i stvarali ga.

PRPA: Postavili smo pitanje identiteta i saznanja kao nečeg što definiše identitet pojedinca i naroda. To saznanje je reducirano i svi pokušaji da se saznanja prošire nailaze na otpor. Zašto?

MITROVIĆ: Zbog nagomilanog zaostajanja tokom već pedeset godina. Tih pedeset godina zaustavilo je integraciju seljačke mase u novu civilizaciju, koja je plodno krenula i bila osnov poleta Srbije sigurno već krajem prve decenije našeg veka. Birokratska, rekao bih komitetska historiografija, koja sa tim i danas ratuje, na slepom je kolu, odnosno na glavnom je koloseku naših zabluda i okretanja u mestu. Taj mentalitet nije mogao da reaguje na nove izazove. Novi izazovi su otvorili pitanja budućnosti, na njih se odgovorilo pitanjima prošlosti, dakle, i njima odgovarajućim sadržajima. Sve smo prepoznali kao prošlost, nismo videli da smo se sudarili s budućnošću. To je moglo da se dogodi samo zato što nam se društvo našlo u situaciji da u ponečemu materijalno napreduje, ali je u pogledu istinske kulture znanja u stvari zaostalo. Došao je čovek koji je naučio da ne mora biti učen nego vešt. Takav čovek je mogao da nađe samo odgovore prošlosti, pa i iz one najmračnije.

Naravno, postoje i druge stvari. Neko reče: „posmrtni život starih imperija“. Zanimljivo je ispitivati tu činjenicu. Te imperije na kojima je stvoren novi Balkan u celini jesu imperije koje naročito u kriznim trenucima pokazuju da traju. Kao uzori, kao nešto što sebe nameće posredstvom mentaliteta, u kolektivnom „duhu“. U turskoj spolnoj politici oni to kao da smatraju svojim prirodnim kontinuitetom.

Kad govorimo o globalnim pitanjima, nikako ne treba da zanemarimo da je Jugoslavija bila istorijski izazov. Sa izazovom se trebalo suočiti i na njega kre-

ativno odgovarati. Pristalica sam teze da bi bez Drugog svetskog rata tok istorije Jugoslavije bio drugačiji. Drugi svetski rat, koji je drugim sredstvima nastavio Prvi svetski rat, u stvari, radikalizovao je istorijsku prošlost. Bez obzira na plemenite želje birokratskog sistema posle 1945. da stvari smiri time što neće da ih dira, on ih je samo konzervisao i učinio da na „dugi štap“ dovedu do eksplozije. Da su znanja i rasprave o znanjima mučne situacije Drugog svetskog rata dovedene u svest, da se nije spekulisalo sa prethodnom državom i sa daljom istorijom, nacionalisti ne bi imali snagu koju imaju. Oni su imali gotove projekte prošlosti. Nauka je bila stvar nekolicine ljudi a i nije imala stvarne projekte u ovoj krizi.

**„Na konferenciji
u Parizu plejada srpskih
naučnika daje
saveznicima argumente
za stvaranje Jugoslavije“**

Jugoslavija je bila skup identiteta koji su sebe prepoznali u jednom identitetu koji je bio zamišljen. Ali, pitanje danas je da li smemo da kažemo da je bio izmišljen. Upravo čitanjem Stojana Novakovića vidimo da je u ime naučnog objektivizma smatrao da je trebalo ići u jugoslovenstvo. Naravno, on se time odmah sudario sa neobjektivizmom političkog.

Opresan čovek i političar, kakav je bio Nikola Pašić, koji nikad nije bio ubeđeni Jugosloven, pošao je za svojim naučnicima. On je bio toliko razuman da to učini, mada je za njega projekt bio veoma delikatan.

U ovo vreme tog naučnog uma nije bilo.

PRPA: On više ne postoji, čak ni kao servis politike.

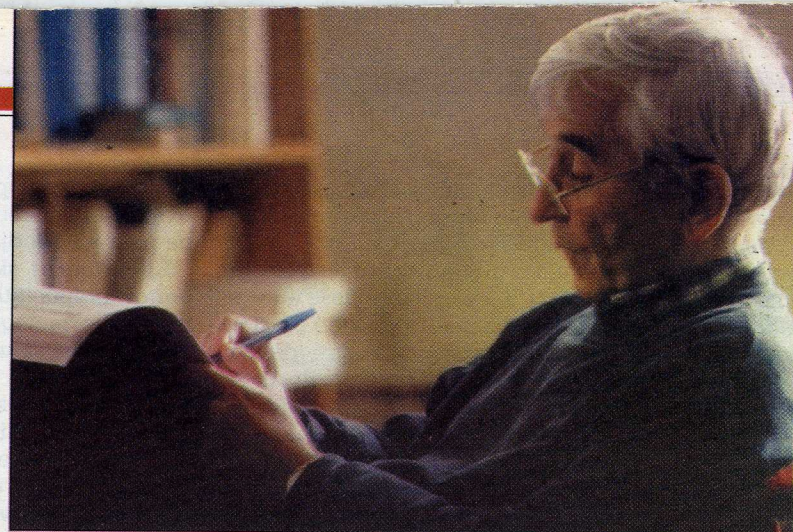
MITROVIĆ: Ne, ne.

PRPA: On je na početku veka na neki način bio servis politike. Na Konferenciji mira u Parizu cela plejada srpskih

naučnika obrazlaže pred saveznicima koncept Jugoslavije, odnosno daje argumente za njeno stvaranje. Ali, mi se na kraju veka opet susrećemo sa problemom naučnosti, a ponovo je vezan za njegovu banalizaciju, kroz banalizaciju istorijske nauke: objektivirati danas znanja o jugoslovenskoj državi znači politički se opredeliti za nju. Po toj logici ispada da je onaj ko istražuje, na primer, nacizam

- i sam nacist. To je problem koji je nastao kao rezultat krvavog raspada jedne države i rata koji nas je hendikepirao u mnogim pokušajima objektivizacije. Ne znam kako ti gledaš na te stvari, ja smatram da će to biti dugoročan problem. Subjektivnog i emotivnog u tome moramo se osloboditi da bismo bili u stanju da racionalizujemo to epohalno iskustvo naroda na ovom prostoru u 20. veku.

MITROVIĆ: Da, to treba saznavati i sa tim posredstvom obrazovanja treba radovati. Mi danas imamo profesore istorije 19. veka, učene, a i „učene“ koji smatraju da je neko izmislio celu ovu priču o jugoslovenskoj državi. A gde god zagrebem u tom njihovom 19. veku, vidi se da se pitanje jugoslovenstva pojavljuje u obrazovanom sloju stanovništva. Seljački sloj u ovo doba nije bio protiv te ideje. Možda zato što je nije razumeo. U svakom slučaju, sarađivao je ili ostajao pasivan, ali je verovao u budućnost na osnovu dotadašnjeg ishoda istorije.

Andrej Mitrović:
Nauka je bila stvar nekolicine ljudi i nije imala stvarne projekte

Istorija upozorava:
Stojan Novaković

Nije bilo vremena za integraciju građanstva sa seljačkom masom koju je birokratija, umesto civilizovana saglasno procesima savremenog sveta, veštački premeštala s jednog mesta na drugo u društvu. Nije bilo vremena da se civilizovano spoje ta dva dela društva.

PRPA: Bojim se da nam se u 21. veku ne dogodi ista stvar: da gumicom izbrisemo ono što su naša istorijska iskustva, da izbrisemo 73 godine postojanja jugoslovenske države na Balkanu.

MITROVIĆ: Moramo da utvrdimo stvari, da ne padamo u zamke olakih izjava i emotivnosti. Šta nas u tome ometa? Nastavak novije istorije. Jedan od tih nastavaka manifestuje se kao nacionalizam, onaj krajnji, koji misli da je još 19. vek i vraća nas u njega. On je takav da se graniči sa šovinizmom i vodi nas u rat sa drugim narodima. Ne možemo da izađemo iz te paradigme.

Drugi element se manifestuje kao preživela birokratska grupa koja je izašla iz najkonzervativnije političke kaste i sačuvala svu svoju infrastrukturu.

Ona i dalje politički živi.

Treći element trajanja novije istorije jeste komitetsko bavljenje historiografijom. Oni montiraju istoriju i istorijsku svest tako što traže dobre i loše aktere istorije i dalje najčešće shodno prastarom krutoj dogmi. Znaju ko je „rdav“ i kriv. Taj je neko iz davne prošlosti. A pola veka vlasti bez prava drugih na opoziciju je, valjda, „zlatno doba“. To upotrebljavaju u savremenoj krizi.

Pitanje je: da li izučavanje Jugoslavije mora da znači neku nostalgiju za Jugoslavijom? Mislim da ne. Treba očekivati da će se sledeća generacija time baviti kao naučnim objektom. Iskustvo s njom je na kraju ispalo teško, krvavo i tragično. Proučavanja bi se morala raditi odgovorno.

Treba postaviti i pitanje da li je razvijeni svet bio na visini zadatka kad je razorena Jugoslavija. Nisam sklon da brzo dam povoljan odgovor na ovo pitanje.

PRPA: Da ne bi ispalo da samo mi imamo problem naučne redefinicije i rekapitulacije 20. veka, možeš li reći kako nauka u svetu interpretira neke ključne događaje, pogotovo one koji su doveli u pitanje ideju humanizma, liberalizma i progresu? Mislim na: holokaust, gulag i Hirošimu?

MITROVIĆ: Da, to su veliki simboli čovekove samodestrukcije. Zato je 20. vek osuđeni vek. Ja sam ga odavno nazvao vekom netrpeljivih ili stolećem zlih. Hobsbaum ga je nazvao vekom ekstremizma.

PRPA: Kako se američka historiografija odnosi prema Hirošimi?

MITROVIĆ: Prva objašnjenja su poslali u svet uz pomoć svojih zasladećih filmova. Poruka je bila u pitanju: koliko bi američkih vojnika još poginulo da atomska bomba nije bačena. Kritike, koje se tu i tamo javljaju van Amerike, uglavnom su inspirisane, s jedne strane, bremzanjem nekih američkih ambicija, og-

raničavanjem i opomenom, a, s druge, uvođenjem nekog reda jednakosti koji ne postoji u istoriji.

Kao istoričar, sklon sam da odmerim odnos prema atomskoj bombi. Ona ima svoje razloge u jednom strahotnom ratu, ali se mora oceniti kao antihumana.

PRPA: Mislim da treba problematizovati i odnos krvnika i žrtve u ovom veku. Žrtvi je nametnuto osećanje krivice, koja krvnika amnestira od bilo koje krivice. Stanovnici Hirošime ili Drezdena nikako ne mogu pripadati kategoriji krvnika. Oni su žrtve. Ali, ispada da su opravdane žrtve sa pozicije koju im je krvnik nametnuo. Slično je bilo u gulagu.

MITROVIĆ: Drugi svetski rat je jedna komplikovana situacija. Države koje su rat započele, kad su počele da gube, proglasile su totalni rat. Ceo svoj

*„Plašim se da
ćemo gumicom
izbrisati 73 godina
jugoslovenske
države“*

narod time su uvukli u rat, učinili su narod odgovornim. Taj narod je funkcionisao kao deo tog sistema. Kad je Gebels objavio da će Nemačka voditi totalni rat, počeli su da mobilisu sve i svakog. Hajdegeru su dali lopatu u ruke, pazite, Hajdegeru! Vodeći intelektualci, koji su ih nekad podržavali, kopali su zaklone rovove. Obukli su klince u uniforme. To je bila legitimacija za liberalni svet da je rat došao do te faze da se može biti krajnje radikalni. Ja nisam sklon da to opravdam, bez obzira na to što znam istorijske razloge.

Svejedno, previše je pojednostavljeno negativno oceniti čitav 20. vek, što se trenutno nameće. Takva kritika može biti opravdana utoliko što humane situacije 20. veka valja braniti od nehumanih.

Danas, u vreme velikih integracija, treba potisnuti slike neprijatelja. U dva svetska rata ljudi nisu pucali na ljude, nego su pucali na nacije. Hans protiv Žana nije imao ništa, ali je Žan za njega bio Francuz i on je pucao u Francuza kao takvog. I obrnuto. Iako nose isto ime, po istom hrišćanskom svetitelju, sv. Jovanu. ■

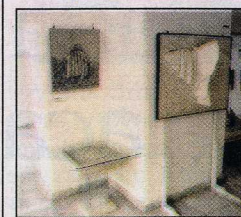
HIT LISTA KNJIGA

		DIN
1	JESTI, A MRŠAVITI Džudi Mejzel Narodna knjiga, 1997.	60,00
2	PETA GORA Paolo Koeljo Paidea, 1998.	60,00
3	MAMAC David Albahari Narodna knjiga, 1997.	85,00
4	MUŠKARCI SU S MARSA, ŽENE S VENERE Džon Grej Ezoterija, 1996.	87,00
5	UKLETA ZEMLJA Svetislav Basara Narodna knjiga, 1996.	60,00
6	OSLOBODIOCI I IZDAJNICI Milovan Đanajlić Filip Višnjić, 1997.	60,00
7	ŽENSKI RODOSLOV Ljiljana Habjanović-Đurović Narodna knjiga, 1997.	60,00
8	ILUSTROVANA YU ROCK ENCIKLOPEDIJA Petar Janjatović Geopoetika, 1998.	150,00
9	BUĐENJE Antoni de Melo Lom, 1997.	49,00
10	ZLOTVORI Dragoslav Mihajlović Kraj veka, 1997.	75,00
11	OPSADA CRKVE SVETOG SPASA Goran Petrović XX vek, 1997.	75,00
12	SREĆAN JE KO UME DA VOLI Herman Hese Poligraf, 1998.	35,00
13	POLJA MOĆI Dipak Čopra Mono & Mannana Press, 1998.	96,00
14	POVRATAK MALOG PRINCA Žan Pjer Dejvids, Narodna knjiga, 1998.	40,00
15	DESETI UVID Džeims Redfild Narodna knjiga, 1998.	60,00

Lista je napravljena na osnovu podataka beogradskih knjižara:

1. Knjiga i mi - Cetinjska 6
2. Antikvarijat Prosveta - Knez Mihailova

IZLOŽBA - PREDLOG

Detalj sa izložbe Bore Nježića

■ **GORDANA VASIĆ, istoričar umetnosti:** Preporučila bih izložbu Bore Nježića u Muzeju primenjene umetnosti u Beogradu. Nježić radi mozaik neprekidno već trideset godina, ali to nije tipično ređanje kockica kao u klasičnoj tehnici, već se samo uslovno može reći da se radi o mozaiku. Predstavljen je savremen jezik mozaika, jer umetnik daje više prostora tipičnim karakteristikama kamena. Nježić upotrebljava velike komade kamena različitih boja koji deluju svojom strukturom, koloritom i svojom fakturom. Ti veliki komadi kamena uklopljeni su u dve celine: jednu geometrijskih, i drugu više organskih karakteristika.

FILM - PREDLOG

■ **MILAN VLAJČIĆ, filmski kritičar:** Predložio bih film Kventina Tarantina (Quentin Tarantino) Džeki Braun (Jackie Brown) zato što je Tarantino nakon četvorogodišnje pauze kada je snimio katastrofalan omnibus „Četiri sobe“, najzad napravio jedan lep film. Dok su se u tom periodu nagomilavali filmovi autora koji misle da znaju kako se pravi takva vrsta filmova, Tarantino je napravio odličan triler. Film je nominovan samo u jednoj kategoriji za ovogodišnjeg „Oskara“ i ni u jednom slučaju nije se takmičio s „Titanikom“.

Majkl Kiton i Pem Grijer u sceni iz Tarantinovog filma „Džeki Braun“

HIT LISTA FILMOVA

Prvi broj: broj nedelja prikazivanja
Drugi broj: broj gledalaca

1	TITANIK (Titanic) Uloge: Leonardo Di Caprio, Kate Winslet Režija: James Cameron	7	433.044
2	TRI PALME ZA DVE BITANGE I RIBICU Uloge: Srđan Todorović, Dubravka Mijatović Režija: Radioje Andrić	5	169.197
3	DOBRO DA BOLJE NE MOŽE BITI (As Good as It Gets) Uloge: Jack Nicholson, Helen Hunt Režija: James L. Brooks	8	92.145
4	DO GOLE KOŽE (The Full Monty) Uloge: Robert Carlyle, Tom Wilkinson Režija: Peter Cattaneo	10	67.069
5	DOBRI VIL HANTING (Good Will Hunting) Uloge: Robbin Williams Režija: Gas Van Sent	29.557	4
6	ANASTASJA (Anastasia) Uloge: Meg Ryan, John Cusack Režija: Gary Goldman	25.109	3
7	FLABER (Flubber) Uloge: Robbin Williams, Marcia Gay Harden Režija: Les Mayfield	18.698	3
8	IN & OUT Uloge: Kevin Kline, Matt Dillon Režija: Frank Oz	17.180	3
9	DŽEKI BRAUN (JACKIE BROWN) Uloge: Samuel L. Jackson, Robert De Niro Režija: Quentin Tarantino	11.062	1
10	SASVIM NEOBICAN ZIVOT (A life Less Ordinary) Uloge: Ewan McGregor, Cameron Diaz Režija: Danny Boyle	8.578	2

distributeri:

BANDUR
VANS
FIRST PRODUCTION
TUCK
METROFILM

Užas koji je imao svoj razlog: Eksplozija atomske bombe

Više nagrada nego čitalaca

U Jugoslaviji godišnje više od 130 književnih nagrada

piše Gojko Božović

GOJKO BOŽOVIĆ rođen je 2. maja 1972. godine u Bobovu kod Pljevalja. živi u Beogradu. Piše poeziju, kritiku i esejistiku. Objavio je knjige pesama: „Podzemni bioskop“ (1991), „Duša zveri“ (1993) i „Pesme o stvarima“ (1996). Dobitnik je nagrade „Matićev šal“ za poeziju i nagrade „Borislav Pekić“ za rukopis kritičko-esejističke knjige o savremenoj srpskoj prozi. Glavni urednik izdavačke kuće „Stubovi kulture“ iz Beograda.

U državi koja nije međunarodno priznata, čiji ekonomski sistem ne postoji, čijim je društvenim životom ovladao najgori primitivizam, a čiji je politički sistem jedinstven primer kompromitovanja poznatih modela vladanja, kultura se nalazi na ničijoj zemlji, a sve vredno što u njoj nastaje posledica je ličnih poduhvata. zbog toga se i standardi i teme kulture formulišu od slučaja do slučaja, a komunikacija je pitanje prosvetljenosti svakog kulturnog delatnika ponaosob. Nestanak srednjeg društvenog sloja, kome se kulture uobičajeno obraćaju, naročito je uticao na kulturne standarde. Gubeći one koji bi za nju morali da budu prirodno zainteresovani, a delujući u ideologijom ili sankcijama zatvorenom društvu, savremena srpska kultura sve više posredno prati ključne svetske kulturne događaje.

Uporedo s ovim statistički podaci nas ubeđuju da sistem funkcioniše u najboljem redu. Ako bi se sabrao broj književnih večeri u Srbiji i Crnoj Gori, on bi možda i bio impresivan, ali bi, s druge strane, mogao premašiti i broj stvarnih čitalaca u našoj zemlji. Kada bi se kulturni standardi merili brojem priznanja koje se dodeljuju širom zemlje, onda bi se ispostavilo da kod nas, i baš u naše vreme, nastaju sve sama remek-dela. zadržimo se na trenutak na književnim nagradama. O njima se, uostalom, najviše govori. U Srbiji i Crnoj Gori godišnje se dodeli više od 130 različitih književnih nagrada. Pri tome, neka važna dela ostaju nenagrađena, dok su najvišim priznanjima neretko nagrađena dela koja se zaborave čim im nagrada pripadne.

Naša stvarnost često je u sporu s činjenicama. Tako je i s brojevima koji se odnose na strukovna udruženja i koji bi hteli da svedoče o širokoj kulturnoj i stvaralačkoj osnovi. Udruženje književnika Srbije i udruženje književnika Crne Gore, na primer, imaju zajedno više od 1.200 članova, a svake godine učlane stotinak novih pisaca. istovremeno, srpska kultura je jedna od retkih evropskih kultura u kojoj ne postoji celokupan rečnik knji-

ževnog i narodnog jezika, a kritička izdanja nacionalno važnih pisaca prava su retkost. Možda je upravo brojnost savremenih pisaca uticala na činjenicu da su u izabranim i sabranim delima objavljeni gotovo svi uporniji pisci, dok su tek krajem prošle godine objavljena, u sedam knjiga, izabrana dela Milutina Milankovića, naučnika koji u svetu ima značaj kao Fleming 'ili Line'.

Problem savremene srpske kulture nije toliko karakter tema koje se u njoj obrađuju koliko je to nedostatak tema. Ako srpska kultura poslednjih godina održava tenziju oko nekoli-ko tema (istorija i samospoznaja, pre svega), onda to preti, delom i uspeva, da potisne mnoge druge teme, a da pokrenute teme nemaju valjan kontekst. Teme se, istina, pokreću, ali se potom sistematski ne raspravljaju. Iako se poslednjih deset godina mnogo govorilo o nacionalnim vrednostima, o nacionalnoj istoriji, identitetu, oslobođenju od ideologije, to ne znači da su ove teme radikalno razvijane. Umesto temeljnih poduhvata jedne kulture, dobili smo uglavnom samo nove mitske priče.

O nekima se razgovara s velikim zakašnjenjem. Karakteristična je polemika postmodernista i tradicionalista koja je izbila na površinu pre dve godine, mada neprestano tinja čitavu poslednju deceniju. Njen karakter skrenuo je pažnju velikog dela javnosti koga, inače, događaji u književnosti i kulturi uopšte ne zanimaju. Postmodernizam, koji ovde izaziva težak otpor i osudu, predstavlja temu koja je u zapadnoevropskom mišljenju pokrenuta još pre nekoliko decenija, tako da su evropski ili američki postmodernisti vršnjaci Dobrice Ćosića. S druge strane, polemika postmodernista i tradicionalista nigde više ne bi bila moguća već i zato što su tradicionalisti u prirodnom sporu s modernistima, ali našto kod nas ni ova tema nije na vreme apsolvirana, onda nastaju i ovakve polemike.

Možda srpska kultura, i posebno književnost u okviru nje, jeste poslednja i najpouzdanija odbrana vrednosti u srpskom društvu, ali to još uvek ne mora da bude naročit kompliment, pa ni garant odbrane.

Najbolja u Parizu

NAGRAĐENA SLIKA: „Leptir“

64 slikara i skulptora iz Nemačke, Austrije, Francuske, Italije, Poljske, Rusije, Češke, Srbije, Bosne...

Ova dva rada deo su magistarske izložbe održane aprila 1997. u Galeriji FLU u Beogradu, koja se sastojala iz tri grupe slika: „Svemirske“ (Kosmonaut, moj balon), „Muško-ženske“ (Leptir) i „Uzaludne radnje“.

Vasovićeva kaže da inspiraciju nalazi u uobičajenim ali duhovitim situacijama, gestovima, rečima i pričama koje izazivaju treperenje u donjem delu aprata za smeh, negde u stomaku. „Slike predstavljaju nešto što je meni duhovito, tako se poigravam s nemuštim razgovorima, pokušavam da otkrijem nevidljive znake, simbole i ornamente.“ Povod za grupu „Svemirskih“ slika bili su duhoviti odgovori Vesninih prijatelja na pitanje šta bi poneli na pusto ostrvo. Za „Uzaludne radnje“ inspirisale su se čudne, besmislene i toliko česte ženske radnje - diskretno izvlačenje i nameštanje donjeg veša ispod tesnih haljina.

VESNA VASOVIĆ: Traži nevidljive znake

Beogradska slikarka Vesna Vasović dobila je prvu nagradu na „Salonu '98“, međunarodnoj izložbi u Parizu, koju je organizovala Akademija umetnika Centralne Evrope. „Prix du peintre“ dodeljen joj je za rad „Leptir“, a izložena je još jedna njena slika „Kosmonaut, moj balon“. Na salonu su svoje radove izložila

64 slikara i skulptora iz Nemačke, Austrije, Francuske, Italije, Poljske, Rusije, Češke, Srbije, Bosne...

Ova dva rada deo su magistarske izložbe održane aprila 1997. u Galeriji FLU u Beogradu, koja se sastojala iz tri grupe slika: „Svemirske“ (Kosmonaut, moj balon), „Muško-ženske“ (Leptir) i „Uzaludne radnje“.

Vasovićeva kaže da inspiraciju nalazi u uobičajenim ali duhovitim situacijama, gestovima, rečima i pričama koje izazivaju treperenje u donjem delu aprata za smeh, negde u stomaku. „Slike predstavljaju nešto što je meni duhovito, tako se poigravam s nemuštim razgovorima, pokušavam da otkrijem nevidljive znake, simbole i ornamente.“ Povod za grupu „Svemirskih“ slika bili su duhoviti odgovori Vesninih prijatelja na pitanje šta bi poneli na pusto ostrvo. Za „Uzaludne radnje“ inspirisale su se čudne, besmislene i toliko česte ženske radnje - diskretno izvlačenje i nameštanje donjeg veša ispod tesnih haljina.

Nakon ove značajne nagrade, Vesna Vasović dobila je poziv za Međunarodnu koloniju umetnika u Poljskoj, Salon u Sen Mišelu na Azurnoj obali i za samostalnu izložbu u Parizu. ■

Režiser sa Cetinja

Vlada Crne Gore donela je odluku da se od ove godine na Fakultetu dramskih umetnosti na Cetinju otvori odsek za režiju. Istovremeno, prva generacije studenata ovog fakulteta započela je ovih dana diplomatske ispite iz predmeta gluma.

Troje od 12 studenata, koji su se na cetinjske studije glume upisali 1994.

godine, već se predstavilo svojim diplomatskim predstavama.

Mara Radović i Ivana Mrvaljević su u Zetskom domu pripremile i odigrale komad Mira Gavran „Ljubavi Džordža Vašingtona“, dok je Stela Romić, uz pomoć studenata druge godine glumačke akademije, u hotelu Grand igrala Strindbergovu „Jaču“. ■

Vek Jugoslavije

Jugoslavija, čijih se šest članica pre nekoliko godina uz sve strahote rata zauvek razgraničilo na pet novih država - ponovo je na okupu.

Kulturni centri, nacionalni muzeji i arhivi, uključujući i ministarstva kulture novonastalih zemalja, ustupili su Muzeju savremene istorije u Parizu deo svoje kulturne i istorijske baštine. Kao svedočanstvo o vremenu stvaranja i nestajanja prethodnih dveju Jugoslavija, za grandioznu izložbu pod nazivom „Od ujedinjenja do raspada: jugoslovenski prostor - jedan vek istorije“ upotrebljena su originalna dokumenta, pisma, ugovori, deklaracije, objave, fotografije, plakati, knjige, umetnička dela, etno predmeti, pa čak i fabrički proizvodi.

Postavka obuhvata tri istorijska bloka: period od početka Prvog do završetka Drugog svetskog rata, socijalistička Jugoslavija od 1945. do 1991. i razdoblje ratnih sukoba od 1991. do potpisivanja Dejtonskog sporazuma decembra 1995. godine.

Pripremajući izložbu, tim francuskih eksperata za Jugoslaviju konsultovao se s pedeset kolega iz bivših jugoslovenskih republika, dok je u luksuznoj pratećoj publikaciji na 320 st-

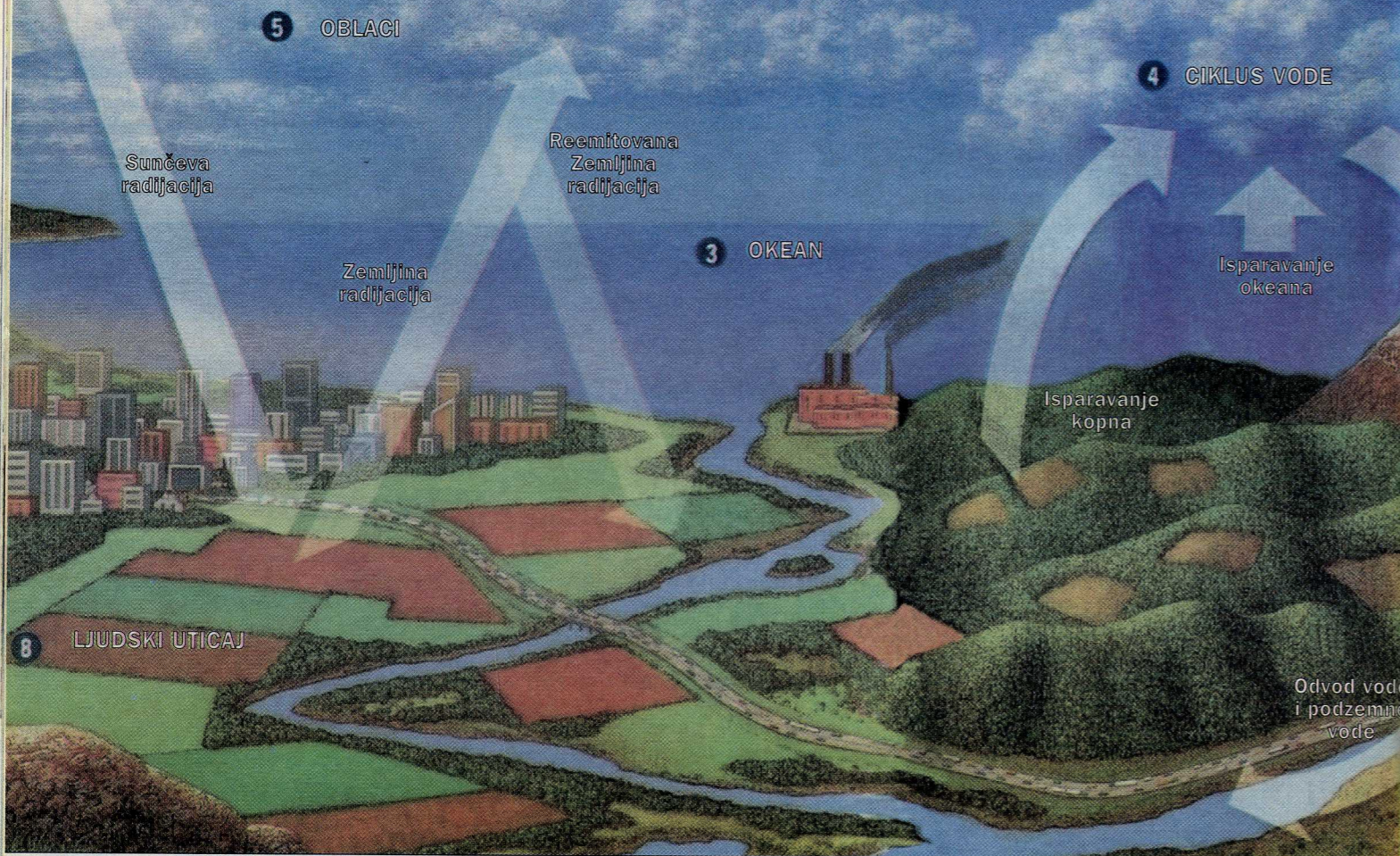
NASLOVNA STRANA PARISKOG KATALOGA: „Od ujedinjenja do raspada“

rana 37 istoričara, politikologa i istoričara umetnosti objavilo svoje studije.

Beogradski istoričar umetnosti **Irina Subotić** pripremila je deo o jugoslovenskoj avangardi s početka veka - dadaizmu, zenitizmu i nadrealizmu.

Izložba je otvorena do 30. maja. ■

Reflektovana
Sunčeva
radijacija

Vremenske prilike su ono što se događa izvan vaše kuće ovoga jutra. Klima je ono što možete očekivati da će se dogoditi napulju za vreme tridesetogodišnjeg trajanja vaše hipoteke. Klimatski sistem Zemlje je pod uticajem brojnih promena i njihovog međusobnog dejstva.

1. SUNČEVA ENERGIJA

Pošto prođe 93 miliona milja, Sunčeva energija udara na gornji deo atmosfere sa intenzitetom od oko tri sijalice od 100 vati po metru kvadratnom - od toga se jedna trećina reflektovano vraća u vasionu. Ostali deo energije zagreva Zemlju i služi kao gorivo njenog motora za vremenske prilike.

2. ATMOSFERA

Delikatna ravnoteža gasova daje Zemlji prosečnu temperaturu od 15 stepeni Celzijusa (59 stepeni Farenhajta). Gasovi u staklenim baštama - vodena para, CO₂, metan, nitro-oksidi i drugi - apsorbuju toplotnu energiju, potom deo te energije biva iznova odaslan nazad na površinu.

3. OKEANI

Pokrivajući 70 odsto Zemljine površine, okeani su glavni izvor vodene pare u vazduhu. Okeani efikasno skladište toplotu i transportuju je hiljadama milja. Kada se topla voda sakuplja na jednom mestu, može se povećati isparavanje i oblačnost. Organizmi koji žive u okeanima troše ogromne količine CO₂.

4. CIKLUS VODE

Više temperature vazduha mogu uzrokovati veće isparavanje vode i topljenje morskog i kopnenog leda. Mada je vodena para najmoćniji gas staklene bašte, isparavanje dovodi i do formiranja oblaka, što za efekat može imati hlađenje.

5. OBLACI

Uloga oblaka je veoma loše shvaćena, ali je poznato da oni hlade Zemlju tako što odašilju Sunčevu energiju i zagrevaju Zemlju, a time čuvaju energiju koja se reflektuje s njene površine.

6. LED I SNEG

Blistave bele površine leda i snega reflektuju nazad u svemir Sunčevu svetlost i tako hlade našu planetu. Led koji se topi u moru izvlači toplotu iz okeana. U severnoj hemisferi prekrivenost površina snegom smanjila se za deset procenata za poslednju 21 godinu, mada nije otkriveno neko značajnije topljenje leda na Antarktiku.

7. POVRŠINA KOPNA

Kada Sunčeva energija prodire kroz površinu kopna, ona se pretvara u toplotu, čiji se deo brzo reflektuje u visine. Planinski venci mogu da blokiraju oblake i stvore suve „nagoveštaje“ prizemnih vetrova. Tropska šuma će upiti CO₂, ali kada se u jednom trenutku rasrči kako bi postala ranč, ta ista zemlja postaje izvor metana.

8. LJUDSKI UTICAJ

Mešanje gasova staklene bašte, što je prirodno prisutno u atmosferi, i ljudskih aktivnosti, dodatno uvećava efekat zagrevanja. Sagoravanje goriva je glavni uzročnik porasta koncentracije CO₂ u vazduhu. Uzgajanje stoke, gajenje pirinča i đubrenje zemljišta podiglo je nivo metana. Aerosoli, poput dima i industrijskih sulfata, reflektuju Sunčevu energiju i privremeno na određenim lokacijama proizvode efekte hlađenja.

KLIMA

Vašington kao Venecija

Da li će zbog efekta staklene bašte biti ugrožen opstanak ljudi, ili će priroda sama pronaći novu tačku ravnoteže

Šest od sedam najtoplijih godina na planeti, otkako se meri temperatura, desilo se između 1981. i 1990. U poslednjih 100 godina viši je nivo okeana, a naučnici pretpostavljaju da je uzrok tome topljenje antarktičkog leda. Tokom 1997, kao u biblijskom potopu, hiljade evropskih i američkih naselja zaplavljeno je do krovova ili prvih spratova vodom pomahnitih reka. Sve

svetske agencije objavile su da je 17. decembar 1997. u Moskvi, sa minus 28 stepeni Celzijusa, bio najhladniji 17. decembar u našem veku. Drugi januar u Beogradu sa 16 stepeni bio je najtopliji drugi dan Nove godine otkad Jugosloveni koriste termometar. Poslednjih godina stanovnici glavnog grada Jugoslavije upoznali su saharški pesak i bez putovanja u Afriku. Crvenkasti

pesak sa afričkog kontinenta donose im zimski vetrovi u vidu obojenog snega i žutih kiša. Mnogi naslovi u medijama prenosili su poslednjih godina upozorenja naučnika da su se u Zemljinom omotaču „pojave“ ozonske rupe.

Kako eksperti za okean, atmosferu i klimu objašnjavaju potpuno neočekivana i iznenađujuća ludovanja El ninja u 1997? Otkud ekstremno visoke i nis-

ke temperature, nezapamćene suše i velike poplave? Znače li one početak atmosferskog haosa - biblijsku kaznu na kraju drugog milenijuma ili novo klimatsko doba?

Klimatolozi i meteorolozi u svojim odgovorima najpre skreću pažnju na psihološki faktor. „Ljudi često izjavljuju da ne pamte ekstremno visoke ili niske temperature, visoke snežne nanose i poplave“, kaže Slobodan Hadživuković, šef meteorološke službe u Beogradu.

Meteorološke statistike pokazuju, međutim, da je ljudsko pamćenje vremena nepouzdanost i da su vremenski ekstremi, poput rekordne temperature u Moskvi i Beogradu, česti u istoriji vremena. Profesor klimatologije dr Du-

šan Dukić, pozivajući se na letopise, kaže da se Crno more više puta zaledilo, a 859. zaledila se i površina Jadranskog mora; zbog surovih zima 1621. i 1669. godine zamrzao se Bosfor, a 1709. Jadransko more. Ukazujući na studije P. Vujevića i beleške iz franjevačkog samostana u Fojnici, Dukić ističe da je sneg pao 13. avgusta 1716, a 23. maja 1723. godine lomio grane prolistalog drveća. U okolini Banjaluke sneg je napadao do kolena 4. juna 1764, što se ponovilo 26. juna 1777. U vreme Prvog srpskog ustanka bilo je hladnih zima, a sneg je pao čak u leto 3. jula 1806. Nekoliko godina potom, 3. juna 1810, sneg je pokrio žita oko Gospića, a 5. maja 1814. lomio je grane po voćnjacima oko Loznice. ▶

17. decembar 1997. u Moskvi, sa minus 28 stepeni Celzijusa, bio je najhladniji 17. decembar u našem veku. Drugi januar u Beogradu sa 16 stepeni bio je najtopliji 2. januar otkad Jugosloveni koriste termometar

ZIMA 1998. GODINE: Vrućine u Njujorku, mrazevi u Kanadi

Šnajder (Stephen Schneider), načelnik Nacionalnog centra za atmosferska istraživanja SAD, zabrinuto predviđa da će tokom sledećih 50 ili 100 godina temperatura Zemljine površine porasti za nekoliko stepeni Celzijusa, što će usled topljenja planinskih glečera grenlandskog ledenog pokrivača, podići nivo mora za jedan i po do dva metra. Zbog toplijih zima mogle bi se povećati snežne padavine, što bi izazvalo nagomilavanje leda na Antarktiku. Viši nivo mora predstavljao bi opasnost za pomorske naseobine i ekosisteme i kontaminirao slatkovodne rezerve slanom vodom. Sasvim je jasno da će ove klimatske promene imati direktnog, snažnog i dalekosežnog uticaja na ekonomsku, društvenu i političku situaciju.

Vek staklene bašte - smatraju naučnici - doveo je u pitanje bezbednost ljudskog društva. Osim predvidljivih opasnosti, staklena bašta može doneti i iznenađenja: raspadanje organske materije, dramatične promene regionalne klime, nove bolesti i nepoznate poljoprivredne štetočine.

Zbog toga neki naučnici nalažu da se na Zemlji smanji upotreba fosilnih

Antarktika dokazao je tim naučnika pod vođstvom Kloda Lurisa (Clod Louris) iz Glečerske i geofizičke laboratorije Grenobla. Ispitujući dve hiljade metara ledene kore (zapis od 160 hiljada godina) pokazali su da je i u ledenom dobu povećanje ugljen-djoksida i metana išlo u korak sa porastom lokalne temperature.

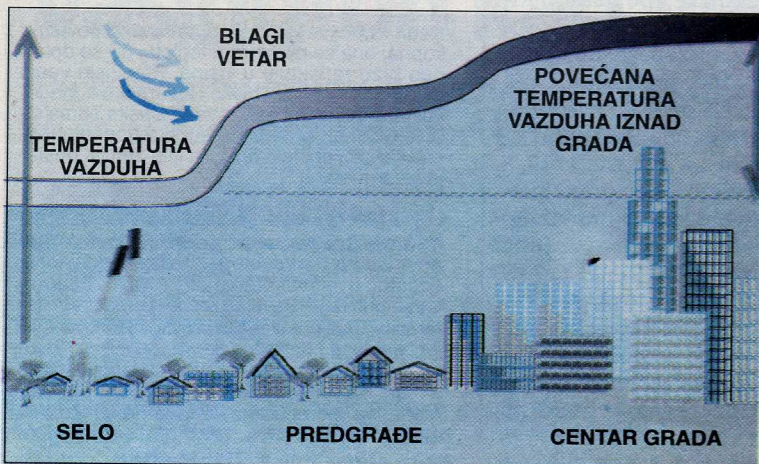
Po mišljenju velikog broja današnjih naučnika, zagrevanje efektom staklene bašte postupno menja klimu, pa se zato dešavaju vremenske neprilike kakve su El ninjo, suše i poplave, toplije zime i žarka leta. Otuda i budućnost klime, kažu zastupnici efekta staklene bašte, najviše zavisi od toga koliko će ugljen-dioksida i drugih gasova biti pušteno u atmosferu i koliko će čovek ublažiti ili povećati njihovo dejstvo.

Čuveni naučni časopis „Scientist American“ predstavio je kartom svet pogođen efektom staklene bašte, na kojoj je južna Florida pod vodom, a talasi okeana zapljuskuju stepenište Kapitola u Vašingtonu.

Globalno zagrevanje zemlje za 0,5 stepeni laicima ništa ne znači, ali većinu naučnika ozbiljno brine. Na osnovu dosadašnjeg zagrevanja, Stiven H.

Otkada su istraživači američke Nasa i Britanskog meteorološkog zavoda ukazali na to da je šest od sedam najtoplijih godina bilo između 1981. i 1990, naučnici sveta ne prestaju da govore o zagrevanju (otopljanju) Zemlje. Sa industrijalizacijom planete svakodnevno u Zemljinu atmosferu odlaze milioni tona vodene pare, pepela, metana, sumpor-dioksida i, posebno, ugljen-dioksida. Oni menjaju sastav atmosfere i imaju značajnu ulogu u određivanju klime na Zemlji.

Kao staklo u staklenoj bašti, ti gasovi, naročito ugljen-dioksid, propuštaju Sunčevu svetlost da zagreva Zemlju, ali ne dozvoljavaju da toplota sa Zemlje odlazi u hladne visine atmosfere i da je tako rashlađuju. Tako je oko Zemlje formiran topli omotač koji je celu planetu pretvorio u staklenu baštu. Od industrijske revolucije do danas, sagorevanjem uglja, nafte i drugih fosilnih goriva, čovek je povećao sadržaj ugljen-dioksida u atmosferi za 25 procenta i time zagrejao Zemlju za oko 0,5 stepeni Celzijusa u odnosu na preindustrijsko doba. Direktnu vezu između povećanja ugljen-dioksida i dramatičnih klimatskih promena u omotaču

Širenje gradova u mnogome menja temperaturu i mikroklimu sredine - nalazi su dugogodišnjih merenja u urbanizovanim zonama. Kada se naselje od nekoliko hiljada žitelja uveća do 100 hiljada, temperatura poraste za pet-šest stepeni Celzijusa. Na planeti je 1994. bilo 20 gradova sa devet i više miliona stanovnika. Njujork, Sao Paulo, Meksiko danas imaju više od 16 miliona žitelja

El ninjo ANTIHRIST KLIME

Iz mnoštva neobičnih vremenskih neprilika širom planete eksperti UN izdvojili su El ninjo kao klimatsku nepogodu veka.

Reč je o nevremenu koje se javlja u Tihom okeanu a prati ga zagrevanje vode i vazduha - čak i za pet stepeni iznad proseka. El ninjo nastaje od vetrova koji kao povetarci duvaju od istočnog dela Pacifika ka zapadnom - od Severne Amerike ka Indoneziji i Australiji duž ekvatora. Dok normalno duvaju, pokreću vodene struje prema Indoneziji pa u zatonicama i plitkim ribnjacima nagomilavaju i zadržavaju toplu vodu. A onda uspore kretanje, pa se nagomilana topla voda iz oblasti Australije i Indonezije vraća u suprotnom pravcu. (Niko ne zna zašto ti vetrovi slabe. Naučnici pretpostavljaju da to ima veze s nečim što je prividno bez uticaja, na primer, snegom na Tibetu.) Od velikog isparavanja tople vode okeana uznemire se i nebo i atmosfera. Sve do 1970. ovo nevreme se moglo trpeti. (Zbog blagosti, ime El ninjo dali su mu peruanski ribari zato što se pojavljivao nežno kao dečak.) Ali tokom 1982. i 1983. zatim početkom 1996. i naročito od proleća 1997. počinje da besni.

U Novoj-Gvineji El ninjo je prouzrokovao suše od kojih je uništena hrana, desetine hiljada ljudi napustilo je kuće bez nade da će pobeći. U peruanskim Andima, 14 hiljada km dalje od Gvineje, deca umiru u snu od neočekivanih noćnih

goriva za 50 odsto, da se zaustavi masovno uništavanje šuma i da se pošume milioni kvadratnih kilometara - površina nekoliko puta veća od Aljaske.

S obzirom na zlokobne prognoze, Stiven H. Šnajder, vodeći zastupnik teorije o globalnom zagrevanju, ističe da u pogledu staklene bašte postoje velike kontroverzije: da li će rastuća koncentracija gasova podići temperaturu Zemlje za jedan, pet ili osam stepeni Celzijusa, hoće li temperatura porasti za 50, 100 ili 150 godina; da li će klima u Ajovi biti suvlja a u Indiji vlažnija; treba li preduzimati korake da se zag-

mrazeva. U Čileu su poplave odnele 27 ljudi, a 80 hiljada ostavile bez krova nad glavom. Kiše nemilice liju čak i u pustinji Atakama, koju je Nasa kao najsuvlju odabrala za vežbe astronauta i isprobavanje vozila za istraživanje Marsa. El ninjo okrivljuju i za nevidene suše u Panami, na indonežanskim ostrvima Borneu i Sumatri, za otrovne oblake smoga koji duže vreme natkrivaju jugoistočnu Aziju i za Lindu - najjači uragan zabeležen na istočnom Pacifiku koji je u septembru 1997. godine porušio obalu Meksika.

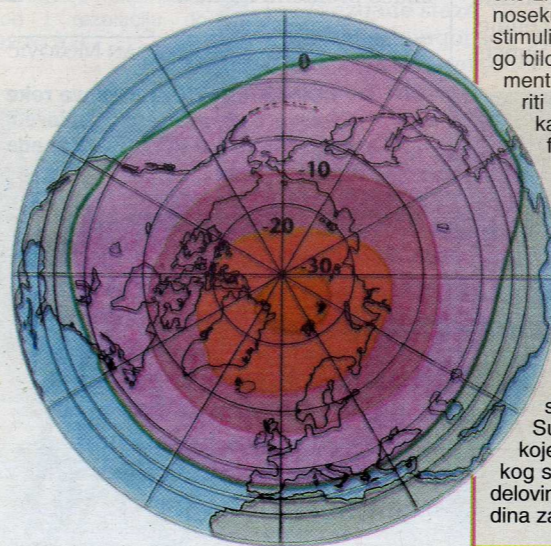
Svetski eksperti izračunali su da je ova nepogoda veka između 1982. i 1983. usmrtila više od 2.000 ljudi u svetu i nanela štetu od 20 milijardi DM.

Kao biblijska kazna, El ninjo je krajem 1997. i početkom 1998. godine okrutniji nego ikada i postaje prvorazredni monetarni problem. U Australiji prognoziraju smanjenje prinosa za 1,4 milijardu dolara, za trećinu će biti manji rod pirinča na Tajlandu, a gotovo upola manji ulov ribe u Peruu. Delovanje ovog antihrista današnje klime oseća se u čitavom svetu. Stručnjaci za klimu sa hamburškog Instituta „Maks Plank“ tvrde da su izvan njegovog jačeg domaćaja ostale samo Evropa i severna Azija.

EL NINJO - SNIMAK IZ SATELITA: Zasad je zaobišao Evropu

OZONSKE RUPE: Zone stanjenog ozonskog omotača iznad Zemlje

Krupljenje OZONSKIH RUPA

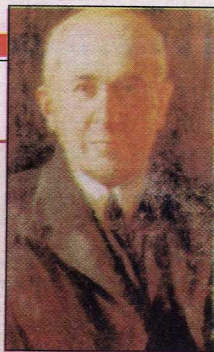
Ruski naučni časopis „Nauka i život“ nedavno je objavio senzacionalno otkriće da se ozonske rupe mogu „zakrpati“. Na specijalno napravljenom eksperimentalnom stolu naučnici Instituta za primenjenu fiziku Ruske akademije nauka pokazali su da „supervisokofrekventno elektromagnetsko zračenje, sa impulsima koji traju nanosekundu (milijardi deo sekunde), više stimuliše stvaranje ozona u atmosferi nego bilo koje druge materije“. Isti eksperiment je pokazao da se brzo mogu razoriti molekule freona (otrovnih gasova) kada njihova koncentracija u atmosferi dostigne visok prag.

Ozon je hemijski vrlo aktivan gas koji nastaje spajanjem triju atoma kiseonika. Iako čini svega tromilioniti deo atmosfere, veoma je značajan činilac klime. Ozonski sloj nalazi se na visini od 22 do 25 kilometara iznad Zemlje, najdeblji je u višim geografskim širinama a znatno tanji u srednjim i nižim, više ga je u prolećnim nego u jesenjim mesecima. Zato što upija najveći deo Sunčevog ultraljubičastog zračenja koje je štetno za život, tanjenje ozonskog sloja (ozonske rupe) nad pojedinim delovima Zemlje ozbiljno je poslednjih godina zabrinulo naučnike.

revanje Zemlje smanji, ili treba predvideti posledice tog zagrevanja.

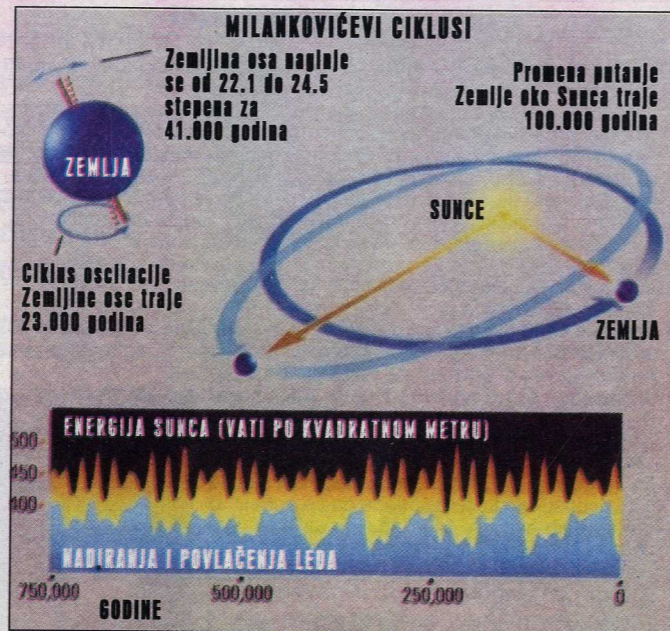
Naspram zagovornika teorije staklene bašte, brojni su naučnici koji danas argumentovano sumnjaju da su zagrevanje Zemlje i neobični klimatski poremećaji izazvani takozvanim efektom staklene bašte. U prirodi, kažu oponenti, postoji samo njoj znan *feedback* i poravnanje. Povećane količine ugljen-dioksida u atmosferi izazvaće rast šumske vegetacije, a šume su najprirodniji regulator temperature na planeti - visoke snižavaju, niske povećavaju. „Klima planete je“, kaže Džems Trefil (James Trefill), profesor iz Virdžinije, „proizvod komplikovane interakcije atmosfere, okeana i površine Zemlje, vegetacije i polarnog leda.“ U takvoj interakciji jedni faktori prirodno zagrevaju, a drugi rashlađuju Zemlju. Slično mišljenje ima i Džon Mičel (John Mitchell) iz Britanskog meteorološkog zavoda. Njegov kontraargument je: visoki paperjasti oblaci od ledenih kristala (cirusi) zadržavaju infracrveno zračenje sa Zemlje i više upijaju Sunčevu svetlost nego ►

Milankovićeve TEORIJA KLIME

Milutin Milanković (1879-1958) prvi je naučnik u svetu koji je utvrdio da tri vrste varijacije u kretanju Zemlje izazivaju promene jačine njenog osunčavanja. On je matematičkim metodama proračunao tok klimatskih promena na Zemlji (osunčavanje Zemljine površine) tokom 600 hiljada, a potom i milion godina i utvrdio postojanje četiriju ledenih doba i sve faze širenja i povlačenja leda. Za razliku od ledenog doba u kome su veliki prostori Severne Amerike i Evrope kao i Balkana (Prokletije, Sinjajevina, Šara, Rila) bili pokriveni ledenim kapama, danas živimo u međuledenom dobu. Prema Milankovićevim proračunima, ono je počelo pre oko 10 hiljada godina i trajaće otprilike još toliko. Na promenu klime, prema Milankovićevom Kanonu, presudno utiče osunčanost Zemlje, koja najdirektnije zavisi od promene elipse Zemljine orbite po kojoj se kreće oko Sunca, i promene nagiba vertikalne ose oko koje se rotira.

Milankovićeve teorija o promeni klime potvrđena je velikim brojem istraživanja u svetu. Tako su 1976. geohemijskim i paleontološkim metodama naučnici potvrdili da je Milanković na pouzdan način dokazao zašto i kako se smenjuju toplije i hladnije faze ledenog doba.

što je odbijaju - oni zgrejavaju Zemlju. Odmah ispod njih su niski vazdušasti kumulusi, sastavljeni od kapljica vode, koji više odbijaju svetlost nego što je upijaju - oni rashlađuju Zemlju.

„Danas ne postoji ubedljiv dokaz da je zagrevanje Zemlje izazvano efektom staklene bašte“, kaže Tim Barnett (Tim Barnett) s Okeanografskog instituta u Kaliforniji.

Vladan Ducić, asistent Geografskog fakulteta u Beogradu, kaže da rezultati istraživanja koliko se Zemlja zagreva od efekta staklene bašte zavise od vrste matematičkog modela kojim se računaju stotine hiljada podataka. Ako bi se udvostručila količina ugljen-dioksida u atmosferi, razlike u stepenu zagrevanja među modelima kreću se od 0,8 do 4,9 stepeni Celzijusa. Naspram

tolikih razlika svi modeli se slažu da će se, ako se poveća koncentracija ugljen-dioksida (CO₂) u vazduhu, povećati zagrevanje Zemlje, smanjiti cirkulacija u atmosferi i da će se globalno povećati padavine. Većina modela, ne dakle svi, ukazuje na to da će ta klima postati promenljiva - „čas toplo, čas hladno“. Osnovno pitanje je, kaže Ducić, kako biti siguran da je zagrevanje izazvano ugljen-dioksidom. To niko danas ne može pouzdano da dokaže.

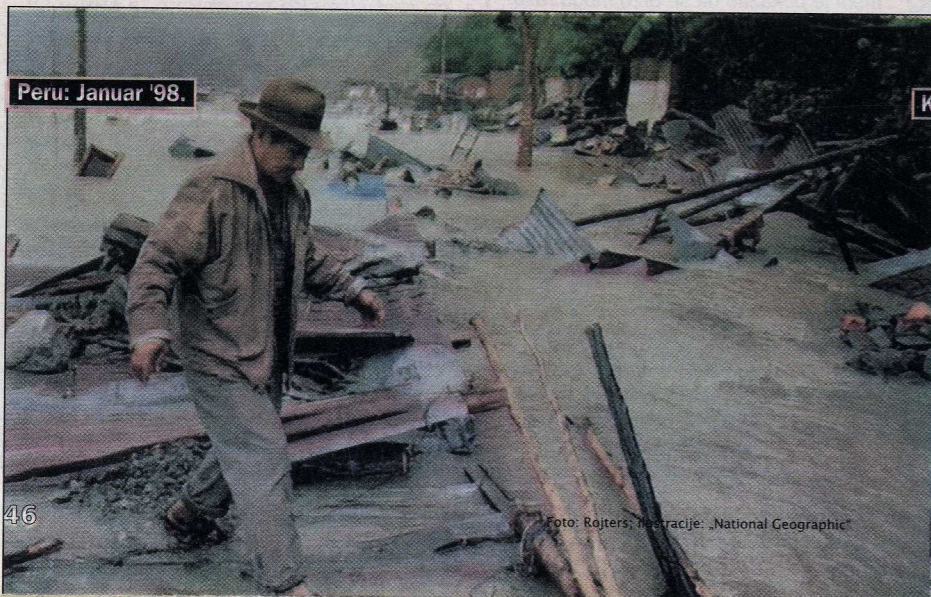
Kolebanje klime, prema Ducićevim istraživanjima, posledica je pojačane aktivnosti Sunca. Pojačana aktivnost ne znači otoplavanje nego porast elektromagnetskog i drugih zračenja. Ni je se, dakle, bitno promenila količina toplotne energije koja stiže do Zemlje, ali su se promenili drugi vidovi Sunče-

vog zračenja, kao što je elektromagnetsko i druga. Njegovo istraživanje zagrevanja Zemlje kroz celu istoriju pokazalo je da je od 1880. do 1980. Sunce emitovalo više energije (jače grejalo) nego ikada u poslednjih 400 godina. Zašto bismo onda, pita Ducić, tvrdili da zagrevanje i promene klime potiču od ugljen-dioksida i industrijskih isparenja... Kao mogući dokaz navodi i činjenicu da je u ranom srednjem veku temperatura u Evropi bila viša od sadašnje, iako tada nije bilo današnje industrije.

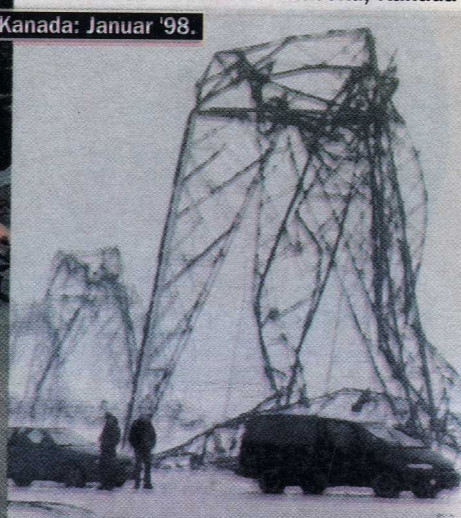
U svetlosti Ducićevog istraživanja El ninjo i drugi meteorološki fenomeni veka jesu klimatski poremećaj, ali ne znače promenu klime.

DRAGAN MOJOVIĆ

UČINAK EL NINJA: Poplava reke Saksare, Santa Tereza u Peruu, snežna mećava u Kvebeku, Kanada

Peru: Januar '98.

Kanada: Januar '98.

Foto: Reuters, ilustracije: National Geographic

Smatra se da je nastao pre deset milijardi godina

Veliki prasak

Fizičari s Univerziteta Kolumbija projektovali su superkompjuter koji će biti korišćen za numeričko predstavljanje uslova koji su postojali u doba „Velikog praska“, hipotetičkog nastanka svemira eksplozijom.

Prošle godine, prema nalazima dvojice američkih naučnika koji su proučavali radio-talase iz 160 udaljenih galaksija, otkrivene su nepravilnosti koje upućuju na to da širenje svemira izazvano „Velikim praskom“ nije bilo ravnomerno.

Fizičari s Univerziteta Kolumbija koji rade na projektu superkompjutera kažu da kada se normalna supstanca zagreje do tri biliona stepeni Farenhajta, čestice koje se zovu kvarkovi i gluoni postaju pregrevani gas poznat kao kvark-gluon

plazma. Oni veruju da je ovakvo stanje postojalo u vreme pretpostavljenog „Velikog praska“.

Ovaj projekat treba da oponaša to stanje upotrebom jednog kompjutera u prostorijama na Menhetnu koji će dejstvovati zajedno sa srodnim kompjuterom u Nacionalnoj laboratoriji Brukhejvn na Long Ajlendu.

Norman Krajst (Norman Christ) opisao je ovaj petogodišnji projekat kao „pomalo amaterski pokušaj“ jer su veći deo posla obavili studenti i diplomci u formi akademskog poduhvata čiji su troškovi relativno niski. Troškovi ovog sistema su manji od četiri miliona dolara, što je znatno niže od cene od 50 miliona dolara za komercijalni superkompjuter koji radi sličnom brzinom.

News...

ALFA KAO IZ SNA

Treća generacija procesora alfa 21264, porodice koja će biti dostupna u sistemima na leto 1998, u početku će se isporučivati s performansama od 40 SPECint95 i 60 SPECfp95. Ona će prva probiti granicu od jednog gigaherca (1 GHz =1.000 MHz). Očekuje se da će ona prva dostići 100 SPECint95 i tako nadmašiti ranije rekorde za više od 100 procenata.

MATROKS G200

Matroks grafički najavio je u petak novu grafičku akseleratorsku karticu milenijum G200 koja pruža 2D, 3D i video podršku. Kartice će se isporučivati s 8Mb SDRAM po ceni od 169 dolara. Podržava 24 bitan kolor mod i rezoluciju do 1920x1200.

EVROPLJANIN e-mail

evrodesk@ dnevnitelegraf.com

Igra za momke s jakim nervima

Mikroproz se sprema da izda seriju novih verzija svojih igara uključujući falkon 4.0 „Zvezdane staze: sledeća generacija klingonske počasne garde, Mečkomander i Mečvorijer III“ na nastupajućoj Izložbi elektonske zabave 1998. u Atlanti.

„Želimo da razvijamo i izdajemo izvanredne igre koje su tražene i naprednije u odnosu na ostale“, rekao je Stiv Rejs (Steven Race), direktor Mikroproza. Smatra se da je

ova igra samo za hrabre momke.

Od četiri prethodno pomenuta naslova, favorit *Argumentative Arthropod Falcon 4.0*, ima odličnu novu grafiku, realan je i omogućava učešće više igrača.

Radnja je smeštena na Korejskom poluostrvu, gde je u punom zamahu istinski rat, u kome falkon 4.0 obezbeđuje

NOVA TEHNOLOGIJA

Tanki displej

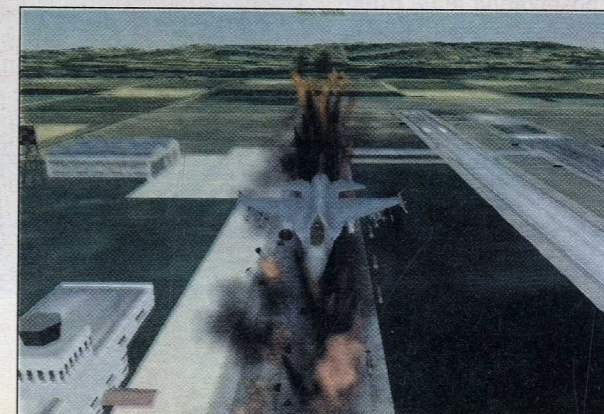
Korporacija NEC će u junu početi da isporučuje displeje s aktivnom matricom veličine 15,4 inča čija je glavna namena da budu monitori u radnim stanicama velikih performansi.

NL 128102AC23-01A je najnovija verzija kao film tankih tranzistorskih displeja od tečnog kristala (TFT-LCD) iz NEC-a koji su namenjeni radnim stanicama.

Cena novog proizvoda biće 280.000 je na (2.200 američkih dolara) i biće dostupna u većim serijama od avgusta, saopštio je NEC.

Ekran u boji, koji koristi tehnologiju multiskana, omogućava rezoluciju od 640 s 400 tačaka kao i 1280 s 1024 tačaka, dok mu je radna površina ista kao i kod uobičajenog 17-inčnog ekrana s katodnom cevi, saopštila je kompanija.

Dimenzije ekrana su 350x284x21,5 mm a težak je 1.900 grama.

Sekvenca iz simulacije borbenog aviona F-16C

Američka trgovina oružjem

Ministarstvo odbrane Sjedinjenih Država objavilo je podatke o sklopljenim poslovima o prodaji oružja i usluga stranim kupcima u 1998. Vrednost ugovora procenjuje se na 474 miliona dolara.

SINGAPUR

Ugovor obuhvata osnovnu i naprednu obuku pilota i logističku podršku vazduhoplova. Američka strana će izraditi sisteme za punjenje gorivom u skladu sa standardima NATO, modifikovati letelice, obučiti mehaničare i omogućiti singapurskim pilotima da učestvuju u zajedničkim vojnim vežbama. Ovim bi Singapur trebalo da dobije sposobne pilote i zemaljsku službu dok čeka isporuku lovačkih aviona lokid F-16C/D. Amerikanci za sve to dobijaju 138 miliona dolara.

ITALIJA

Oružane snage suseda dobijaju 38 amfibijskih borbenih vozila, alat i rezervne delove, tehničku literaturu i obuku ljudstva. S američke strane posao vodi Junajted difens (United Defence L. P.). To znači da 126 miliona dolara, od kojih će Italijani morati da se rastanu, odlazi u San Hoze, Ka-

lifornija.

SAUDIJSKA ARABIJA

Rijad će platiti 115 miliona dolara kako bi modernizovao svoj arsenal. Reč je o 1.500 raketa malog dometa sajdvajnder (Sidewinder), proizvedenih u američkoj kompaniji Rejtion (Raytheon). Saudijski imaju verziju L tih raketa i žele da je modernizuju. Stručnjaci iz SAD će svakoj od raketa zameniti glavu sa sistemom za navođenje i motor. Modernizovane rakete namenjene su za lovce F-15C koji ovih dana stižu u ratno vazduhoplovstvo Saudijske Arabije.

NORVEŠKA

Norvežani modernizuju svoje ometače radarskih signala tipa AN/ALQ-131 na standard block II. U inventaru imaju 16 takvih uređaja. Ugovor je standardnog tipa, što znači da podrazumeva isporuku rezervnih delova, uređaja za testiranje opreme i obuku ljudstva. Zadoljstvo košta 47 miliona dolara.

IZRAEL

Slično Saudijskoj Arabiji, Izrael poboljšava naoružanje svojih lovaca F-15. Ratno vazduhoplovstvo Izraelskih odbrambenih snaga kupuje 64 rakete sre-

ORUŽJE IZ SAD: Isporučuje se u sve delove sveta

dnjeg dometa AIM-120B amram. Reč je o poslednjoj verziji projektila vazduh-vazduh koji se ubraja u standardno naoružanje oružanih snaga Sjedinjenih Država. Cena: 28 miliona dolara.

KANADA

Najskromniji ugovor o isporuci oružja i vojne opreme Amerikanci su sklopili sa svojim komšijama. Kanadanci će za 20 miliona dolara dobiti 12 projektila harpun (Harpoon) namenjenih za potapanje brodova. Malo za toliku zemlju? Argentinci su 1982. godine s pet sličnih raketa tokom Foklandskog rata zamalo pogodili britanski nosač aviona hermes. Da se to dogodilo, sva su predviđanja da bi se brodovi Njenog veličanstva jednostavno okrenuli i ostavili ostrva Argentincima. ■

Lovac na snajpere

Snajper je pre nekoliko godina dobio neprijatelja - uređaj koji ga otkriva i pre nego što ispaliti prvi metak. Sprava se zove SLD 400 i proizvede je francuska kompanija Silas (Cilas). Francuske specijalne snage dobijaju ga 1994. godine i prvi put ga upotrebljavaju u okolini Sarajeva.

Uređaj silas SLD 400 laserskim zrakom automatski pretražuje prostor ispred sebe i registruje zrak koji odbije od sočiva, optičkog nišana na puški snajperiste. Postoje dve varijante ovog uređaja. Fiksna je teška sedam kilograma, ima domet 3.000 do 5.000 metara i postavljena je na tronožac. Postoji i verzija predviđena za montiranje na pušku koja dosada nije predstavljena javnosti. Prema raspoloživim podacima, takav SLD 400 težak je manje od dva kilograma i ima domet 1.500 metara. Proizvođač tvrdi da uređaj ne može da ošteti ljudski vid.

Pametna "ajkula"

Tek pošto je statistika s manevara osamdesetih godina pokazala da u okršaju s tenkovima helikopteri imaju uspeha u odnosima: 1:10, 1:14 ili čak 1:20, konstruktori su počeli da razmišljaju o njihovoj primeni na prvoj liniji fronta. KA-50 (crna ajkula) namenjena je za uništavanje oklopne sile neprijatelja na daljini većoj od šest kilometara po svim vremenskim uslovima. KA-50 ima savremeni sistem za elektronsko izviđanje, lociranje cilja, automatsko upravljanje letelicom i kontrolu sistema naoružanja koji mu omogućavaju da ima samo jednog člana posade.

Zbog toga, a i zbog drugih, pre svega aerodinamičkih karakteristika, KA-50 ima neuporedivo najbolje ekonomske kriterijume. Osim izgleda, najrevolucionarniji na toj letelici su elektronski sistemi za upravljanje i kontrolu naoružanja, kao i dve elise koje se okreću u suprotnim smerovima poništavajući tako silu reakcije i s njom i ranjivi retni rotor. Osim toga, KA-50 je prvi helikopter kod koga je uspešno rešen sistem katapultiranja pilota. Konstruktori Biroa "Kamov" tvrde da letelica može sama da se vrati u matičnu bazu ukoliko elektrode na kacigi pilota pokažu da je pilot u nesvesnom stanju.

MEDICINA

Uzmi pilulu, pa me pozovi

Pojava vijagre, leka protiv impotencije ulazi u istoriju medicine. Ona se tokom testiranja pokazala delotvornom u „samo“ 70 odsto slučajeva

U istoriji medicine nikada jedan novi lek nije izazvao takvu senzaciju: vijagra! Pojavila se pilula koja ne produžava život, ne leči celavost niti gojaznost, a već je uspela da privuče milione korisnika. Naime, vijagra je novo sredstvo koje impotentnim muškarcima pomaže da postignu i zadrže erekciju.

Vijagra je pravi lek za tipičnog sredovečnog muškarca koji pati od impotencije. Najčešći uzrok ovog stanja je periferno vaskularno oboljenje - sužavanje arterija koje vode u penis.

„Impotencija nije smrtonosna bolest. Bez

seksa

čovjek ne umire. Ali, ako već možete da birate između nekoliko mogućnosti koje pomažu erekciji, šta biste izabrali: hiruršku intervenciju na mošnoj kesi, ubrizgavanje leka u penis, ubacivanje čepića u urinarni trakt ili pilulu koju biste popili sat vremena pre polnog odnosa?“, pita dr Bil Divajn (Bill Devine), urolog iz Sider Rapidsa u Ajovi.

Pošto se vijagra pojavila na tržištu aprila ove godine, lekari su u prve tri

nedelje prepisali već 120 hiljada recepta! Bez obzira na to što jedna pilula leka košta čitavih 10 dolara, nema recepta koji ne propisuje bar 10-15 tableta. Izvesno je da će vijagra u početku svom proizvođaču Pficeru (Pfizer) doneti između 600 miliona i jedne milijarde dolara godišnje. Naime, prodaja lekova koji se mnogo reklamiraju vremenom najčešće opada jer kod nekih pacijenata ne deluju, a kod drugih izazivaju nepoželjna dejstva. Vijagra se tokom testiranja pokazala delotvornom u „samo“ 70 odsto slučajeva. Iako su neki pacijenti stekli utisak da se radi o afrodizijaku, to je lek koji pospešuje funkciju muškog polnog organa samo uz seksualnu stimulaciju.

Kako stvari stoje na tržištu, svi su izgledi da vijagra neće dugo biti jedino sredstvo u suzbijanju impotencije. Trenutno se testiraju bar još dve pilule i gel s istim svojstvima. Jedan od tih lekova vasomaks, čije se puštanje u promet očekuje krajem ove ili početkom sledeće godine, ima biohemijska svojstva veoma slična vijagri. Kada je reč o lekovima koji na ovaj ili onaj način pospešuju „muškost“, očekuje se ogromna potražnja. Samo u Sjedinjenim Američkim Državama najmanje 10-20 miliona muškaraca pati od impotencije. Potencijalni kupac vijagre je veliki deo „be-

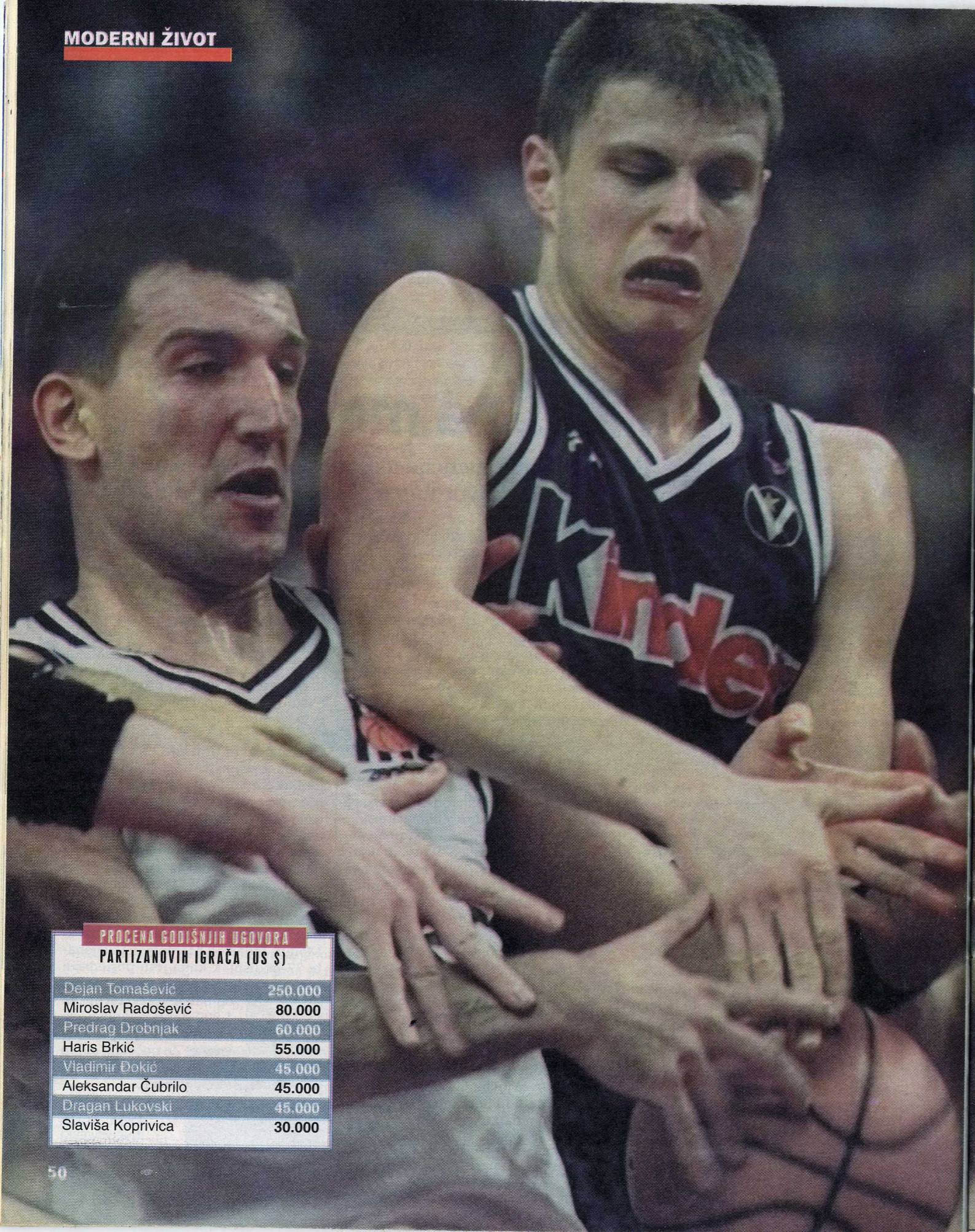
bi-bum“ generacije. Oni će 50. godinu života prevaliti tokom naredne dekad po stopi od pet hiljada muškaraca dnevno! Sve ih na neki način možemo smatrati budućim korisnicima lekova koji stimulišu funkcionisanje muškog polnog organa i obećavaju zadovoljavajući seksualni život.

„Pre nego se vijagra počne koristiti, neophodan je lekarski pregled i uvid u istoriji bolesti pacijenta. Impotencija je stanje čiji uzrok mogu biti i krajnje opasni razlozi, kao što su dijabetes ili visok krvni pritisak. Lek ne treba napamet prepisivati“, izjavljuje portparol kompanije Pficer. Urolog Majk Moran napisao je 40 recepta za vijagru i zamolio svoje pacijente da mu se naknadno jave i obaveste ga o efektu ovog leka. Interesantno je da se nijedan pacijent nije odazvao.

„Pacijenti najčešće brzo reaguju kada terapija nije uspešna. S obzirom da nisam dobio nijednu povratnu informaciju, izgleda da lek deluje“, kaže dr Moran. Jedan od Moranovih pacijenata 77-godišnjak koga je u poslednjih nekoliko godina lečio, odmah je tražio recept za 1.000 tableta želeći da nadoknadi propušteno vreme! Za početak, dobio je „malu“ količinu od 30 pilula vijagre.

DŽERI ADLER
(NEWSWEEK)

PROCENA GODIŠNJIH UGOVORA PARTIZANOVIH IGRAČA (US \$)

Dejan Tomašević	250.000
Miroslav Radošević	80.000
Predrag Drobnyak	60.000
Haris Brkić	55.000
Vladimir Đokić	45.000
Aleksandar Čubrilo	45.000
Dragan Lukovski	45.000
Slaviša Koprivica	30.000

KOŠARKA

Partizan bez titule

Najskuplji jugoslovenski klub sledeće sezone zabeležiće minus. Pitanje je samo koliki

Šamar FMP „Železnika“ izbacio je Košarkaški klub „Partizan“ potpuno iz ravnoteže. Iduće godine igraće u Kupu Evrope, jedinom takmičenju koje dosad nisu osvojili. Pored mogućnosti da plasmanom u polufinale obezbede Jugoslaviji još jednog predstavnika u Evroligi (pod uslovom da novi šampion ne ispadne), to će biti jedini razlog za dosadno putovanje drugim razredom evropske košarke. Sve ostalo je čist gubitak.

GODIŠNJI UGOVORI BIVŠIH PARTIZANOVIH IGRAČA (US \$)

P. Danilović (Kinder)	2.000.000
A. Đorđević (Barcelona)	1.300.000
Z. Rebrača (Benetton)	500.000
N. Lončar (PSŽ)	275.000
F. Nesterović (Kinder)	250.000
D. Koturović (PSŽ)	150.000

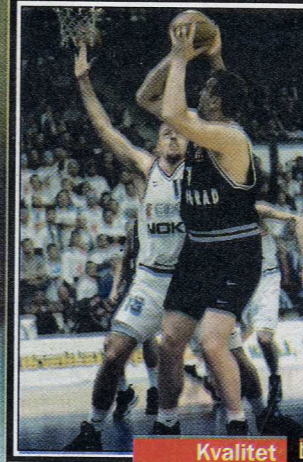
nije njen problem. Najava FMP da neće ni igrati treću utakmicu zbog sudijske krađe u prethodnoj, takode nije dotakla upravu Partizana. Bilo je jasno, ali i kasno, da je Partizan propustio da reaguje na „igru“ Železnika i podigne moral svojih igrača. Bila je to sjajna prilika da rukovodstvo kluba probudi igrače zapale u letargiju posle lake predeaje u finalu Kupa i na Fajnal foru u Barceloni. Uprava Partizana naivno je verovala u uspeh koji pokriva sve greške.

Izbačeni IZ RAVNOTEŽE
 Za uspeh i povratak Partizana u jugoslovenski i evropski vrh biće potrebno mnogo toga promeniti u organizaciji kluba. **Kapital stečen trojkom** Đorđevića u Istanbulu potrošen je ove godine do poslednje banke

Izgubiće najviše košarkaši koji će, umesto da i sledeće sezone igraju najjače utakmice, morati da se nadvlače s isluženim Americancima iz prosečnih evropskih klubova. Prvu pravu utakmicu imaće tek u četvrtfinalu, posle pola godine potucanja po Evropi. Klub će umesto pozitivnog poslovanja zabeležiti minus, samo je pitanje - koliki?

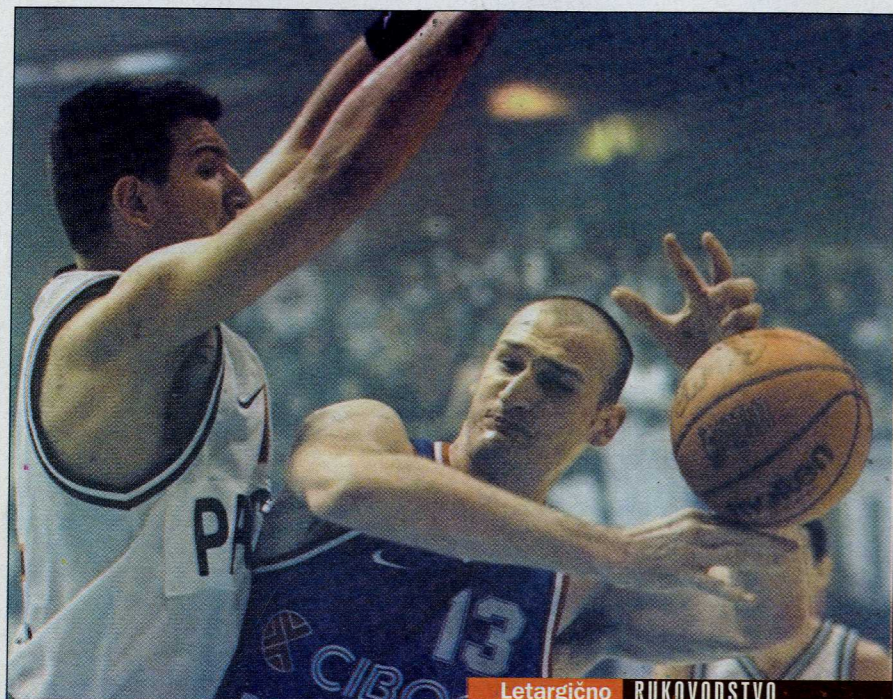
Kada je, odmah posle poraza u drugoj utakmici, Železnik tvrdnjom o sudijskoj krađi objavio psihološki rat, uprava Partizana pravila se kao da to

Čitavu sezonu Partizanova uprava protračila je u verovanju kako će se sve na kraju srediti i doći na svoje mesto. Verovalo se da će objektivno najkvalitetniji igrači osvojiti titulu. Iako je rezonski trpelo trenera Nikolića i seriju neuspeha sve dok se to zaista dalje nije moglo, rukovodstvo kluba je paralelno činilo medvedu uslugu košarkašima povlađujući im u sukobima s Mutom. Čelnici kluba, zapravo, nikada nisu zaista zalegli za Mutu Nikolića, ▶

Kvalitet BEZ REZULTATA
 Nejasno je zašto klub nije učinio ništa da pojača individualni rad talentovanih igrača

Gorko SAZNANJE
 Serija poraza suočila je igrače Partizana sa istinom da još nisu sazreli kao profesionalci

Letargično RUKOVODSTVO

koji je prema igračima imao opravdano oštar kriterijum. Kada je posle poraza od Hapoela u Jerusalimu Muta hteo

Čitavu sezonu uprava je protračila u verovanju kako će se na kraju sve srediti i doći na svoje mesto. Naivno je očekivan uspeh koji bi pokrio sve greške

da kazni igrače sa po 10.000 maraka, neki su umesto kazne dobili na poklon skupocene televizore!

Nikolića je većina igrača doživljava la kao tiranina, ali čini se da je on svoj posao ipak radio zaista razložno i profesionalno. Od igrača je zahtevao da budu odgovorni i racionalni, a dobijao je uglavnom soliranje. Moguće je da on nije najbolje komunicirao s igračima, ali da li je on kriv zato što je Drobniak, recimo, umesto da igra ispod koša, izašao na vrh reketa i dribla? Ili zato što Brkić u serijama promašuje čiste šuteve za tri poena? Nejasno je zašto klub nije učinio ništa da pojača individualni rad. Izuzimajući dvojicu ili trojicu, svi ti momci kojima je bog dao talenat, radije su noć provodili u diskoteci nego što bi posle redovnog treninga vežbali. I što se njih tiče, možda je to i razumljivo, ali zašto je i rukovodstvo kluba mislilo da je to u redu?

Posle odlaska Mute „tiranina“, Kime Bogojević došao je kao olakšanje. Konačno „slobodni“, igrači su rešili da svima dokažu da znaju da igraju. Tu njihovu probudenu energiju Bogojević je vešto kanalisao - izbačeni su

UČINAK EKIPE PARTIZANA U EVROPSKOJ LIGI

Igrač	Ut.	P.	Sl. b.	%	2p	%	3p	%	sk.	O+N	As.	O.	I.	I.	Min.	Bl.
Tomašević	23	337	57-117	48,7	140-244	57,4	0-1	-	221	126+95	52	29	52	831	-	
Brkić	23	324	83-127	65,4	80-134	59,7	27-92	29,3	38	31+7	58	23	64	738	-	
Drobniak	23	319	81-108	75,0	101-165	61,2	12-39	30,8	154	96+58	16	29	42	793	-	
Lukovski	23	236	85-115	73,9	53-104	51,0	15-52	28,8	44	37+7	59	35	28	620	-	
Radošević	22	210	32-40	80,0	47-77	61,0	28-77	36,4	47	43+4	14	35	33	579	-	
Čubrilo	23	188	38-47	80,9	42-72	58,3	22-65	33,8	69	58+11	24	36	30	523	-	
Đokić	19	111	28-42	66,7	16-25	64,0	17-44	38,6	10	8+2	34	29	17	341	-	
Koprivica	10	22	3-6	50,0	8-29	27,6	1-3	33,3	12	9+3	-	2	5	100	-	
Varda	10	9	3-4	75,0	3-10	30,0	-	-	10	5+5	-	1	2	33	-	
Lazarević	8	6	-	-	3-8	37,5	-	-	7	5+2	-	3	5	60	-	
Dozet	2	-	-	-	0-1	-	-	-	1	1+0	-	-	-	2	-	
Vidačić	1	-	-	-	0-1	-	0-1	-	-	-	-	-	-	5	-	
Ukupno	-	1762	410-606	67,7	493-870	56,7	122-374	32,6	613	419+194	257	222	278	-	-	

• U zvaničnim statistikama Fibe za evrokupove ne vode se blokade

UČINAK BIVŠIH PARTIZANOVIH KOŠARKAŠA U EVROPSKOJ LIGI

Igrač	Ut.	P.	Sl. b.	%	2p	%	3p	%	sk.	O+N	As.	O.	I.	I.	Min.	Bl.
Dorđević																
(Barcelona)	18	283	107-126	84,9	34-84	40,5	36-95	37,9	52	48+4	74	33	48	631	-	
Danilović																
(Kinder)	21	368	71-95	74,7	102-183	55,7	31-102	30,4	79	54+25	67	25	58	775	-	
Nesterović																
(Kinder)	22	142	6-18	33,3	68-124	54,8	0-1	-	132	73+59	6	21	20	525	-	
Lončar																
(PSŽ Rasing)	16	238	43-58	74,1	45-81	55,6	35-86	40,7	53	40+13	45	26	29	508	-	
Koturović																
(PSŽ Rasing)	16	154	32-46	69,6	61-122	50,0	-	-	89	50+39	6	8	34	413	-	
Rebrača																
(Beneton)	23	407	93-116	80,2	157-250	62,8	0-6	-	159	122+37	20	31	34	693	-	

• U zvaničnim statistikama Fibe za evrokupove ne vode se blokade

Olimpijacos i CSKA. Ali, kada je trebalo pokazati da su sazreli kao profesionalci, da imaju motiv za svaku utakmicu, malu ili veliku svejedno - igrači su pali.

U finalu Kupa u Nikšiću bez prave borbe predali su se pred Budućnošću, na Fajnal foru razbili su se o granitnu odbranu Kindera. Bezvoljnost i nedostatak koncentracije s kojom su odigrali utakmicu protiv Železnika,

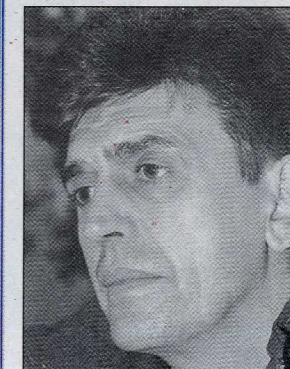
osim gorkog saznanja o porazu, suočili su ih s istinom da još nisu tim. Svakako je vukao na svoju stranu, Bogojević je tu bio bespomoćan.

Sledeća sezona je prekretnica za Partizan. Možda će to biti i najteža sezona u poslednjih dvadesetak godina. Za uspeh i povratak u jugoslovenski i evropski vrh biće potrebno mnogo toga promeniti u organizaciji kluba. I, što je najvažnije, uložiti. Kapital stečen trojkom Dorđevića u Istanbulu, potrošen je skoro do poslednje banke i Partizan kreće od nule. ■

MIROSLAV KOS

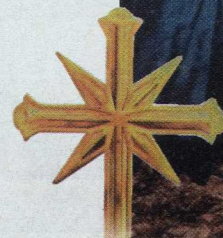
„TIRANIN“
Miroslav Muta Nikolić

„OSLOBODILAC“
Milovan Kime Bogojević

KONSPIRACIJA:
Satanistički
ritual

SIMBOL:
Scijsentološki
krst

SEKTE

Fatalna privlačnost

U Jugoslaviji, prema nezvaničnim podacima, deluje više od 100 neregistrovanih religioznih zajednica

Vuk Andrejević je imao nepunih 19 godina i studirao je medicinu u Njujorku. Grešku je napravio kada je na ulici uzeo anketni listić koji su mu ponudili mladići iz „međunarodne studentske organizacije“. Još veću, kada je prihvatio da poseti njihov kamp. Slavenki Andrejević, Vukovoj majci, trebalo je dve i po godine da sina iz-

vuče iz društva u koje je upao - Unifikacione crkve San Ming Muna, samoproglasašenog nastavljača dela Isusa Hrista.

Mun nije lako puštao svog mladog sledbenika. Osim što su njegovi advokati pretili Vukovim roditeljima tužbom zbog „pritiska za promenu vere“, uspeli su da mladića u Americi zadrže godinu i po dana pošto mu je viza istekla.

Isplatio im se: za vreme koje je proveo kod Muna, Vuk je za crkvu zaradio 110.000 dolara. Svi članovi Unifikacione crkve imaju obavezu da dnevno, volonterski, Munu donesu najmanje 100 dolara. Ovaj južnokorejski „Mesija“, optuživan za seksualno zlostavljanje sledbenica, poseduje fabrike oružja, čaja, lekova i procenjen je na više od 200 miliona dolara.

HIJERARHIJA:
Sekte su zatvorene zajednice sa vođom kome se članovi pokoravaju bez ostatka

OSNIVAC SCIJENTOLOŠKE CRKVE:
Ron Habard, pisac naučne fantastike

Munova Unifikaciona crkva samo je jedna od 2.000 novih religijskih pokreta koji su se iz Amerike proširili na Evropu. Najpre Zapadnu, a od 1989. godine i Istočnu. Proces nije zaobišao ni Jugoslaviju. Prema nezvaničnim procenama, u njoj je više od 100 neregistrovanih verskih zajednica. Munovi sledbenici registrovani su kao Federacija žena za mir u svetu, Proforska akademija za mir u svetu, Porođna federacija za mir u svetu.

Pod imenom Porođne federacije u novembru 1996. organizovali su prezentaciju u hotelu Hajat. Predstavnici crkve za Jugoistočnu Evropu održali su nekoliko predavanja, prikazali film,

ALEKSANDAR BIRVIŠ, starešina Baptističke crkve

* Evropa se nije oslobodila ideje o državnoj crkvi koja živi na teretu poreskih obveznika. Negde je konkubinast države i crkve ublažen ustavnim slobodama, negde opštom ravnodušnošću, negde širokim ovlašćenjima i autonomijama regija i manjina, a najčešće letargijom državne crkve.

Evropski parlament pokušava da se postavi kao neka vrsta naddržave, a naddržava po sebi

Ljuti LAV NA PUTU

ima manje sluha da prihvati raznorodnost, kakve već postoje u pojedinim državama članicama.

Obeležjima vizantijskog načina mišljenja pripadaju sledeća dva: iskorenjivanje opozicije i mit o neprijatelju. Oba obeležja su činici osećanja ugroženosti, bilo da je ona stvarna ili zamišljena. SPC je nastavljac tradicije.

Lakše je govoriti o ugroženosti nego krenuti među narod, poučavati ga i moliti se s njim. Premudri Solomon kaže u svojim pričama: „Lenjivac govori: ljuti lav je na putu, lav je na ulicama“.

ali niti jednog trenutka nisu pominjali religiju. Govorili su samo o Munovom humanitarnom radu.

Sam Mun je početkom devedesetih godina izjavio da su mogućnosti njegovih sledbenika u zauzimanju Istočne Evrope - bezgranične: „Neko mora da preuzme položaje u državama naslednicama komunističke imperije koja se raspada, a pravih lidera u njima nema. Stoga s optimizmom možemo gledati u budućnost.“

Od kada je ušao u Munov kamp, Vuk Andrejević nijednog trenutka više nije bio sam. Uz njega je uvek bio neko od starijih članova, „duhovni otac“, a sa novim članovima nije smeo da razgovara. Prekinuta mu je svaka veza sa spoljnim svetom: nije znao da su ga roditelji zvali, nije gledao televiziju, čitao novine, upotreba telefona bila mu je zabranjena.

Uz celodnevni program, molitve, razgovore, stalno ponavljanje iste priče i ni minut slobodnog vremena, Vuk je dobijao oskudnu hranu i spavao samo tri sata dnevno. Posle

dvadeset jednog dana „tretmana“ postao je sledbenik Muna.

„Ulazak u totalitarne zajednice ne može se smatrati činom dobre volje, jer se zlopotrebom medicine, korišćenjem hipnoze i drugih zabranjenih metoda zapravo vrši manipulacija“, tvrdi za „Evropljanin“ dr Vukadin Cvetanović, psihijatar.

Prema Cvetanoviću, kada se hipnozom preseče veza između svesti i podsvesti, mogu se ubaciti različite poruke i programirati ličnosti u skladu sa potrebama sekte. Promenom identiteta ličnosti moguće je dovesti čoveka pod totalnu kontrolu i podređenost vodi. Te programe, kaže Cvetanović, prave vrhunski psihijatri koji odlično poznaju teologiju, tako da ih je veoma teško razbiti. „Potisnuti, zdravi deo ličnosti često se buni, pa žrtva upada u rastrojstvo i biva obuzeta strahom od ludila. Tim strahom program se i štiti: ako izađe iz grupe, čovek će poludeti.“

PRIMAMLJIVO: Glumica En Arčer je samo jedna od mnogobrojnih zvezda koje su postale članovi sekti

Bog POSLEDNJI SUDIJA

LJUBODRAG PETROVIĆ, sveštenik Crkve Aleksandar Nevski

* Sve što je otpalo od jedne svete saborne i apostolske crkve ne može se drugačije definisati nego kao sekta ili otpadništvo. Mnogi otpadnici toliko su deformisali svoje učenje da je ostao samo naziv hrišćanska zajednica, a sve ostalo je daleko od hrišćanstva. Sekte mogu biti pseudohrišćanske, ali i iz drugih religija (budističke, Hare Krišana, Sai Baba, Mun), kao i satanističke.

Ne postoji nijedna okultistička sekta u svetu a da nema svoje ispostave u Srbiji. To nije slučajno ni dobromamerno. To su male, dobro plaćene grupe, koje

nude spasenje, a zapravo porobljavaju čoveka i kompletno ga napadaju.

Srpska pravoslavna crkva nema ništa protiv slobode mišljenja. Bog je svima poslednji sudija, ali smo dužni da zaštitimo svoje vernike od širenja laži o pravoslavlju i od agresije. Protiv onih smo koji rade na rušenju verske i nacionalne svesti našeg naroda, koji vrebaju ljude i dovode ih u zabludu.

PALATA:
Naplaćivanjem oslobađanja od svih nevolja Habard se obogatio

„Žrtva upada u rastrojstvo

i biva obuzeta strahom

od ludila. Tim strahom

program se i štiti:

ako izađe iz grupe

čovek će poludeti“

VUKADIN CVETANOVIĆ
(PSIHIJATAR)

Antikultni pokret u Americi je veoma razvijen. Čine ga bivši članovi sekti, roditelji i stručna lica koja pomažu onima koji žele da napuste zajednicu. Kod nas postoji samo jedno antikultno udruženje. Osnovan je i časopis „Dijalog“ koji se bori protiv sekti. Posao im, prema Dragoljubu Đorđeviću, ►

SEANSA:

Ubedeni da smrt rešava sve probleme, članovi sekti znaju da organizuju i prave pokolje poput ovog u Gvajani 1978. godine

osnivaču Jugoslovenskog udruženja za naučno istraživanje religija, otežava i to što je kult „zavorena zajednica autoritativnog i hijerarhijskog ustrojstva, na čelu sa harizmatiskim vođom kome se članovi pokoravaju bez ostatka.“

Francuski sociolog Žan Vernet (Jean Vernet) objašnjava da su sekte raznorodni pokreti o kojima je teško govoriti uopšteno. Obično je reč o sinkretičkim religijama (mešavina hrišćanstva, istočnjačkih religija, nauke i ezoterije), koje dogmu grade po principu „sastavi sam od gotovih delova“, što im omogućava lako prilagodavanje „tržištu“. Početkom februara pos-

lanička grupa SPO iz Valjeva podnela je predlog da se osnuje komisija koja

„Neko mora da preuzme

položaje u državama

naslednicama

komunističke

imperije.

Stoga s optimizmom

gledamo u budućnost“

SAN MING MUN
(UNIFIKACIONA CRKVA)

bi se bavila problemom sekti. Jedan od inicijatora advokat Slobodan Nenadović kaže za „Evropljanin“ da bi komisiju koja bi se bavila pitanjem verskih zajednica sačinjavali predstavnici svih tradicionalnih crkava. Evropski parlament preporučio je svim zemljama da obrazuju ovakve komisije i one koje su ih osnovala došle su do zastrašujućih podataka.

„Kako se ekspanzija destruktivnih sek-

ti u Istočnoj Evropi tek očekuje, neophodno je da se uvaži preporuka Evropskog parla-

menta. Ideja nije da Komisija bude inkvizicija i da se obračunava sa onima koji nisu pravoslavci“, kaže Nenadović za „Evropljanin“.

Jugoslavija nema ni zakon, ni savezno ministarstvo vera. Zakon o položaju verskih zajednica uki-

HELMUT KOL:
Objavio rat sektama

Optužbe → **SCIJENTOLOZI**

* Prva suđenja počela su još šezdesetih godina u Americi. Kako su scijentolozi veoma dobro organizovani i upleteni u državne strukture, presude se stalno menjaju, a status religije oduzima im se i vraća. Sedamdesetih godina FBI je otkrio njihove špijunske aktivnosti i kanale kojima dolaze do poverljivih državnih dokumenata. Iz istih razloga u Nemačkoj je prošle godine pokrenuta borba protiv njih, koju je poveo kancelar Helmut Kol upozoravajući da je njihova ekonomska i politička moć usmerena protiv države. Stavljani su pod strogu kontrolu, a članstvo je počelo da se osipa.

Scijentolozi su u Francuskoj lišeni statusa religije i proglašeni za kriminalnu grupu. Novine su pisale čak i o

njihovom uticaju na Jelisejsku palatu. Predsednik gradske crkve scijentologa osuđen je 1996. zbog sumnjivih metoda za oduzimanje novca i lišavanja slobode volje, što je dovedeno u vezu sa samoubistvom jedne sledbenice.

U Italiji je 1996. osuđeno 29 scijentologa zbog obmane nemoćnih, prevara, tortura, fizičkog nasilja i zloupotrebe medicinskih metoda. U Grčkoj je zatvoren scijentološki centar jer je na sudu utvrđeno da su članovi podvrgavali ispiranju mozga, kako bi od njih napravili osobe bez volje. U Danskoj im je zakonom oduzet status religije, u Španiji su u toku suđenja. U Velikoj Britaniji nisu priznati ni kao religija, ni kao humanitarno društvo.

ZA VOĐOM U SMRT:
Pripadnici sekte davidovaca spalili su se 1993. godine u kući u Vakou, Teksas

Optužbe → **KRIŠNA**

* Dok je sa jedne strane pokret dobio pohvalu od gradonačelnika Njujorka i San Franciska zbog oslobađanja od droge, istovremeno su često osuđivani zbog trgovine drogom i oružjem, nasilja, pa čak i ubistava. Finansiraju se proizvodnjom zdrave hrane, prodajom publikacija ili proizvodnjom tamjana (velika fabrika ovog proizvoda nalazi se u Los Andelesu), kao i doprinosima sledbenika od kojih se traži da se odreknu svega materijalnog. Vođe, nasuprot tome, žive raskošno. U Americi (Virdžinija) pokušali su da naprave grad sa raskošnim hramovima po ugledu na Vrin Dabak u Indiji. Gradnja je obustavljena kada je otkriveno da su četiri člana ubijena. Na suđenju (1991. godine) ispostavilo se da su, saznajući za poslove vezane za trgovinu drogom, želeli da to obelodane i napuste zajedniču. Tokom sudskog procesa otkrivena su druga krivična dela, vođa sekte osuđen je na 30 godina zatvora zbog saučesništva u ubistvima, trgovini drogom i pedofiliji.

nut je 1993. godine i otada se one registruju kao udruženja građana. Dok je zakon bio na snazi, verske zajednice su se registrovale u policiji koja nije imala obavezu da informacije prosledi republičkom ministarstvu vera.

„Čini se da bi rešenje bilo da se sve verske zajednice priznate u bivšoj Jugoslaviji automatski priznaju i u sadašnjoj, a ostala verska udruženja trebalo bi da traže odobrenje nadležnog ministarstva koje bi imalo pravo da odbije zahtev

*„Sekte su mešavina
brišćanstva, istočnjačkih*

religija, nauke i

ezoterije, gradene

po principu

sastavi sam

i prilagodene su tržištu“

ŽAN VERNET
(SOCIOLOG)

TRETMAN:

Uz pomoć hipnoze žrtvi se mogu ubaciti različite poruke a ličnost se programira u skladu sa interesima sekte

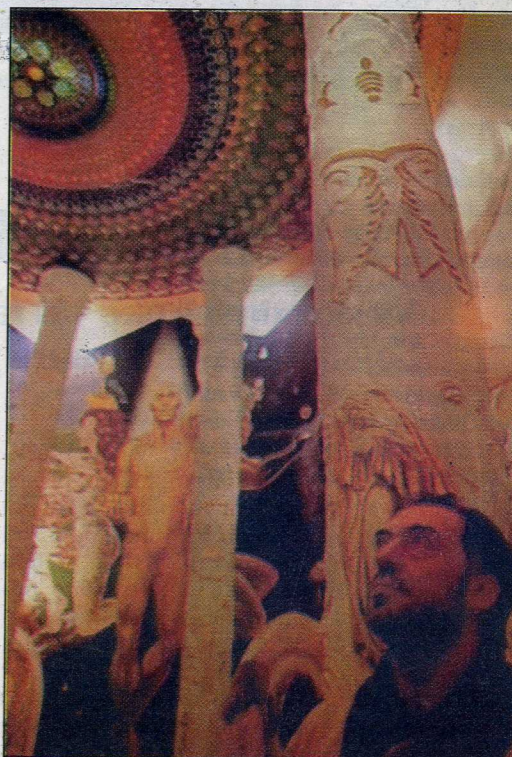
ako njihovo ponašanje u drugim zemljama dovodi u pitanje osnovna građanska prava i slobode. Sam krivični zakon nije dovoljan, jer država mora da reaguje preventivno, a ne post festum“, govori za „Evropljanin“ magistar Mirko Petrović, ekspert za odnose crkve i države.

Stručnjaci upozoravaju da se nešto mora uraditi veoma brzo jer je Jugoslavija prepuna faktora koji podstiču razvoj destruktivnih sekti. Uz opštu „križu smisla“, neartikulisanu potrebu za bogom, nizak stepen verskog obrazovanja i bez bilo kakvog uvida u religijsko tržište, ona kao da je skrojena po meri novih religijskih pokreta.

Njihovi pripadnici ionako ne kriju da žele da zavladaju svetom. Misionari crkve San Ming Muna sasvim su otvoreni: „Svi će jednog dana pripadati Unifikacionoj crkvi, pa zašto se već sada ne priključite. A što je još važnije, oni koji se bore protiv gospodina Muna - trpeće“.

IVANA JANKOVIĆ

SIRENJE: Sekte su sve bogatije i moćnije

Optužbe → **MUN**

SANG MING MUN:
„Naslediću raspadnutu komunističku imperiju“

* Od početka ih prate sudske tužbe zbog podvrgavanja članova „kontrolama“, u čemu najviše učestvuju bivši članovi i roditelji članova. Sam Mun je još pre osnivanja sekte bio osuđen zbog poligamije i bluda. U Americi je još sedamdesetih godina senator Robert Dol podneo zahtev sa 14.000 potpisa da se pokrene istraga nad ovom zajednicom. U isto vreme održavane su demonstracije bivših članova sa istim zahtevom. U Engleskoj je član Parlamenta osnovao organizaciju za pomoć rođacima, prijateljima i članovima ove sekte. U Japanu je Mun od sledbenika dobijao zaradu od nekoliko milijardi jena mesečno, zbog čega je 1993. odlukom suda sekti oduzeta imovina i zarada i traženo da se žrtvama nadoknadi šteta.

VRT: Robna kuća sa više od 6.000 vrsta cveća

AMSTERDAM: Cvetne aranžmane za Garden centar prave holandski majstori u specijalnim radionicama

GARDEN CENTAR

Holandija u Beogradu

Mesto gde sve oko vas raste, miriše sveže, umiruje bojom i ima veliku auru pozitivne energije

Ljubičasta mahovina, svilene breskve, patuljasti plišani fazani, plastični patuljci, marinskoplava pšenica i sličan inventar što spremno gasi žed za kičom kipi iz korpi rasutih po hali od 1600 kvadratnih metara. Udite, pored kase izmite korpu i krenite u šetnju među policama i rafovima. Nemojte dolaziti ako ste u žurbi, jer prostor je ogroman, a roba što kvalitetom, što kvantitetom, mame sva čula. Pomirite, pipnite, pogledajte, oslušnite. Kad to obavite, smireni i oplemenjeni izaći ćete na ledinu, pogledati oko sebe i neočekivano pomisliti da, eto, i Vidi-

kovac može da se pretvori u prijatan (pri)gradski ambijent.

Potrebno je samo malo cveća. I malo svega što ide uz cveće. I sve to na jednom mestu. Kao u robnoj kući ili u šoping centru. Otud Garden centar, ili Robna kuća cveća.

Beogradski Garden centar, jedini u Jugoslaviji, a bogami i u čitavoj bivšoj istočnoj Evropi, zanimljivo je mesto iz nekoliko razloga. Centar je vlasništvo mešovite holandsko-jugoslovenske privatne kompanije i postoji četiri godine. Zapošljava čak 58 stručnjaka ne preterano konjunktornih profila (tehničara hortikulture, agronoma, inženjera pejzažne arhitekture, zaštitara...). Od ukupno 6000 artikala u robnoj kući, preko 200 vrsta biljaka za rasad i na stotine vrsta saksijskih biljaka, 40 odsto je proizvedeno u Jugoslaviji. Uvozne žive biljke potiču sa Svetske aukcije cveća u holandskom gradiću Alsmere. Više od 100 godina, u 12 aukcijskih sala na prostoru od 600.000 kvadratnih metara 5.000 agenata tamo svakodnevno za nekoga kupuje i prodaje cveće. Jedan od agenata kupuje i za beogradski Garden centar.

Da bi smanjio nabavne troškove i posledično, imao niže cene, Garden centar se okrenuo domaćim proizvođačima. U početku sumnjičavi, s vremenom su postali njegovi stalni koo-

peranti. Pored rukom bojenih saksija iz Vijetnama, ili kineskih posuda sa pozlaćenim rubom, na policama su poslagane saksije domaćih grnčara i fabrika keramike.

Cvetne aranžmane od suvog cveća pravi specijalna radionica iz Amsterdama, ali i nekoliko domaćica iz Beograda i okoline. Blagotvorno je za ne-

rve, kao i svaki ručni rad, a i dobro se prodaje.

Asortiman je, blago rečeno, bajoslovan: saksijsko cveće, pa rezano, pa suvo (farbano ili prirodne boje), pa svileno, plastično. Onda, dekorativni dendrološki materijal (sve za uređenje zelenih površina - šiblje, grmlje, drveće, cvetnice), biljna kozmetika (sredstva za zaštitu i negu), baštenski alat, fontane, posude za dekoraciju i sadnju, oprema za uređenje terasa i vrtova, vrtna garniture, oprema za cvećare, inženjering (proizvodnja biljaka i ukrašavanje poslovnih, prodajnih, izložbenih prostora). I - tek da sve dobije akademsku težinu - stručna literatura.

Drugim rečima, ko god u životu ima tu sreću da poseduje makar i pedalj zemlje (pedalj - razmak između vrha palca i vrha srednjeg ili malog prsta kad se ispruže) u Garden centru može dobiti savet kako da je najbolje iskoristi: šta i na koji način da zasadi, kako

to da neguje, čime da hrani, čime da ukrasi, poboljša rast, razmnoži.

Ako volite sve da radite sami, učinite sebi zadovoljstvo i pazarite takozvani džifi pot-posudicu za rasad napravljenu od organskog materijala, koji se, kad biljka dovoljno poraste, sadi u zemlju i konačno razloži, a biljka, bez nepotrebnih šokova koji uvek ide uz presađivanje, nastavlja da se razvija na svom novom staništu.

Preko dve stotine vrsta dendromaterijala potiče uglavnom iz Jugoslavije. Ima i drugih proizvođača, ali je jedino Garden centar rešio problem sezonske proizvodnje koju nameću prirodni ciklusi sadnje i rasta. Sadnice nisu u zemlji, već svaka u svom kontejneru, spremna da bude presađena u bilo koje doba godine. Jednostavan recept. Naravno, holandski.

Centar je, zbog toga što svega ima stalno, glavni snabdevač (alatom, biljkama, đubrivom, semenom) 80 odsto preduzeća u Jugoslaviji koja se bave uređenjem javnih zelenih površina i velikog broja cvećara. Ipak, Jugoslavija za godinu dana kupi robe na svetskoj aukciji koliko Moskva za jedan mesec.

Cene se kreću u ogromnom rasponu od 8 dinara, koliko staju veštačke svilene ružice, inače dušu dale za bidermajer, i 6.000 dinara, za koliko se prodaje novina, tropska biljka koju Indonežani smatraju simbolom snage i dugovečnosti i zovu slonovo stopalo. Ako je novina upravo ono što godinama želite, a nemate te pare, možete kupiti malu za 84 dinara. Koliko para, toliko slonovih stopala.

U svom stakleniku Centar ima još džambo primeraka tropskih biljaka - palmi, fikusa - starih i preko 20 godina, koje zastrašuju što cenom, što veličinom, što lepotom. Kaktusomani i ljubitelji sukulentnih biljaka (onih što mogu dugo bez vode jer imaju sočne, sukulentne listove) imaju svoj čošak kojim dominira ehinokaktus prečnika 25 cm. Vaš je za 773 dinara. Reč para-

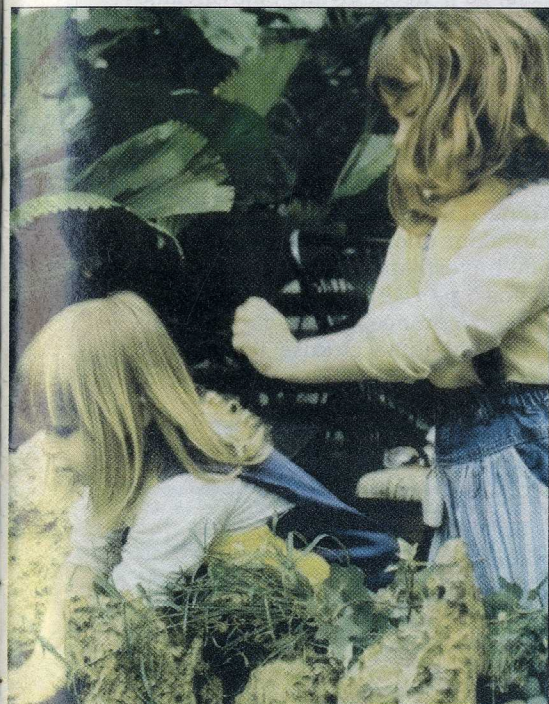
SAVET: Sve što treba znati o nezi cveća saznateće besplatno

zit dobiće novo značenje kada vidite sočno ljubičasto stablo nezeje iz koga raste kratkovečni cvet boje istarske poljske ciklame.

U šetnji staklenikom kroz buljoke spatifijuma, policijasa, krotona, nefrolepisa, jatrofa, kordilina, euforbija, tiliansija, impacijensa, azaleja i ostalog bilja sa imenima starogrčkih i rimskih junaka ili nežnih gospojica, ali i seoskih đilkoša - lepi Jova, na primer, dolazi se do velike fontane. Osim što je tu kao ukras, fontana je i stanište za vrste koje vole blizinu vode, u njoj žive japanske zlatne ribice i - najvažnije - prikazuje u punom sjaju šta sve Centar može da vam ponudi kad dođete s rečenicom: hoću fontanu u svojoj bašti. Opet, Centar će vas povezati s kooperantom koji pravi fontane, njemu dovesti klijenta, vama odraditi posao, sebi staviti procenat u džep.

Sudeći po poseti, Beograđani vole cveće, imaju i neguju bašte, rabe baštenski alat i dolaze po rezervne delove, vole ukrasne cvetne aranžmane po svojim kancelarijama i stanovima. Dolaze po kornete za bidermajer, epruvete i kutije za orhideje, čistače trnja sa ruža, hormone za rast cveća, srebrne sprejove sa štrasom za bojenje cveća, ašove i sekire, specijalne sijalice koje ne greju a daju dovoljno svetlosti za biljke u mračnim prostorijama, ukrasne morske alge, trake za bukete (pravljene po ugledu na strane, a proizvodi Simpo), krep papir i raznobojni celofan, seme trave, kosilice... Dolaze, međutim, i po prijatno osećanje da u Beogradu postoji mesto gde sve oko vas raste, miriše sveže, umiruje svojom bojom, i znaće to oni koji imaju šesto čulo, ima veliku auru pozitivne energije. Dragoceno je povremeno se pod nju skloniti. ■

ANA DAVIČO

FONTANA: Preko vikenda Garden centar postaje mesto na koje se Beograđani sklanjaju od gradske vreve

Foto: P. Mamuzić

ROCK & ROLL

Džej Bi Tito ide u Vudstok

Kako je Mik Džeger zatražio sankcije za Jugoslaviju

U onom malom, devijantnom delu stanovništva SRJ koji je nekom greškom zadojen kulturom i naročito čitanjem, stariji se još sećaju učenja Kastanede a mladi Pavića, pa im valjda ne predstavlja napor da prihvate bilo koju paralelnu stvarnost - virtualnu, RTS, takozvanu nebesku, ili domaću rok scenu, normalan svet i slično - samim tim i ludilo u kome već deceniju obitavamo - svodeći je tek na jednu od ravnopravnih (ne)mogućnosti, podložnu čak i zezanju. Postmodernizam (tačnije, posni modernizam) samo je šminkerski naziv, jadan izgovor za tu apsurdnu situaciju, pa nije čudno da tumačenje, kakvo nepretenciozno i duhovito nudi nova predstava „Smešna strana muzike“ samohodne pozorišne trupe T. Kuguars, tako prijatno prija-

nja za srce & dušu - makar i nije bilo predviđeno da to budu primarni receptori teatra.

Možda jednokratno, ali efektno smeštena između roštiljanja pozorišne zgrade (doduše, još 1955), gostovanja Rolingstonsa na beogradskoj Marakani (samrtnog proleća '91) i nesvrstano hepienda u Zimbabveu dvehiljadite, ova fiktivna istorija završi se - u našim uslovima morbidnom zamišlju - da se rokenrolom može zaraditi (dovoljno?) za izgradnju teatra. Hrabra, vizionarska(?) inicijativa dolazi direktno od Boga koji naredbodavno progovori kroz pantomimičara Mutavog (a la Harpo Marks), mutavac, naravno, smesta postaje vođa, a ostali po starom srpskom običaju cimaju Boga za skut i izvoljevaju.

Neopravdane & ničim izazvane podudarnosti nastavljaju se tokom cele karijere VIS „The Kuguars“: pošto odrade bluz, polciju i Zajechačarsku gitarijadu, svojim prvim, improvizovanim TV nastupom - u emisiji „Plej bek“, čiji je narcisoidni, od glave do pete u pink odeveni voditelj replikama žastoko nasmejao i Milenu Dravić i Dragana Nikolića

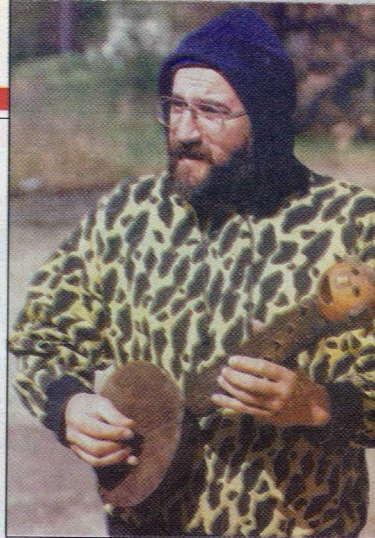
(šezdesetih, zvezdu hit emisije „Maksimetar“) - skrenu pažnju nikog do Džej Bi (J. B.)

Tita, pa ih on s pozadinske projekcije slajdova i s „Galeba“ pohvali te predloži da našu omladinu predstavljaju na festivalu u Vudstoku!

Bez daljeg preporučavanja urnebesnosti, koje najmanje na papiru prenose namereno, dodajmo samo da je premijera održana (nekad žalostivog) 4. maja, pa je neočekivano pojavljivanje Druga Starog u epizodnoj, ali prelomnoj ulozi, izazvalo tim burnije reakcije, nadmašivši čak i Mika Džegera, koji je sličnim medijskim prisustvom zatražio sankcije nad Jugom, jer su mu Kuguars kao predgrupa preoteli šou.

Neki dramaturški slalomi „Smešne strane muzike“ izdašno su poduprti muzičkim onomatopejama, mimikrijom, travestijama i „čikaškim perversijama“, pa više od 100 minuta predstave brzo protiče, više kao rok koncert s elementima cirkusa (i mogućim bisevima).

DRAGAN KREMER

Samohodno pozorište:

T. Kuguars

T. KUGUARS + ALL STAR BAND

Tročlana grupa T. Kuguars (Dragan Gagi Jovanović, Rade Marković mlađi i Dejan Matić Mata) uz malu pomoć svojih prijatelja od 1990. nanzala je „Hajde da se igramo“, „Smešne strane istorije/sporta“ i „Jet Set“, a nesumnjivo je da upravo ima još jedan kulturni poduhvat koji valjda neminovno prerasta u hit predstavu za turneju.

Kolektivno autorstvo T. Kuguarsa u „Smešnoj strani muzike“ pomogli su svestrani složni brat Nikola Pejaković (dorežija) i kostimograf Ljiljana Petrović. Uz Gagijev lokalni vokal i većinu stihova, Rašin gitar-solaž i Matino tri-angl-menadžerisanje, učestvuju gitarforsadž Nikola, Đuričko, blentavi bas/glas Boris Miliivojević, bubnjolog

Bogdan Moby Dick Diklić i crni Tobi perkusionista - malo otkrovenje u glu mištu - poznati beogradski bubnjar Tibor Toth. Glas radio naratora pripada omni-čuvenom Zoranu Modliju, tu su i izjave nekolicine domaćih rok zvezda, a studijsku stranu ove muzike producirao je iskusni Miroslav Cvetković Cvele (Bajagini Instruktori).

Sva je prilika da će CD i audio kasete „Smešna strana muzike“ imati zaseban i uspešan život ne samo kao ovekovučeni odjek predstave nego i zahvaljujući samostalnosti hitova kao što su delem-đelemizovana „Gipsy Hide“, oda Dejanu Savičeviću ili hardest rock „Leptiriću šareniću“, od kojih neki već imaju video spotove.

Hepiend u Zimbabveu: „Smešna strana muzike“

Čuvajte LP

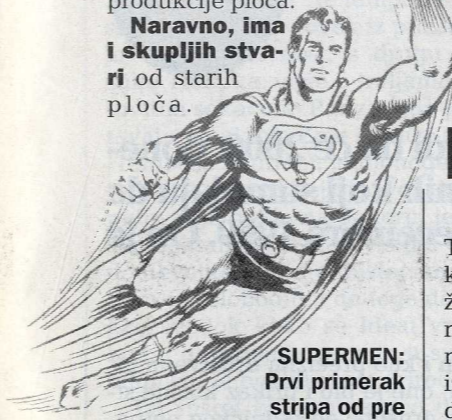
Ako ste sačuvali neke američke rok longplejke iz šezdesetih godina, dobro ih pogledajte. **Možda se u vašoj kolekciji nalazi** i neki od ovih albuma, koji po podacima stručne štampe na američkom tržištu vrede više hiljada američkih dolara.

The Beatles: „Introducing the Beatles“, Vee Jay - SR 1062, stereo, 1963, vredi **25.000 dolara**. Mono verzije nisu retke, ali se stereo LP pojavio na jednoj aukciji tek 1995.

Bob Dylan: „The Freewheelin Bob Dylan“ - CS 8786 (stereo, 1963. godina) za koji se takođe nudi i do 25.000 dolara. Dugo se smatralo da postoje samo mono verzije, dok 1992. slučajno nije otkrivena i ona sa stereo otiskom.

Ike & Tina Turner: „River Deep, - Mountain High“, United Artists, UAS-6366, stereo, 1964. Ovaj raritet štampan na roze vinilu i s crnim lejbelom, vredi 10.000 dolara. Odštam-pao ga je ilegalno radnik produkcije ploča.

Naravno, ima i skupljih stvari od starih ploča.

SUPERMEN: Prvi primerak stripa od pre skoro šest decenija vredi 180.000 dolara

Tako prvi primerak stripa o Supermenu od pre skoro šest decenija vredi 180.000 dolara, a novčić od 10 centi iz 1913. godine, nazvan „Liberty Head“ donosi vlasniku ravno milion dolara.

Rok marketing

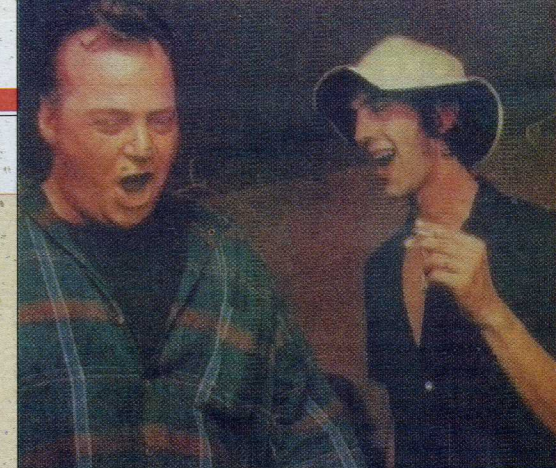
U pauzi utakmice američkog fudbala na stadionu u San Francisku publika je na velikom platnu premijerno gledala novi reklamni spot za patike firme Najki. Kao muzička podloga korišćen je aktuelni hit britanskog sastava Verv (The Verve). Umesto da zahvale Bogu na ovakvoj neočekivanoj promociji svog hita u Americi, Verv je reagovao ogorčeno, tvrdeći da nikada ne bi pristao na takvo nešto da nije prethodno **predao autorska prava kompaniji Džeger/Ričards**, budući da je u pesmi koristio delove pesme Rolingstonsa (Rolling Stones) „Sympathy for the Devil“.

U pitanju je večita rokera dilemma. Ni u jednoj drugoj komercijalnoj umetničkoj formi nije od tolike važnosti ostati čist, „ne prodati se“. S druge strane, dobar reklamni spot za poznatu firmu može na lak način da osigura proboj novoj pesmi, najčešće mladih i neafirmi-

sanih autora, ili udahnuti nov život nekom zabavljenom hitu od pre 20 ili 30 godina. Ju tu (**U2**) ili **Dejvid Bouvi (David Bowie)** sigurno ne bi pristali na takvo nešto

zato što nemaju razloga, ali zato su to učinili Kleš (The Clash) i Najn inč najls (Nine Inch Nails) za farmerke levis, Velvet andergaund (Velvet Underground) za auto gume pireli, Piks (Pixies) za restoran Burger king, Em pipl (M People) za auto firmu Pežo, i mnogi drugi. Čak su i Čambavamba (Chumbawamba), veliki borci protiv kapitalističkih eksploatatora u savremenom društvu (njihov pevač Danbert Nobe- kon je na ovogodišnjoj do- deli nagrada EMI isprazio kofu s vodom na glavu pot- predsednika britanske vlade, Džona Preskota (John

Pescot), prodali prava na svoj veliki hit „Tubthump- ing“ jednoj italijanskoj firmi koja proizvodi alkoholna pića. Iako članovi grupe tvrde da su novac poklonili italijanskoj komunističkoj partiji, očigledno je da u muzičkom poslu odavno vlada drugačiji način razmišljanja. „**Ljudi misle da su muzičari sveci, ali mi smo svi ipak sastavni deo medija**. Ako snimaš za „mejdžor“ diskografsku kuću, svesno učestvuješ u biznisu, kaže čuveni reper LL Kul Džej (LL Cool J) koji je zajedno sa sastavom Aerosmit (Aerosmith) nosilac kampanje američke ode- vne firme Gap.

VERV: Večna rokera dilemma - kako biti u šou biznisu a ne „prodati se“

Privatna TV jača od državne

Moćne nemačke privatne TV stanice dobile su „filmski rat“ protiv austrijske državne televizije ORF. Beč je na zahtev RTL, SAT i Pro 7 i njihovih glavnih oglašivača iz kablovske mreže morao da prestane da emituje pro-

gram u nemačkim pokrajina Bavarškoj i Baden-Virtenbergu.

Privatnici su se žalili da im ORF krade publiku, to jest potencijalne kupce reklamiranih proizvoda, jer su Austrijanci u udarno vreme emitovali iste ili još aktuelnije filmske hitove uz bezbrojne blokove reklama, kao

što to rade privatni kanali. U Nemačkoj je 17,3 miliona domaćinstava priključeno na kablovsku TV mrežu, a mesečna pretplata iznosi 26 maraka.

Sada 2,3 miliona gledalaca na jugu Nemačke može da gleda filmove novije produkcije **isključivo garnirane reklamama**. A dosadašnji šef ORF Gerhard Cajler (Zeiler) nagrađen je za uslugu nemačkim kolegama, pa će od ove jeseni za nepoznatu, ali svakako ogromnu sumu maraka, voditi dosada konkurentski RTL.

SUKOB: Austrijska državna televizija više ne emituje program za južnu Nemačku

AVANSIRANA KATASTROFA

Vek potonuo 1912.

Čovečanstvo s nestrpljenjem očekuje kraj milenijuma u nadi da će 2000. doneti nešto novo. Makar smak sveta, bilo šta. Ima, međutim, onih koji sumnjaju da će se 21. vek dogoditi. Zato što se 20. vek neće završiti 31. decembra 1999. On je završen mnogo ranije, one noći kada je potonuo Titanik

Možete o famoznom ostvarenju Džemsa Kamerona (James Cameron) misliti šta vam je volja, ali je „Titanik“ pravi film kraja 20. veka. Da je napravljen samo pet godina ranije, on bi zaista bio jedino ono što o njemu sude strogi kritičari: susret popijerske pretencioznosti s virtualnom tehnologijom, koje se međusobno poništavaju. A da je snimljen tek za pet godina? Takvo nešto je nemoguće: u 21. veku neće biti filmova o propasti Titanika. Jer je Titanik oličjenje 20. veka, nje-

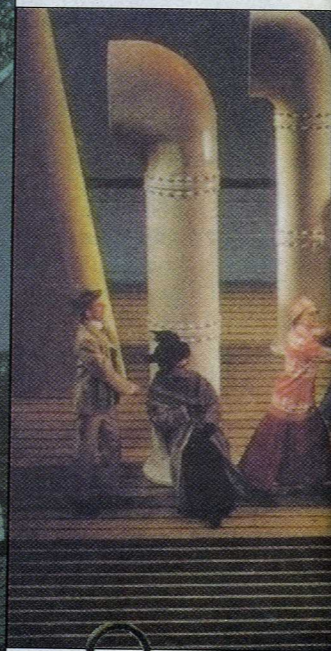
gov početak i kraj istovremeno. Sama odluka da se konstruiše brod tako monstruozih dimenzija bila je plod Novog doba, koje je raskrstilo s nasleđem 19. veka. Titanik je podjednako bio trijumf tehničke revolucije i bespogovorne odanosti verovanju o beskrajsnosti napretka. Zato je on i plovio iz Evrope u Ameriku. Ono što je seklo ledene talase Atlantika bila je jedna ideja.

S druge strane, Titanik je, osim što je bio moderna Vavilonska kula, kon-

struisan i kao precizna društvena piramida, one je bio i prikaz klasne strukture društva: od radničkog potpalublja, gde je uvek veselo, do bleštavih salona novih bogataša, gde je uvek dosadno - mada su njegovi moćni kotlovi loženi ugljem, on je pokretan znatno većom silom za koju fizika ne zna. Pogon Titanika bila je šansa koju pruža *laissezfaire*.

Kameron ne krije ambiciju socijalnog kritičara: njegova romantična priča o poslednjoj ljubavi, u čijem će se

OPTUŽBA: Umesto sa 48, kompanija Vajt star opremila je Titanik samo sa 20 čamacja za spasavanje

središtu naći suicidna devojka Rouz, osiromašena verenica beskrupuloznog i bezosečajnog kapitaliste, izrasta iz prikaza institucije modernog braka kao legalizovane prostitucije, iz čijih kandži jedini izlaz vodi kroz vrata sm-

NIKAD VIŠE: „Ljudi mogu sagraditi i veće i brže brodove, ali nijedan sličan njemu“ - Čarls Bardžis, preživeli član posade

rti. Nosilac njegovog (Kameronovog) „autorskog stava“ je lumpenproleterski slikar Džejk, čovek iz prošlosti, čija se romantičnost, s drugu stranu slike Titanika, vuče u trajama po skrovitim sokacima Pariza, gde još obitavaju junakinje Zole i Tuluz-Lotreka (Toulouse Lautrec), jednonoge prostitutke 19. veka. Džejk je svoju kartu za putovanje dobio na pokeru, jer ga je samo fatalnost slučaja mogla dovesti do devojke, robinje filistarskog sveta koju će osloboditi, i do toga da strada kao svedok kako se Ideal vremena kome ne pripada proveo u sudaru s onim što se nekad zvalo priroda.

Taj susret bio je unapred dogovoren. U katastrofi Titanika, suprotno Džejkovoju sudbini, nije bilo nikakve slučajnosti. Ona je bila simbolički fatum 20. veka. To se dogodilo 1912. godine: 20. vek potrajao je jedva nešto duže od decenije potonuvši zajedno s Titanikom. Ostalo je samo istorija ratovanja. Zato film „Titanik“ i nije mogao biti snimljen pre pet godina, niti će nekog sličnog filma ikada više

biti. Džems Kameron, koji je u prošlosti potpisao mnoga remek-dela, filmove neuporedivo bolje od „Titanika“ („Robokap“, „Osmi putnik 1“, „Terminator“, „Bezdan“, „Terminator 2“, „Sudnji dan“, „Istinite laži“), očito nije budala: on zna da oceni trenutak. Čekao je formalni kraj veka da bi ga prikazao. To mu je donelo 11 „Oskara“ i nešto sitnine.

Ali, da li tog kraja može (ponovo) biti ako se već dogodio jedne noći 1912. godine? Normalan, običan čovek o tome, razume se, ne razmišlja. O izvesnosti kraja veka podsećaju ga sa svih strana. U Parizu, na Ajfelovoj kuli, toj posestrimi Titanika, ali i na mnogim drugim mestima u svetu, postavljeni su posebni digitalni časovnici s displejem s kojih se u svakom trenutku može saznati koliko je godina, meseci, nedelja, dana, sati, minuta i sekundi preostalo do kraja jedinog veka u kome je većina nas istinski živela.

Postoje, pak, oni koji ozbiljno sumnjaju da će se 2000. dogoditi. Jedan od njih je poslovični skeptik Žan Bodrijar (Jean Baudrillard), koji kaže da je iščekivanje 2000. samo jedna stavka u opštoj „histeriji događaja“; budući da više nema istorije, događaji se moraju neprestano smenjivati: „Mi gorimo od nestrpljenja kad pomislimo na 2000, na milenijum koji nas čeka, mi smo ludi od radoznalosti... Ali to je san... Ako se 2000. ne dogodi, biće to zato što je vreme iščezlo poput zime na nekim delovima planete.“ Zato, dodaje Bodrijar, mi već „oponašamo ono što mislimo da bi trebalo da bude 21. vek“. Nikada nećemo moći da proverimo jesmo li bili u pravu. Dva deset i prvi vek postoji jedino kao simulakrum, kao projekcija izneverenih nada veka čiji su početak i kraj bili toliko blizu jedan drugome da su se poklopili one ledene noći 1912. godine, kada je potonuo Titanik.

Interesantno je da se Titanik često javlja u Bodrijarovim dnevničkim beleškama („Cool memories“). S jedne strane, on smatra da je uz Pompeju Titanik jedina katastrofa u istoriji koja se dotakla vrha društva, „elite“. S druge strane, opet, Bodrijar se pita šta čini da je slava Titanikovog brodoloma potpuno potisnula sećanje na jednu srodnu katastrofu koja se zbila prve noći 20. veka na Amazonu, uzvodno od grada Manausa, kada je jedan ratni parobrod, pun svetskog džet-se ►

TITANIK LEGENDE

Kapetan je bio đavo

Prijateljstvo: Po jednoj od legendi kapetan Edvard J. Smit bio je pijan kada je brod naleteo na santu, a po drugoj, Smit je pre smrti spasio jedno dete

ta, usred lude noćne zabave, zalutao u lavirintu prašume i, nasukavši se, svojim putnicima doneo strašnu smrt od žeđi, gladi i žege.

Priča je verovatno apokrifna jer Bodrjar priznaje da o opisanom događaju nije pronašao tragove u arhivama. Ali je svejedno simbolična: ona prikazuje promenu ideje smaka sveta. Hoće li se, dakle, smak sveta dogoditi? Teško. Jer neće biti 2000. godine u onom smislu kako je bilo 31. decembra 1899. godine. Čemu onda filmovi poput „Titanika“? Valjda zato da se makar ideja smaka sveta spase od ništavila u jednom dobu kada čak ni smak sveta nije moguć.

„Titanik“ je uz ostalo, otud, primer pomeranja unutar žanra filma katastrofe: dok su se ranije ovakvi filmovi bavili primerima raznih katastrofa, stvarnih ili izmišljenih (požar u poslovnom tornju, zemljotres u San Francisku, brodolom Posejdona) danas je kod Kamerona ali i drugih reditelja, stvarna tema katastrofa sama: da bi se potopilo nešto poput Titanika, bilo je potrebno mnogo više od ledenog brega. Time se taj žanr (film katastrofe) pretočio u „negativnu utopiju“, koja je takođe izvesna vrsta žanra, unutar koga, na filmu, opet prepoznajemo stvaritu

TITANIK RANE

Susret sa santom

Otvori:

Na brodu se otvorilo oko pet-šest „rana“ ukupne površine tri kvadratna metra, što je veličina devet otvorenih primera Evropljanina

U Titanik je ukrcano i 40.000 jaja, više od tone kobasica, 3 tone putera, 16 sanduka zečijeg krzna i 4 sanduka opijuma

Leta 1997. godine u Memfisu je otvorena izložba artefakata sa Titanika koja je koštala šest miliona dolara

Putovanje do mesta nesreće košta oko šest hiljada dolara, a kuvar „Poslednja večera na Titaniku“ 24,95 dolara

Pre nego što je brod poriven u more 31. maja 1911. u Belfastu, jedan radnik brodogradilišta smrskan je na smrt

tičke vizije smeštala u (preostalu) budućnost 20. veka i dela koja se zbivaju iza budućnosti, u 21. veku. I šta? Prošla je Orvelova (Orwell) 1984, prošla je i Kerpenterova (Carpenter) 1997. („Bekstvo iz Njujorka“), ali je izvesno da Kameronova 2024. („Terminator“) neće doći ili će, poručuje on, doći posle nas, u jednoj drugoj Istoriji.

Zadivljujuće je da se 2000. kao *The Endom* najpreciznije u novije vreme pozabavila žena koja je bila u braku s Džemsom Kameronom, američka rediteljka Ketrin Bajgelou (Chatherine Bigelow). Možda to nezavisno od ove teme objašnjava Kameronov specifičan odnos prema ženskim likovima i Lindi Hamilton naročito. No, Kameron je, uostalom, uz filmskog kritičara Džeja Kokska (J. Cox), bio scenarista i producent filma „Čudni dani“, u kome Bajgelouva opisuje „poslednji požar strasti“ zadnjih 48 sati ovog veka. To je priča o jednom bivšem losanđeloskom policajcu, čije je ime Leni Nero, koji propadajući, opsednut izgubljenom ljubavlju, živi na samom dnu uzavrele gomile kraja milenijuma, u senci preteće Poslednje revolucije, koja će imati rasni karakter, i koju, kao dominantna politička ličnost epohe, podstiče jedan crni reper.

Nero se izdržava dilujući „skvi-

dove“ ili „plejbekove“, posebne kompakt diskove na kojima su direktno iz mozga snimljena razna ljudska iskustva, od seksa do ubistva, i koja se uz pomoć posebnog hardverskog dodatka emituju kao „spid“ u svest „korisnika“, tako da on oseća isto ono što i pljačkaš restorana, šesnaestogodišnja devojka dok se kupava ili čovek koji umire. Tamo gde svi posredstvom ovih „skvidova“ žive tuđa iskustva, drugi više ne postoje. „Razmena“ se povećava ali potencijalnost nestaje. Nema više istorije. Čini se da je ideja Ketrin Bajgelou o Kraju sveta upropašćena nalepljenim hepiendom, kada Nero i njegova prijateljica sprečavaju poslednji obračun među ljudima, ali valja primetiti da se to događa u poslednjim sekundama 20. veka. Sat je zaustavljen pre 21. veka.

Naravno, onaj časovnik s Ajfelove kule, kao i drugi širom sveta, zaustaviće se tačno u ponoć 31. decembra 1999. godine. Biće to 89 godina nakon što je s propašću Titanika, stvarno završen 20. vek. Mi smo svoju katastrofu brzo avansirali. Zato će se, ako ništa drugo, 2000. ponoviti 1000: nema čak ni smaka sveta. Kakvog li razočarenja!

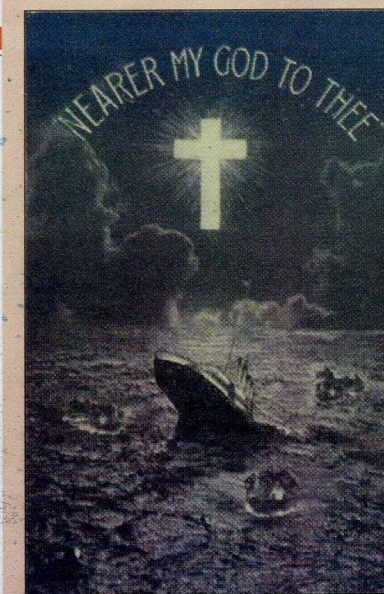
BOGDAN TIRNANIĆ

Među nastradallima 75% je onih iz treće klase. Od pedesetoro dece koja su se udavila 49 njih je putovalo trećom klasom

Izgradnja Titanika koštala je 7,5 miliona dolara. Brod je bio težak 46.329 tona i plovio je brzinom većom od 21 čvora

Romanopisac Morgan Robertstoun u svojoj knjizi „Uzaludnost“ (1898.) pominje brod Titan koji je udario u ledeni breg

Putnici su plaćali 50 centi za igru skvoša, dolar za tursko kupatilo, a slanje telegrama koštalo je 3 dolara i 12 centi

TITANIK UBISTVA

Zaključani siromasi

Treća klasa:

U dnu broda ostali su zaključani putnici s najjeftinijim kartama

Galantni oficiri

Pucnjava:

Bar jedan oficir pucao je u ljude iz treće klase koji su pokušavali da uskoče u čamce za spasavanje pre žena i dece

IRSKA

KRAJ KRYVAVE ILUZIJE

Dogodilo se neverovatno - većina je pristala da podeli vlast s manjinom, manjina je prihvatila vlast većine - istorija je krenula drugim pravcem

„Ne znam kako ste nas trpeli sve vreme“, rekao je jedan od pregovarača američkom posredniku Džordžu Mičelu po potpisivanju sporazuma. Javno mnjenje u Irskoj i Velikoj Britaniji konsenzusom je prihvatilo sporazum

CENA: Amerika je mirovni sporazum potpomogla s 1,65 milijardi dolara

VELIKA Britanija

STANOVNIŠTVO: 58.489.975 stanovnika

EKONOMIJA: metalska (čelik, mašinska (automobili, avioni), hemijska, elektronska industrija, brodogradnja, banкарство, destilerije alkoholnih pića

Bruto nacionalni dohodak: 1.050 mlrd \$; po stanovniku: 17.980\$

Rast BND (1988-93): 0,4%
Nezaposlenost: 8,8%

UVOZ: 215 mlrd \$ - partneri: EU 52%, SAD 12%, Irska 12%

IZVOZ: 200 mlrd \$ - partneri: EU 57%, Irska 14%, SAD 11%

DŽRAVNI BUDŽET: oko 400,0 mlrd \$
VOJSKA: 236.900 vojnika

GROFOVIJE: U Dublinu više o Alsteru ne razmišljaju kao o šest izgubljenih grofovija

O d 22. maja ove godine Irci će više nego ikad biti bliži svom vekovnom snu o nezavisnosti od Britanije, a u razvijenom svetu više neće biti nijednog ozbiljnog kriznog žarišta. Tog dana građani Severne Irske i Republike Irske izjasniće se na referendumu da li prihvataju mirovni sporazum koji su 10. aprila potpisale vlade Republike Irske, Velike Britanije i predstavnici svih važnijih partija u Severnoj Irskoj. Kladionice na Ostrvima ne primaju oplake na ishod glasanja, ne zato što je na referendumima o ozbiljnim političkim pitanjima širom sveta rezultat uvek onakav kakav je zamislio lokalni režim, već zbog toga što je sporazum o kome se građani izjašnjavaju naišao na konsenzus javnog mnjenja u obe zemlje još pre nego što je potpisan.

Danas se već sve zna o poznatim terorističkim akcijama Irske republikanske armije koje traju već više od 30 godina. Mnoge britanske vlade pokušavale su da uguše pobune, unište Iru i zavedu red, da bi na kraju zaključile da je to nemoguće jer je konflikt suviše dubok. Možda to zaista i nije bilo moguće. Lider jedne od najradikalnijih protestantskih partija (Demokratske partije Alstera) velečasni Jan Pejzli (Ian Paisley) izjavio je pre mesec dana kao malog roditelji plašili time da će ih katolici pojesti za večeru. Rat vera i

nacionalnih zajednica bio je opsesija i način života.

Šta se onda događalo, da se odjednom obuzdava staro neprijateljstvo? Objašnjenje je možda lakonsko, ali u Evropi danas jednostavno nije vreme za sukobe. Istorija je krenula drugim pravcem. Evropa nezadrživo ide ka ujedinjenju. Granice svake vrste nestaju.

Irci su konačno shvatili da je iluzorno prolivati krv za ujedinjenu Irsku u trenutku kada će se čitava Evropa, pa samim tim i Irska, ujediniti. Evropska unija je, dakle, odigrala najbitniju ali posrednu ulogu.

U njoj su se Irci oduvek osećali dobro jer su u Briselu imali topliji prijem od Britanaca koji od samog početka izazivali probleme u Uniji. Osim toga, finansijski lobiji koji pokreću mašineriju u Briselu odavno su shvatili ono što je neko svojevremeno mudro rekao o našim prostorima - da se čoveku koji prima nekoliko nemačkih maraka plate najlakše može gurnuti puška u ruku.

Zato je EU Irskoj poslednjih nekoliko godina poslala više od milijarde dolara pomoći. Ta pomoć nije samo omogućila irskim seljacima da zarade mercedes na istom polju krompira na kome su njihovi preci umirali od gladi. Dublin je danas moderan kosmopolit-ski grad s veoma obrazovanom i broj▶

REPUBLIKA Irska

STANOVNIŠTVO: 3.555.000 stanovnika

EKONOMIJA: prehrambena, tekstilna, hemijska industrija, pivarstvo, ribarstvo, poljoprivreda (krompir i stočarstvo) bruto nacionalni dohodak: 49,8 mlrd \$ (1995.); po stanovniku - 14.060 \$
rast BND (1988-1993): 5,5%
nezaposlenost: 14,4%

UVOZ: 26 mlrd \$ - glavni partneri: UK 41\$, SAD 15%, ostale zemlje EU 25%.

IZVOZ: 28 mlrd \$ - partneri: UK 32%, ostale zemlje EU 43%, SAD 9%

DŽRAVNI BUDŽET: 16,6 mlrd \$
VOJSKA: 12.900 aktivnih vojnika

USTAVNA PITANJA

1. Ustavni status Severne Irske može se promeniti samo voljom njenog naroda. U dokumentu se kaže da iako većina Iraca u Republici Irskoj i manjina stanovnika u Severnoj Irskoj žele ujedinjenu Irsku, većina u Severnoj Irskoj ipak želi da bude u sastavu Velike Britanije. Ukoliko se odnos promeni, obe vlade su obavezne da sprovedu u delo sve za šta se narod izjasni na izborima.

2. Stanovnici Severne Irske i dalje će imati pravo da se izjašnjavaju kao Irci i kao Britanci i da imaju oba državljanstva. To pravo će imati i ako se status Severne Irske promeni.

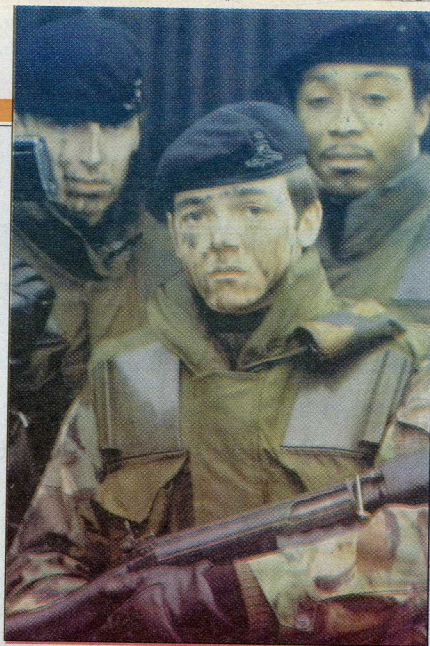
3. Referendumi o statusu Severne Irske

održaće se po naređenju britanskog sekretara za Severnu Irsku u najmanje sedmogodišnjim razmacima.

4. Biće izabrana skupština Severne Irske sa 108 poslanika. O ključnim odlukama glasaće se na poseban način da većinski protestanti ne bi dominirali nad manjinskim katolicima. Odluke moraju, osim proste većine u celoj skupštini, biti potvrđene i prostom većinom u obe grupacije (protestantskoj i katoličkoj). Odluka se može doneti i ako za nju glasa 40 odsto jednih ili drugih poslanika, ali samo ako dobije više od 60 odsto glasova u celoj skupštini.

nom srednjom klasom koja veru odva- ja od nacije. Ti ljudi su sve manje zai- nteresovani za sever. Ne razmišljaju o Alsteru kao o šest izgubljenih grofovi- ja, već su zabrinuti zato što zbog krize na ostrvu opada prihod od turizma, bruto nacionalni dohodak i investicije. Zašto da brinemo zbog Alstera kada ćemo za 20 godina svi biti zajedno? - pitaju se oni. Slično su razmišljale i njihove komšije s druge strana Kana- la sv. Džordža. Prošle godine istraživa- nje javnog mnjenja u Britaniji pokazalo je da 51 odsto britanskih stanovnika smatra da Alster treba da se pridruži Republici Irskoj.

Evropa je, dakle, stvorila klimu za početak pregovora. Nepoverenje je, međutim, na prostoru koji je u centru spora. Zato je bio potreban direktan politički posrednik u pregovorima, koji neće biti naklonjen ni katolicima ni protestantima. Jedini mogući izbor bile su Sjedinjene Američke Države. Niko nije doneo posebnu odluku o posredo- vanju Amerikanaca, ona se prirodno postavila kao jedino rešenje. Delom za- to što Amerikanci kao jedina svetska supersila imaju sredstava i načina da primene dogovore, ali još više zato što

ZAKLJUČAK: Vlada Velike Britanije zaključila da je uništenje IRE nemoguće

je Amerika veoma povezana s obe strane. Nije tajna da anglosaksonski lobi upravlja finansijama SAD, ali s druge strane, pet miliona Iraca, koji su se od 1920. godine naselili u SAD, pretvorilo se u današnjih 39 miliona Amerikanaca irskog porekla, koji posle sugrađana nemačkog porekla, predstavljaju dru- gu po velični etničku grupu Amerike. Tako brojni, Iraci igraju ve-

liku ulogu u oblikovanju američke po- litike, pogotovo ukoliko u Beloj kući sedi njihove gore list, na primer Džon F. Kenedi (John F. Kennedy) ili Bil Klinton (Bill Clinton). Ira u SAD nesmeta- no sakuplja astronomske donacije za fond NORAIID, koji zavisno od toga ko- ga pitate, služi za zbrinjavanje udovica i siročadi ili za kupovinu oružja i teroriz- am. Borba za pridobijanje irskih bira- ča nekada ide tako daleko da je Ame- rika više puta vodila diplomatski rat s Britanijom jer je odbila da isporuči Iri- ne teroriste, a u nekim američkim dr- žavama irski guverneri uveli su zakone po kojima je Velika glad ne samo uvrš- čena u nastavni program osnovnih i srednjih škola već je okarakterisana kao genocid Engleza nad Ircima. Amerikanci su, takođe, shvatili koliko je va- žno da se pregovori vode u svetlosti ekonomskog napretka, pa je Severna Irka od 1991. dobila 1,65 milijardi do- lara od Vašingtona, a američke trgo- vinske delegacije neprestano posećuju tu provinciju, nude poslove i ponavlja- ju da bi doneli mnogo više kada bi nastupio mir.

Dakle, kada je pre nešto više od go- dinu dana Toni Bler (Tony Blair) sa svo- jim laburistima došao na vlast u Velikoj Britaniji, imao je sve sastojke za prav- ljenje pristojnog mirovnog kolača. Raspoloženje sva četiri javna mnjenja, povoljnu političku, socijalnu i ekonom- sku situaciju, dobrog posrednika i se- vernoirske pregovarače koji su zbog promenjenog raspoloženja svojih matic- a izgubili na borbenosti. Imao je i do- brog posrednika s one strane okeana, bivšeg američkog senatora Džordža Mičela (George Mitchell), koji je kao i svi američki pregovarači, biran veoma pažljivo da bi odgovarao karakteristič-

KRAJ NASILJA: Posle godina sukoba Irka je shvatila da je uzaludno proliвати krv

PREGOVARAČI: Martin Mekginis i Džeri Adams zastupali su Šin Fejn

nim uslovima pregovora. Kao što je na Balkan među zaraćene strane, koje u krajnoj liniji ne mogu da se suprotsta- ve sili SAD poslat strogi i ponekad zas- tražujuće drski Ričard Holbruk, tako je u žarište osetljive vekovne krize, u ko- joj su igrači mnogo uticajniji, poslat beskraino strpljivi smireni i uporni Džordž Mičel. On se u Severnoj Irskoj prvi put pojavio kao ekonomski savet- nik predsednika Klintona za Severnu Irsku. Klinton mu je zatim predložio da predsedava trostranom komisijom o razoružanju koje je bilo najveći kamen spoticanja u mirovnom procesu. Brita- nska vlada postavila je ultimatum da se Ira mora razoružati ako Šin fejn (njeno političko krilo) hoće da uđe u pregovore. Mičelu je bilo jasno da se to neće dogoditi. Sreo se sa svima, sa- slušao sve. Kao bivši sudija znao je da da do znanja da pažljivo odmerava svačije argumente. Pre njegovog dola- ska svi sporazumi bili su napisani dvo-

smislenim jezikom i pod- ložni interpretacijama. On ih je prepisao prostim i jednoznač- nim rečima. Posle toga bilo je neizbežno da postane predsedavajući svepar- tijskih pregovora, što se i dogodilo 1996. U naredna 22 meseca Mičel je putovao iz Vašingtona u Belfast tri pu- ta nedeljno, ostavljajući novi posao u pravnoj firmi i novu ženu da bi predse- davao pregovorima toliko zapaljivim da su posle samo jedne pogrešne reči pregovarači odbijali da pričaju jedni s drugima. Kada je konačno potpisan mirovni sporazum, svi su se složili oko jedne stvari - ništa od svega ne bi bilo moguće da nije bilo Mičela i njegovih čeličnih živaca. Kada su se oprastali s njim, jedan od pregovarača mu je re- kao: „Ne znam kako ste nas trpeli sve ovo vreme“.

Ali istrpeo je, kao i njegov predsed- nik, koji je u noći kada se odlučivalo hoće li biti dogovora, sve vreme sedeo pored telefona. Rezultat je gotovo neverovatno. Prvi put u svojoj istoriji Irca i Englezi prihvatili su ideju koegzisten- cije i kompromisa u institucijama de- mokratske vlasti. Protestantska većina prihvatila je podelu vlasti s katoličkom manjinom, a katolička manjina vlast većine, makar ona značila i to da Seve- rna Irka i dalje ostaje deo Ujedinjenog Kraljevstva. Bez obzira na to što su ma- tične vlade i narodi glavne protagonis- te konflikta u Severnoj Irskoj doveli u šah poziciju dogovor je ipak skrojen da odgovara obema stranama. Katolici se nadaju da će jednoga dana čitava Ev- ropa biti jedinstvena država u kojoj će jedino stanovništvo određivati koja je čija zemlja. Možda su i oni u pravu. To ostaje da se vidi. Jedno je sigurno - Se- verna Irka je zakoračila u najduži pe- riod mira u dosadašnjoj istoriji. ■

BOJAN BRKIĆ

RAZORUŽANJE Pravila

1. Paravojne formacije ponovile su že- lju da se u dogledno vreme razoružaju a britanska vlada će smanjiti broj vojnika i policajaca u Severnoj Irskoj.
2. London i Dablin nastoje da što br- že oslobode zatvorenike osuđene za terorizam i antidržavne aktivnosti. Iza reše- taka će ostati jedino članovi onih paravo- jnih organizacija koje nisu prihvatile primi- rje i sporazum.

HRONOLOGIJA SUKOBA

- **1169.** Anglo-normanska voj- ska prvi put se iskrcava u lsku
- **1399.** S ekspedicijom Ričar- da II dolaze prvi naseljenici iz Engleske
- **1541.** Engleski kralj Henri VIII proglašava se za kralja Irske. Raskid njegovih veza s Vatikanom daje konfliktu religioznu dimenziju
- **1641.** Na engleskom presto-

lu su prokatolički škotski kra- ljevi koji tolerišu progon pro- testanata u Severnoj Irskoj. Masakr 12.000 protestants- kih naseljenika. Tri godine kasnije na ostrvo se iskrcao Oliver Kromvel (Oliver Cromwell). Sva katolička zemlja je konfiskovana a mnogi Irca su proterani ili masakrirani

- **1688.** Pobedom Vilijama III Oranskog nad katoličkim en-

gleskim kraljem Džemsom II nadvladava protestantizam i počinje progon katolika

- **1695.** Uvedeni su zakoni po kojima se katolicima zabra- njuje da nose oružje, glasaju, kandiduju se za javne funkcije, rade u javnoj ili državnoj službi, bave se pravnom profesijom i idu u visoke škole
- **1845-1848.** Velika glad. Pos- le nekoliko neuspelih berbi

krompira u Irskoj milion ljudi umire od gladi i bolesti, a isto- toliko odlazi iz zemlje (ug- lavnom u Ameriku). Britanska vlada odbija da pomogne na bilo koji način

- **1919.** Prvi veliki napad Irske republikanske armije na bri- tansku vojsku. Delegati Ire i Šin fejna proglašavaju neza- visnu Irsku i rat za nezavis- nost

HRONOLOGIJA SUKOBA

- **1920.** Krvava nedelja u Dab- linu. pošto je Ira 21. novem- bra iz zasede ubila 14 britan- skih tajnih agenata, britanski vojnici popodne otvaraju va- tru na navijače na fudbalskoj utakmici i ubijaju 12 ljudi
- **1949.** Proglašena je potpu- no nezavisna Republika Irska. Britanska vlada menja ustav tako da Irka više nije deo Ujedinjenog Kraljevstva

a Severna Irka ostaje to i dalje. U irskom ustavu Se- verna Irka tretira se kao sa- stavni deo Republike Irske

- **1985.** Britanski premijer Ma- rgaret Tačer (Margaret Tacher) i njen irski kolega Garet Flodžerald (FitzGerald) pot- pisuju Anglo-irski sporazum po kome Dablin ima konsul- tativnu ulogu u rešavanju problema Severne Irske. To

se smatra prvim pokušajem pregovora

- **1994.** Ira proglašava prvo dugotrajno primirje. Isto čini i Lojalistička združena ko- manda
- **1996.** Objavljen Mičelov iz- veštaj sa šest principa nenasilja
- **1997.** Laburisti dolaze na vlast u Britaniji na čelu s Tonijem Blerom. Bler posećuje

Severnu Irsku, sastaje se sa svim partijskim liderima uk- ljučujući i Šin fejn, političko krilo Ire

- **1998.** 10. aprila potpisan Mi- rovni sporazum za Severnu Irsku kojim bi trebalo da se okonča vekovni spor na ost- rvu. Potpisnici su britanska i irska vlada i osam od deset političkih partija Severne Irske

Dajmler Krajsler

Nemački Dajmler Benec (Daimler Benz) i američki Krajsler (Chrysler) spojili su se prošle nedelje u jednu kompaniju i tako je nastao novi automobils-

korporacija vredna je više od 80 milijardi dolara. Pregovori su trajali četiri meseca: od 10. januara do 7. maja, kada su Jurgen Šremp (Jurgen Shremp), direktor Dalmer Benca i Robert Iton (Robert Eaton) u Londonu potpisali ugovor o ujedinjenju. Naredne godine očekuje se povećanje prihoda za 1,4 milijarde. Dajmler će u svom vlasništvu zadržati 67, a Krajsler 43 odsto akcija nove kompanije, jer je posao sklopljen razmenom akcija (*swap of shares*). Istog dana kada je potpisan ugovor o ovoj mega fuziji, stigla je još jedna senzacionalna vest iz auto-industrije: umesto BMW, britanski Vikers sprema se da Rols Rojs proda Folksvagenu.

SENZACIJA BROJ 2:
Folksvagen kupuje
Rols Rojs

ki gigant - Dajmler Krajsler Korporacija (Daimler Chrysler Corporation) s 300.100 zaposlenih. Njihovo ujedinjenje je po vrednosti najveća industrijska fuzija u istoriji - Dajmler je kupio Krajsler za 40 milijardi dolara, a nova

Stiže euro

STRASTI: Prvi nesporazumi nastali su oko izbora direktora Evropske centralne banke

Šefovi država Evropske unije odlučili su da se od 1. januara 1999. godine u 11 zemalja EU uvede euro kao zajednička valuta (Belgija, Nemačka, Francuska, Španija, Irska, Italija, Luksemburg, Holandija, Austrija, Portugal i Finska). Izvan zone eura zasada će ostati Grčka, jer ne ispunjava kriterijume za pridruženje, Engleska, Švedska i Danska, koje su se dobrovoljno isključile iz odabranog društva.

Poslednjeg dana ove godine prema euru će se fiksirati kursevi valuta 11 zemalja, ali se kovani i papirni euro neće pojaviti do **1. januara 2002.** godine, a prvog jula iste godine nacionalne valute pretaće da budu legalno sredstvo plaćanja.

Bezimeni

Redak dijamant od 74,79 karata, pokazan kod Sotbija, biće prodat na aukciji 20. maja u Ženevi. Njegova početna cena je **devet miliona švajcarskih franaka** (šest miliona američkih dolara). Kupac će imati privilegiju da dijamantu da ime.

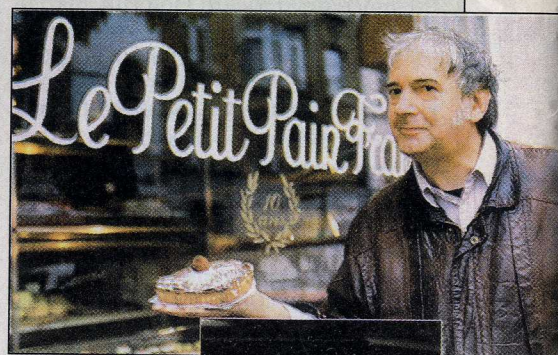
Glupije našeg doba

Margerite Dira (Marguerite Duras) davne 1969. bila je prva žrtva Noela Godena (Godin). Gađao ju je tortom na javnom mestu jer je imala „onaj tip inteligencije i pameti koji služe isključivo njenoj sujeti“. Pedesetdvogodišnji Goden uživa u tome da „tortira“ (entarte) ljude koji su po njegovom mišljenju puni sebe, a lišeni smisla za humor. Njegova poslednja žrtva („tortirao“ je 22 slavne ličnosti za 30 godina), bio je u februaru ove godine u Briselu najbogatiji čovek na svetu Bil Gejts (Bill Gates), jer „**služi kapitalističkom statusu kvo**“, a pri tom ne koristi „ni maštu ni inteligenciju“.

Sam je sebi izabrao nadimak Žorž Glupije (Georges Le Glupier), a njegovi sledbenici (kojih je godinama sve više) uzvikuju „glup, glup“, dok žrtve zasipaju tortama. Za „bombardovanje“ Bila Gejtsa bila su mu potrebna 32 pomoćnika, koji su uoči dočeka torte krili pod kaputima i u torbicama za fotoaparate. Goden uživa status sla-

vne ličnosti u rodnom Briselu, gde se njegovo izrugivanje ljudskoj sujeti uklapa u belgijski smisao za apsurd. Širom sveta ima mrežu poklonika koji mu dostavljaju precizne informacije bez kojih ne bi uspeo da „tortira“ tolike moćne i slavne ličnosti. Samo se na jednu od svojih žrtava okomio više puta. Radi se o novokomponovanom francuskom filozofu Bernaru Anriju Leviju (Bernard-Henri Levy), koji se razjari kad torte počnu padati po njemu. Goden Glupije za Levija prezirivo kaže: „Uzima sebe jako ozbiljno. **Hoće da bude Sartr (Sartre) našeg doba**“.

Upitan zašto svom preziru ne da oduška na neki drugi način (pišući pisma, recimo), Goden kaže: „Ja komuniciram tortama - to je neka vrsta vizuelnog esparanta“.

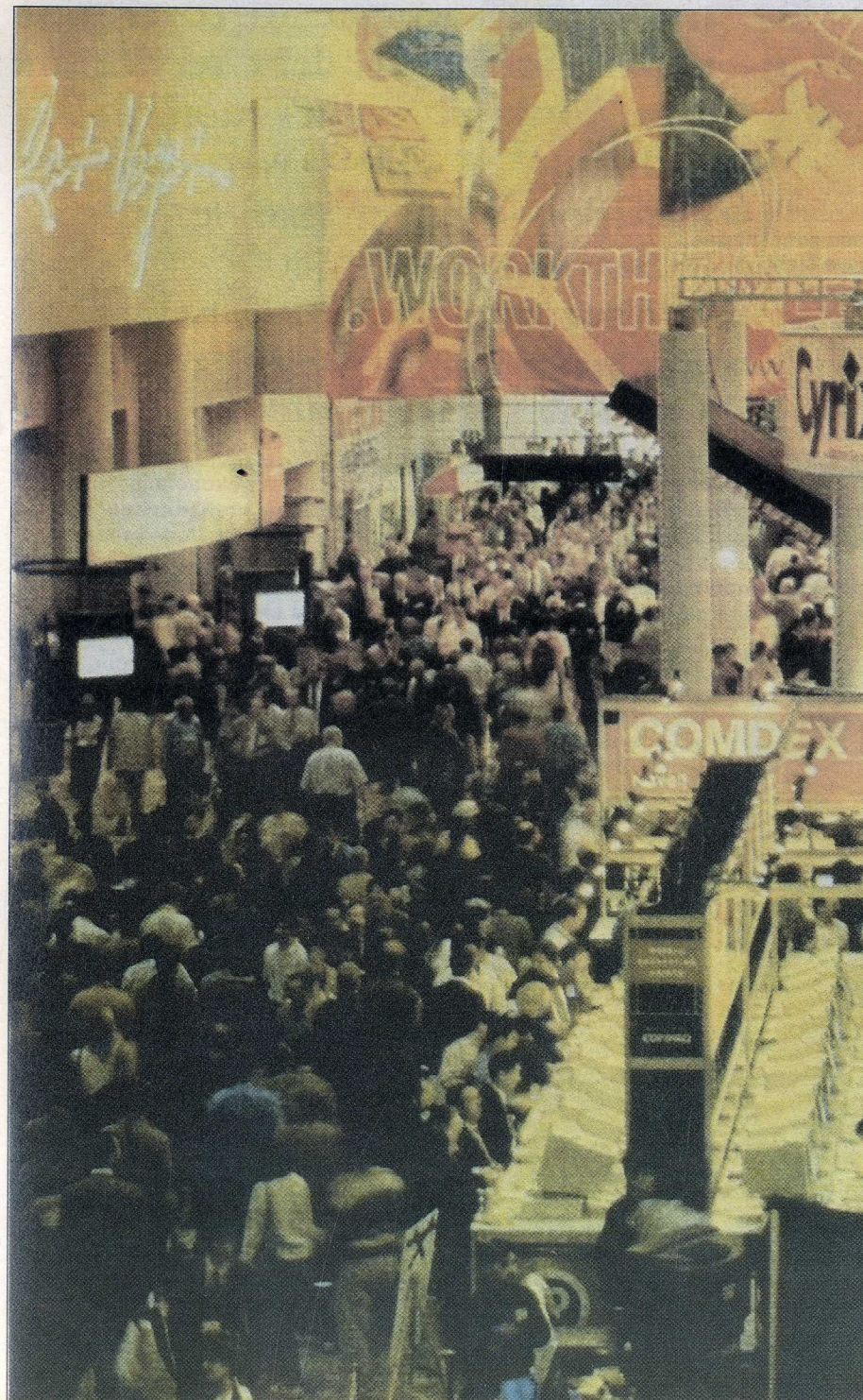
DVE ŽRTVE
BRISELSKOG
BOMBARDERA
GODENA: Bernar
Anri Levi i Bil Gejts

EKONOMIJA

Slom kapitalističkog komunizma

Finansijska kriza među azijskim „tigrovima“ stavila je na dnevni red i pitanje zdravlja njihovog lidera. Glavni problem Japana nije u tome što su njegove ekonomske teškoće ozbiljne nego u tome što nisu dovoljno dramatične

To je kriza kakva se samo poželeti može: izvoz je u ekspanziji, raste spoljnotrgovinski višak, nezaposlenih je samo 3,6 odsto, kamatne stope su na teoretskom minimumu, stanovništvo maksimalno štedi, vlada tek što je odlučila da se odrekne tridesetak milijardi dolara poreza i da za javne radove odvoji još devedesetak milijardi...

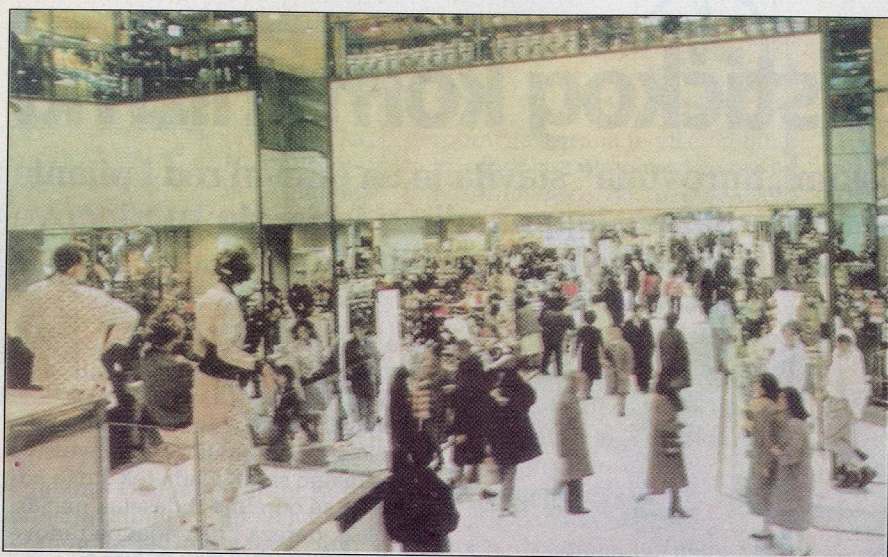
U pitanju je Japan, druga po veličini ekonomija sveta, i na njega se ne mogu primenjivati ovdašnji, pa ni evropski standardi. Japan, čije je izvika-no ekonomsko čudo još od početka ove decenije na ozbiljnim iskušenjima i čiji je ekonomski sistem bio nadmašan kada je trebalo obnavljati ratom opustošenu zemlju i sustizati ostatak sveta (pre svega Ameriku), nije, po svemu sudeći, više u stanju da se nosi s novom realnošću.

Već osmu godinu uzastopno japanska ekonomija jedva da beleži rast, berzanski indeksi padaju, nekad moćne banke jedva izdržavaju teret nenaplativih kredita, stopa nezaposlenosti, premda po evropskim standardima niska, najviša je od Drugog svetskog rata. Zabrinuta Amerika, glavni ekonomski, politički i vojni partner, signalizira da je vreme za uzburku, dok se u drugim azijskim prestonicama, kojima je Tokio decenijama bio uzor, prave sumorni proračuni šta će se dogoditi ako japanski džin nastavi da posrće...

„Japan je kao moćan, razgranat ali oboleo hrast“, kaže jedan poznavalac njegove privrede. „Iako su znaci bolesti jedva primetni - poneki požuteli list ili osušena grana - i koren i stablo su truli iznutra, tako da je samo pitanje dana kada će pasti.“

„Glavna opasnost za Japan je“, smatra grupa analitičara, „ne u tome što je njegova kriza ozbiljna već u tome što nije dovoljno dramatična. Lakše je, naime, i dijagnosticirati i lečiti ▶

TOKIO: „Japan je kao moćan, razgranat ali oboleo hrast... iako su znaci bolesti jedva primetni“

JAPANSKA VLADA PREDLAŽE građanima što veću potrošnju, ali Japanci uplašeni mogućom krizom postaju sve štedljiviji

bolest koja pokazuje sve simptome, nego onu čiji je jedini znak tek malo povišena temperatura."

U čemu je zapravo suština japanske ekonomske bolesti? Zapadni (i poneki japanski) eksperti saglasili su se da je reč o krizi sistema, modelu japanskog kapitalizma koji je završio svoju istorijsku misiju i sada nalikuje lokomotivi koja ima mnogo efikasnije kočnice nego motor.

Reč je o sistemu državnog kapitalizma u kojem (prosvetčena) birokrati-

ja, oličena pre svega u dva moćna ministarstva (industrije i spoljne trgovine i finansija), prvo određuje industrijski prioritet i korporacije koje ga realizuju („nosioce razvoja“, kako se to nekad kod nas zvalo). Banke potom izdašno finansiraju njihove projekte, pri čemu se novac razliva i u kapilare velike mreže malih preduzeća, kooperanata. Uz izuzetnu radnu etiku (koja je pak rezultat veoma perfidne socijalne prinude), to je omogućilo da se na ruševinama traumatičnog ratnog poraza ostvari najspektakularnija ekonomska obnova i uspon u ovom veku.

To je takode i sistem koji je jedan autor opisao i kao komunizam koji funkcioniše. Dakle, sistem koji štiti zaposlene („doživotno zaposlenje“) i održava socijalno blagostanje (čak 90 odsto Japana oseća da pripada srednjoj klasi). Sistem je (do pre nekoliko godina) podržavao i politički monopol (overavan, doduše, na izborima) konzervativne Liberalno-demokratske partije, čiju moć jedva da su ugrožavali povremeni korupcio-

Amerika i KINA

Japanska ekonomija slabi, Kina je u usponu. Gde je Amerika između dva azijska džina? Američko-japanske veze još važe za „najbitnije bilateralne odnose na svetu“, ali Tokio sa zebnjom gleda na postepeno ali sigurno jačanje ekonomskih i strateških veza Vašingtona i Pekinga. Ovaj strah nastojala je tokom nedavne posete Tokiju da odagna madam državni sekretar Madlen Olbrajt, rekavši da američko-japanski savez ostaje temeljac regionalne bezbednosti. Šef američke diplomatije uz to je „snažno potvrdila“ američku podršku japanskom ulasku u Savet bezbednosti u svojstvu stalnog člana.

MADLEN OLBRAJT: „Snažna potvrda“ američke podrške ulasku Japana u Savet bezbednosti

Biznismeni - SAMOUBICE

Raste broj japanskih poslovnih ljudi koji ne mogu da prežive sramotu i neuspeh. Poslednji u nizu samoubica iz finansijskog i poslovnog sveta je Takayuki Kamošida (Takayuki Kamoshida), glavni direktor japanske nacionalne banke (Bank of Japan), koji je krajem aprila pronađen obešen najlonskom žicom u svom stanu u Tokiju. Japanska „banca svih banaka“ doskora je važila za imunu na skandale, a onda se ispostavilo da je jedan službenik primao mito. Guverner banke odmah je podneo ostavku, a istraga o korupciji poverena je upravo Kamošidi, koji izgleda nije mogao da podnese stres. Tokom njegove istrage 98 službenika kažnjeno je zato što su funkcionere finansijskih institucija, koje su kreditirali, izvodili na ručkove i večere. Najsvežiji podaci o samoubistvima poslovnih ljudi u Japanu beleže porast od 16 odsto u odnosu na prethodnu godinu.

naški skandali koji su otkrivali prilično ugodne veze između visoke politike i krupnog biznisa.

Sistem je prvi veliki potres doživeo početkom ove decenije kada je pukla takozvana „mehur ekonomija“: na jeftinim kreditima prenaduvane cene nekretnina i na osnovu toga precenjena berzanska vrednost nekih korporacija i banaka.

Suočene sa smanjenjem tražnje u najprosperitetnijem delu Azije (gde odlazi 40 odsto izvoza), te korporacije danas su u velikim nevoljama, imaju oko šest miliona radnika koji im zaista nisu potrebni - ali kojih ne mogu da se oslobode. Između ostalog i zato što ne postoji državni sistem socijalne zaštite: korporacija je u Japanu po svemu bila druga porodica, u mnogo čemu važnija od prve.

Japanska vlada godinama već bez zapaženijeg uspeha vodi kampanju čija je poruka:

MANJE RADA, VIŠE UŽIVANJA. Cilj je da poslovično štedljivi Japanci počnu više trošiti, kako bi povećana tražnja podstakla domaću proizvodnju. Problem je, međutim, u tome što Japanci ne veruju u privredni oporavak, što ih još više motiviše da štede - za još crnje dane.

Rijotaro Hašimoto PLAĆA RAČUN

Političku cenu klizanja ka najdubljoj recesiji od Drugog svetskog rata platiće po svoj prilici i premijer Rijotaro Hašimoto. U najnovijim istraživanjima javnog mnjenja čak 50 odsto ispitanika smatra da je baš on odgovoran za nacionalni ekonomski fijasko. Na političkoj sceni su zato, u očekivanju julskih izbora za gornji dom parlamenta, u toku nova pregrupisanja.

HAŠIMOTO U DRUŠTVU VELIKIH: Santer, Bler, Hašimoto, Kol, Jeljcin, Klinton, Širak, Kretijen, Prodi, Kok

To pak smanjuje, ili u najboljem slučaju veoma otežava, međunarodnu konkurentnost Japana i od krize stvarajući začarani krug iz kojeg već osam godina nema izlaza. Problem je i u tome što Japan ne misli da mu je potrebna radikalna reforma, dok njegovi glavni ekonomski partneri smatraju da bez korenitog zaokreta nema oporavka.

Zaokret bi bio u - okretanju tržištu. Od Japana se traži da demontira veoma kompleksan sistem zaštite domaće industrije i poveća uvoz (Amerika je,

primerice, samo u februaru s Japanom imala deficit od 12 milijardi dolara), da reformom poreskog sistema poveća domaću tražnju, dozvoli bankrot obolelih velikih sistema... Dakle, sve suprotno od onog što se radilo dosad.

To, međutim, ima svoju političku i socijalnu cenu koju Japanci zasad nisu spremni da plate. Ne želeći, dakle, danas ono što moraju, sutra će po svoj prilici morati ono što ne žele.

MILAN BEKIN

Iskušenja globalnog partnerstva UDRI ORTAKA DOK LEŽI

Kada ti je prijatelj u nevolji, ti ga šutni nogom među zube. Ovim rečima sarkastično je u „Vašington postu“ prokomentarisao savet vodećeg američkog stručnjaka za japansku ekonomiju da Japanu treba dati do znanja da SAD ovu azijsku zemlju više ne smatraju „globalnim partnerom“, i to na taj način što bi se „otkazivali sastanci, ne bi se uzvraćalo na telefonske pozive...“ „Ovu taktiku ophođenja prema Japanu u uglednom spoljnopolitičkom časopisu „Forin afers“ (Foreign Affairs) sasvim ozbiljno predložio je Edvard J. Linkoln (Edward J. Lincoln), svojevremeno savetnik američ-

koj ambasadora u Japanu. Amerikanci su na Japan kivni zbog toga što se plaše da će kriza valuta zemalja jugoistočne Azije doplivati do njihovih obala: čini im se da Japan izbegava da podnese teret oživljavanja privrede tih zemalja krijući se iza sopstvene recesije. (Čitanje američke štampe katkad stvara utisak da su Japanci ušli u recesiju samo da napakoste SAD.) Američki izvoz u Japan opao je samo u martu ove godine za pola milijarde dolara, a gospodin Linkoln sumnja da Japanci imaju nameru da se izbave iz krize tako što će povećati izvoz u Ameriku.

OSNIVAČ

Slavko Čuruvija

GLAVNI I ODGOVORNI UREDNIK

Dragan Bujošević

ZAMENIK GLAVNOG UREDNIKA

Ivan Radovanović

UREĐUJE KOLEGIJUM

Ljiljana Smajlović, dr Branka Prpa,

Dragan Babić, Dragan Mojović,

Bogdan Tirnanić, Voja Žanetić,

Aleksandar Tijanić,

Slavko Čuruvija

REDAKCIJA

Ljubomir Benić,

Srboljub Bogdanović, Željko

Cvijanović, Ana Davičo, Marina

Fratucan, Antonije Kovačević,

Zoran Mamula, Predrag Mamuzić,

Snežana Nikolić-Adamović, Nune

Popović, Slađana Popović, Ljiljana

Simić, Maja Slavnić, Ladislav

Struharik, Sandra Šare, Gordana

Šormaz, Dušan Zdravković,

Biljana Živančević

LIKOVNO-GRAFIČKA REDAKCIJA

Darko Novaković,

Dragan Stojanović,

Aleksandar Todorović

KOMPIJUTERSKA PRIPREMA

Omar Saračević, Darko Knežević

IZDAVAČ

De Te Press

Beograd, Kosovska 26/V

Žiro-račun: 40801-6-1-7-411915

IZVRŠNI DIREKTOR

Ivan Tadić

DIREKTOR PRODAJE

Tomislav Rajković

TELEFONI:

Glavni urednik: 2352-250,

Redakcija: 2352-338,

Fax: 3298-067, Direktor prodaje:

3298-020, lok. 694, Marketing:

3341-738, 3341-682, 3340-527

TIRAŽ I DISTRIBUCIJA

Press distributer d.o.o.

Terazije 16, tel. 686-233,

641-142

ŠTAMPA

DP Štamparija Borba

e-mail

evrodesk@dnevнитеlegraf.com

Slikarstvo Petera i Jana Brojgela
Royal Art Gallery
Antwerpen
2. maj - 26. juli

Juventus-Real Madrid, finale Kupa šampiona.
Stadion Arena
Amsterdam
20. maj

Izložba „750 godina Haga“
Hag
1. januar 98 - 1. decembar 98.

Izložba Faberžea u Ermitažu
Petrograd
2. oktobar 97 - 27. septembar 98.

„Muzikferajn“.
Koncerti roka, popa, džeza, klasične muzike, pozorišne predstave, filmske projekcije
Beč
3. maj - 20. jun

„Muzički maj“, festival klasične muzike
Firenca, 21. april - 20. jun

Festival u Brajtonu
Teatar/Ples
Specijalni programi za decu.
Brajton, 2-24. maj

Kanski internacionalni filmski festival
Kan
13-24. maj

Slikarstvo Zurbarana
Gugenhajmov muzej
Bilbao
2. april - 31. maj

THE METAL COLLECTION OF SWATCH

Chrono
SECRET AGENT YELLOW
Stainless steel

swatch[®]
IRONY

Time is what you make of it.

Generalni distributer za Jugoslaviju **AGRAX** TRADING Co.
Ivana Milutinovića 84/II, 11000 Beograd, tel: 011-433-517, 430-782; fax: 459-355

Baume & Mercier & Ja

Nerdajući čelik, kvarcni mehanizam visoke preciznosti, zakrivljeno safirno staklo otporno na grebanje.
Vodootporan do 30 metara. Podešavajuća kopča narukvice.

BAUME & MERCIER
GENEVE

MAESTRO JEWELERS

HOTEL BEOGRAD INTERCONTINENTAL, BEOGRAD, YUGOSLAVIA. TEL/FAX (+381 11) 311 14 59, 311 33 33 / 721

HAMPTON